Uitwisselingsproject: Namibië en Nederland

Wat levert uitwisseling via een online communicatieforum op tussen een school in Soest en een school in Kamanjab voor kinderen tussen de 10 en 12 jaar?

Hogeschool: Christelijk Hogeschool Ede
Naam: Eliene Sonneveld
Studentnummer: 081432
Klas: L4BOW
AO-begeleider: Jan Willem Chevalking
Datum afstuderen: 1 juni 2011

Voorwoord

Deze scriptie is een verslag van mijn onderzoek over een uitwisseling die plaats heeft gevonden tussen een Nederlandse school en een Namibische school. Dit verslag is geschreven in het kader van afstuderen aan de Christelijke Hogeschool te Ede voor de pabo.

Tijdens mijn derde leerjaar op de pabo werd mijn interesse gewekt door de minor Vroeg Engels . Er werd vaak gepraat over wereldburgerschap en het wereldbeeld van kinderen. Ik besloot in het derde jaar stage te gaan lopen in Zuid-Afrika. Ik hoorde daar veel over het land Namibië en ik raakte geïnteresseerd. Toen ik in het begin van het vierde jaar weer op de pabo kwam, kwam ik erachter dat de docent van de minor Vroeg Engels, contact had gelegd met een school in Namibië. Deze school in Kamanjab wilde graag contact met een school in Nederland. Een Vroeg Engels school in Nederland was snel gevonden in Soest, en aan mij de eer om een online uitwisselingsproject op te zetten voor deze twee scholen. Ondertussen was ik benieuwd naar wat het op zou leveren, met betrekking tot het wereldbeeld van de kinderen. Ik besloot om een vergelijkend onderzoek te doen over het wereldbeeld van de kinderen in Nederland vóór de uitwisseling, en na de uitwisseling met Namibië.

Wageningen, juni 2011

Eliene Sonneveld

Inhoudsopgave

Voorwoord **2**

1. Inleiding **6**

2. Hoe ga je om met een andere cultuur? **8**

2.1 Cultuur 8

2.2 Taal en cultuur 10

2.3 Conclusie 12

3. De Namibische cultuur **13**

3.1 De geschiedenis van Namibië in het kort 14

3.2 Bevolkingsgroepen 15

3.3 De verschillende talen 15

4. Waarom is het bewustzijn van andere culturen belangrijk voor kinderen op de basisschool? **17**

4.1 Wereldburgerschap belangrijk? 17

4.2 Wereldburgerschap in het onderwijs 18

4.2.1 Wereldburgerschap in het basisonderwijs 19

4.2.2 Aansluiten bij de kinderen 19

4.3 Verschillende soorten wereldburgerschap 20

4.4 Conclusie 21

5. Methodiek **22**

5.1 Plan van aanpak 22

5.1.1 Veenendaal en Curaçao 23

5.2 Werkwijze 23

5.2.1 Enquête 25

5.2.2 Interview 25

5.2.3 Namibië in vergelijking met Nederland 25

5.2.4 Uitwerking 26

6. Resultaten veldonderzoek **27**

7. Discussie **34**

7.1 Engels 34

7.2 Respect 35

7.3 Doel 36

7.4 Wereldbeeld 36

7.5 Suggesties voor verbeteringen 38

8. Conclusie **39**

8.1 Hoe nu verder? 41

8.2 Aanbevelingen 41

9. Literatuurlijst **42**

Boeken 42

Artikelen 42

Onderzoeken 43

Internet 43

Cursussen 44

Personen 44

10. Bijlage **45**

Bijlage 1: Uitspraken van kinderen 46

Bijlage 2: Opdrachten uitwisselingsproject 47

Bijlage 3: Enquête kinderen Waterinkschool 55

Bijlage 4: De didactische opbouw en leerlijnen Waterinkschool 60

Bijlage 5: Didactische opbouw/leerlijnen Combined School 61

Bijlage 6: Leraren aan het woord 63

Bijlage 7: Het aanbieden van Engels op de twee scholen 65

Bijlage 8:	Het ICT gebruik op de twee scholen	66
Bijlage 9:	De indeling van de twee scholen	67
Bijlage 10:	Het toekomstbeeld van de kinderen op de twee scholen	68
Bijlage 11:	Interview Josua Shikongo, contactpersoon Namibië	70
Bijlage 12:	Interview Michael Jones, Amerikaanse vrijwilliger in Namibië	73
Bijlage 13:	Interview Matijs de Vries, Waterinkschool Soest	76
Bijlage 14:	Interview Tine Stegenga, contactpersoon CHE	79
Bijlage 15:	Interview Charity Richardson, contactpersoon Curaçao	83
Bijlage 16:	Opdracht uitwisselingsproject: A day of your life.	85

1. Inleiding

Sinds de minor Vroeg Engels in het derde leerjaar van de pabo kreeg ik veel te horen over wereldburgerschap. Het klonk interessant maar wat deze term precies betekende wist ik toen nog niet. Het woord 'wereld' sprak vooral in mijn beleving. De precieze vertaling van wereldburgerschap is: beseffen dat je, terwijl je hier leeft, toch betrokken bent bij de wereld buiten de landsgrenzen:

- Je toont respect en empathie voor mensen uit andere delen van de wereld, of ze nu hier of daar wonen.
- Je bent je ervan bewust dat de wereld niet ophoudt bij jouw directe gezichtsveld of bij de grenzen van je land.
- Je reflecteert op je verbondenheid met wat er buiten de landsgrenzen gebeurt en op wat dat voor jou en anderen betekent.
- Je voorkomt binnensluiten (het opleggen van groepsnormen) en buitensluiten.
- Je bent bereid zelf stappen te nemen om samen te werken aan wederzijds respect, duurzaamheid, eerlijke verdeling van rijkdommen, rechtvaardigheid, vrede en veiligheid.[1]

Figuur 1: Wereldburgerschap

Ik vond het interessant om iets te doen met wereldburgerschap in mijn onderzoek. In dit onderzoek gebruik ik ook de term internationaal bewustzijn omdat deze term minder abstract is en daardoor beter meetbaar is.
Ik hoop dat door dit project de kinderen een groter internationaal bewustzijn krijgen en daarmee bedoel ik: *beseffen dat er verschillen zijn tussen landen met betrekking tot onderwijs, landschap en cultuur.*
Ik wil de kinderen betrekken bij de wereld en ze actief laten zijn door ze te laten communiceren met kinderen in Namibië. Hierbij gaat het niet alleen om praten, het is de bedoeling dat kinderen van elkaar leren. Beiden scholen zullen opdrachten krijgen om uit te voeren, zodat van beide landen de cultuur, het landschap en het onderwijs in kaart wordt gebracht.

Mijn *onderzoeksvraag* luidt als volgt: *Wat levert uitwisseling via een online communicatieforum op tussen een school in Soest en een school in Kamanjab voor kinderen tussen de 10 en 12 jaar?*

Om een vollediger antwoord te kunnen geven op mijn onderzoeksvraag heb ik een aantal *deelvragen* geformuleerd die het onderwerp uitdiepen:

1. Hoe ga je om met een andere cultuur?
2. Hoe zit de Namibische cultuur in elkaar?
3. Waarom is het bewustzijn van andere culturen belangrijk voor kinderen op de basisschool?

Mensen met dezelfde opvattingen en ideeën zoeken elkaar op waardoor er groepsvorming ontstaat. In praktijk komt het regelmatig voor dat mensen uit die verschillende groepen elkaar niet respecteren. Ik ben van mening dat mensen elkaar vaak niet kunnen respecteren omdat ze de ander niet kénnen. Het gebrek aan kennis van elkaar en van elkaars cultuur vormt een blokkade om de ander te accepteren. Zelfs op jonge leeftijd hebben kinderen moeite met het respecteren van de

[1] http://www.venstersopdewereld.nl/infopage/2 Wereldcanon NCDO, geraadpleegd op 7 september 2010.

ander. Naar mijn idee is het dus van belang om hier al in de basisschool periode aandacht aan te besteden.

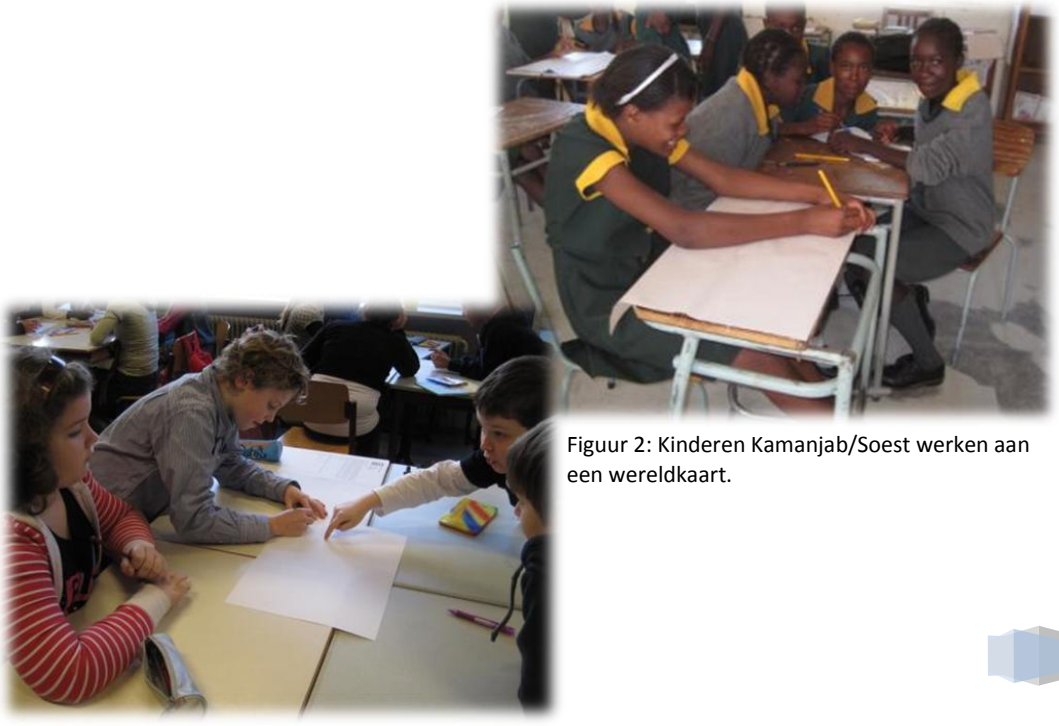
Tijdens de praktische uitwerking van het onderzoek wil ik een vergelijkend onderzoek doen met de kinderen in Soest. Ik wil te weten komen wat het uitwisselingsproject precies oplevert. Om een zo'n breed mogelijk beeld te vormen wil ik de volgende onderwerpen onderzoeken:

1. Hoe is het toekomstbeeld van kinderen in Soest en in Kamanjab?
2. Hoe zijn de scholen ingedeeld?
3. Hoe wordt ICT aangeboden op de scholen?
4. Wat levert het uitwisselingsproject op?

Door dit uitwisselingsproject leren kinderen een andere cultuur kennen, hopelijk kunnen ze andere mensen ook beter respecteren en later een betere plaats krijgen in de maatschappij.
Ik wil aansluiten bij kerndoel 37, 43 en 47:

- De leerlingen leren zich te gedragen vanuit respect voor algemeen aanvaarde waarden en normen. (37)
- De leerling leert over overeenkomsten, verschillen en veranderingen in cultuur en levensbeschouwing in Nederland, leert eigen en andermans leefwijze daarmee in verband te brengen en leert de betekenis voor de samenleving te zien van respect voor elkaars opvattingen en leefwijzen. (43)
- De leerlingen leren de ruimtelijke inrichting van de eigen omgeving te vergelijken met die in omgevingen elders, in binnen- en buitenland, vanuit de perspectieven landschap, wonen, werken, bestuur, verkeer, recreatie, welvaart, cultuur en levensbeschouwing. In ieder geval wordt daarbij aandacht besteed aan twee lidstaten van de Europese Unie en twee landen die in 2004 lid werden, de Verenigde Staten en een land in Azië, Afrika en Zuid-Amerika. (47)

Als kinderen kennis hebben van opvattingen en leefwijzen van andere culturen, dan zullen vooroordelen afnemen. Op deze manier kunnen kinderen opvattingen uit andere culturen gaan waarderen, en hun eigen opvattingen in een ander perspectief zien. De kinderen ervaren dat Nederland een multiculturele samenleving is, de wereld is groter dan alleen hun eigen dorpje.

Figuur 2: Kinderen Kamanjab/Soest werken aan een wereldkaart.

2. Hoe ga je om met een andere cultuur?

Many people speak more than one language. But do they 'speak' different cultures?[2]

Het bovenstaande citaat is een veelzeggend citaat wat aanzet tot nadenken. Komen kinderen die tweetalig worden opgevoed ook in aanraking met verschillende culturen. En hoe verhoudt zich dit tot elkaar? Kunnen kinderen onderscheid maken tussen de verschillende culturen? Het is moeilijk om een goede definitie van 'cultuur' te geven. Het is namelijk een veelomvattende term. Je hebt de cultuur van een land, en binnen dat land zijn weer verschillende etnische groepen en verschillende culturen, binnen die culturen zitten weer subculturen, het zit complexer in elkaar dan het soms lijkt.

Figuur 3: Nederlandse samen met Himba meisje. Cultuurverschillen?

Ook op scholen op straat en thuis zijn verschillende culturen. Het is daarom ook niet verwonderlijk dat er veel verschillende definities van cultuur bestaan. In dit hoofdstuk gebruik ik de volgende twee definities van cultuur:

> *"Cultuur is de collectieve mentale programmering, die de leden van één groep of categorie mensen onderscheidt van die van andere."(Hofstede, 1998).*
>
> *"Cultuur is een door een gemeenschap gedeeld systeem van waarden, normen, ideeën, attitudes, gedragingen, communicatiemiddelen en de producten ervan, die van generatie op generatie worden overgeleverd." (Van Oudenhoven, 2008).*

In dit hoofdstuk zal ik wat dieper ingaan op het begrip cultuur. Hoe kan je omgaan met een cultuur, waar moet je rekening mee houden, wat kan je tegen komen en hoe kun je elkaar dan toch uiteindelijk begrijpen? Dat zijn vragen die ik in dit hoofdstuk behandel.

2.1 Cultuur

Verschillende mensen proberen een cultuur te verwoorden en een aantal criteria te stellen zodat een cultuur te herkennen en te omschrijven is. Hofstede is een antropoloog die veel onderzoek heeft gedaan naar nationale culturen. Hij noemt vier dimensies op grond waarvan nationale culturen te onderscheiden zijn. Later heeft hij een vijfde dimensie toegevoegd.

Machtsafstand

Machtsafstand wil zeggen: de ongelijkheid van mensen in een bepaalde samenleving. De manier waarop men omgaat met de ongelijkheden verschilt per land. De ongelijkheid kan ontstaan door status, rijkdom, macht, wetten en regels etc. Je hebt landen waar de machtsafstand heel groot is, dat betekent dat er ongelijkheid is tussen de mensen. Daartegenover staan de landen met weinig machtsverschil dat betekent dat er meer gelijkheid is tussen de mensen.

[2] Chevalking, J.W. powerpoint college: Language, Culture & Religion, 2010.

Onzekerheidsvermijding

Onzekerheidsvermijding is de mate waarin de leden van een cultuur zich bedreigd voelen door onzeker, onbekende en ongestructureerde situaties. [3] Het geeft de behoefte aan zekerheid weer. In bepaalde landen is de behoefte zwak, de samenleving accepteert het leven makkelijk en mensen houden van veranderingen. In andere landen is de behoefte aan zekerheid groot, de behoefte kan dagelijks het leven beïnvloeden.

Individualisme versus collectivisme

Een individualist moet voor zijn eigen belangen opkomen, en misschien voor die van zijn naaste. Hij leeft op zichzelf en is autonoom.

De collectivist leeft samen met de groep waar hij toebehoort. De groep verwacht loyaliteit van de leden en biedt in geval van nood bescherming.

Masculiniteit versus femininiteit

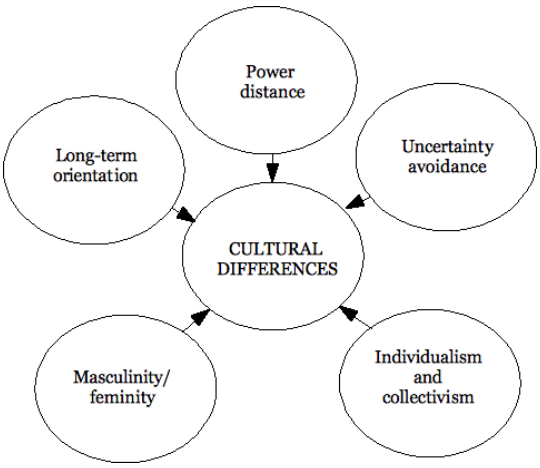
Hier gaat het om de sociale rollen die de twee seksen in een samenleving vervullen.

Masculien: traditioneel mannelijke gerichtheid op assertiviteit, prestaties, succes en geld verdienen.

Feminien: de rol van zorg voor anderen en de leefomstandigheden, naar bescheidenheid, intuïtie en emoties. De mate waarin deze rollen voor mannen en vrouwen verschillen, is niet in alle landen gelijk. In masculiene landen (Japan) bestaan sterke verschillen tussen de rolpatronen van mannen en vrouwen. In feminiene landen (Denemarken, Nederland) verschillende de seksen nauwelijks wat betreft normen, waarden en handelingen. [4]

Lange termijn versus korte termijn oriëntatie

Deze later toegevoegde dimensie geeft de mate aan waarin een maatschappij gericht is op de toekomst of juist meer op het heden. Als de maatschappij meer gericht is op de toekomst, zal de bevolking meer plannen, sparen en zich eerder zorgen maken om de toekomst. Als de maatschappij juist meer gericht is op het heden, leeft men meer met de dag (Carpe Diem).

Figuur 4: Model hofstede, culturele dimensies.

Hoewel er enige kritiek geuit is op het model van Hofstede gebruik ik dit model wel in mijn onderzoek. De kritiek ging met name over het wetenschappelijk gehalte van Hofstedes model. Ook zouden drie van de vier dimensies meer te maken hebben met de verschillen tussen Europa dan met de verschillen tussen andere nationale culturen. Ik heb er voor gekozen om dit model te gebruiken omdat het een duidelijk model is wat naar mijn idee goed toepasbaar is op de verschillen in cultuur tussen Nederland en Namibië. Trompenaar (1997) heeft een vergelijkbaar model ontworpen waarbij het zeven dimensie onderscheid. Ik gebruik het model van Hofstede omdat de dimensies van Trompenaar elkaar overlappen wat voor verwarring en onduidelijkheden zorgt. Hofstede en Trompenaar hebben beiden verschillende onderzoeken gedaan. Hoewel deze onderzoeken

[3] Nispen., P., Stralen, A., Culturele competentie, de verrijking door verschillen. (Assen: Van Gorcum, 2009), blz.62.

[4] Oudenhoven, J.P., Crossculturele psychologie, de zoektocht naar verschillen en overeenkomsten tussen culturen. (Bussum: Uitgeverij Coutinho,2008), blz. 138.

vergelijkbaar waren hadden zij toch uiteenlopende resultaten. Hofstede ziet Nederland als een land met weinig machtsafstand tussen mensen, een hoge femininiteit, individualistisch en gemiddeld wat betreft het vermijden van onzekerheid. Trompenaars' beeld van Nederland is sterk universalistisch, gematigd individualistisch, neutraal wat het tonen van emoties betreft, sterk specifiek, geneigd tot het toekennen van status op basis van prestaties.[5]
In eerste instantie zou je denken: 'Maar dat is opmerkelijk, duizenden vragenlijsten in tientallen landen, en toch komen de resultaten niet overeen'. Dat komt naar mijn idee omdat cultuur een complex geheel is. Cultuur verandert ook. Hofstede heeft zijn onderzoek heel wat jaren eerder gedaan dan het onderzoek van Trompenaar. Daarnaast speelt de achtergrond van de waarnemer ook mee, want die draagt zijn eigen cultuur met zich mee.

2.2 Taal en cultuur

De taal is een belangrijk onderdeel van een cultuur. De taal is iets wat je merkt vanaf de buitenkant, iets wat je meteen opvalt aan een andere cultuur. Taal is vaak de eerste manier waarop je met mensen van een andere cultuur in aanraking komt, zowel verbaal als non-verbaal. Taal geeft je ook meteen een eerste indruk, en deze indruk in dus belangrijk zowel voor jou als voor de ontvanger.

Figuur 5: De kinderen in Kamanjab zijn aan het skypen met de kinderen in Soest.

Als je de taal in een andere cultuur beheerst is het niet vanzelfsprekend dat je weet welk gedrag er van jou in die cultuur wordt verwacht.
Hoe gedraag je je bijvoorbeeld als er een pindaoogst is of als er palmboomklimmen is? Dit zijn handelingen die je niet aan de grammatica kan opmerken, maar die je moet ervaren. Mogelijke aandachtspunten voor interculturele communicatie zijn:

- De bevolking is wellicht armer dan de bevolking in de westerse samenlevingen.
- Cultuur is een niet-Westerse samenleving en er gelden dus andere normen en waarden.
- In deze cultuur gelden andere communicatieregels en uit men zich op een andere manier dan je wellicht gewend bent.

Wij leven in een westerse cultuur en we hebben een individualistisch wereldbeeld. Individualisten zien zichzelf als autonoom, en handelen ongeacht wat de groepen waartoe ze behoren ervan vinden. Een collectivist (niet-westerse cultuur) ziet zichzelf als aanhangsel of aspect van een groep, zoals familie, stam, organisatie of land; zij voelen dat zij en de groep onderling afhankelijk zijn en zijn bereid hun persoonlijke belangen ondergeschikt te maken aan de belangen van de groep. [6] Het is dus een verschil tussen deze twee wereldbeelden en het is belangrijk om je daar bewust van te zijn als je met een andere cultuur in aanraking komt.

[5] Nispen., P., Stralen, A., Culturele competentie, de verrijking door verschillen. (Assen: Van Gorcum, 2009), blz.80.
[6] Oudenhoven, J.P., Crossculturele psychologie, de zoektocht naar verschillen en overeenkomsten tussen culturen. (Bussum: Uitgeverij Coutinho,2008), blz. 148.

Hetzelfde geld voor de manier van praten, in het Nederlands zeggen wij 'u' tegen iemand die we niet goed kennen en mogelijk ouder is. Tegen een ouder/belangrijker iemand is het beleefd om altijd 'u' te zeggen. In het Engels wordt 'you' gebruikt, zowel voor 'u' als voor 'jij'.
Je hebt ook talen waar je veel verschillende vormen van 'u' hebt. Zo zijn er talen waar het woord 'u' in de overtreffende trap gebruikt kan worden waarbij de vorm aangeef hoe belangrijk de persoon is. Het kan dan onbeleefd zijn om een minder belangrijke 'u' vorm tegen een belangrijk iemand te gebruiken.

Grice (1975) heeft 4 vuistregels gemaakt die als doel hebben om elkaar zo goed mogelijk te begrijpen in een andere taal. De maximes van coöperatie (1975, Grice).

Het maxime van relevantie: Het moet *nodig* zijn wat je zegt.
Het maxime van helderheid: Wat je zegt moet *duidelijk* zijn.
Het maxime van kwaliteit: Het moet *waar* zijn wat je zegt.
Het maxime van kwantiteit: Wat je zegt moet *ter zake* doen.[7]

Als er iets mis gaat in de communicatie wordt er vaak een vuistregel overschreden.[8]
Michelle LeBaron (2003) heeft in haar boeken vijf interessante variabelen beschreven die als handvaten kunnen dienen bij het omgaan met een andere cultuur.

1. Time: Tijd is één van de grootste verschillen tussen culturen en de manier van dingen doen. Zo is bijvoorbeeld het westen vooral gericht op hetgeen wat nu speelt (monochramic).
In het oosten is men vooral continu bezig, geboorte en overlijden zijn geen gebeurtenissen waarbij het leven stopt of begint, alles gaat door en je bent deel van een universum dat steeds doorgaat (polychromous).

2. Fate and Personal Responsilbility
De mate waarin we onszelf als de meesters van ons eigen leven zien. Deze term heeft alles te maken met de persoonlijke verantwoordelijkheid. Hoe gaan we om met dingen die buiten ons om gebeuren. Deze term is belangrijk om culturele conflicten te begrijpen.

3. Face and Face-Saving
Het 'gezicht' is belangrijk in veel culturen. Het straalt je status, macht en kracht uit, 'reputatie redden.'

4. Non-verbal Communication
Non-verbale communicatie is belangrijk. We neigen altijd naar non-verbale communicatie als verbale communicatie onbegrijpelijk is. De Halls (1990) onderscheiden hoge en lage context culturen, de contexten zijn niet beter of slechter, ze verschillen alleen van elkaar.
In lage context culturen haalt de ontvanger vooral informatie uit de boodschap zelf. Je brengt informatie expliciet over met woorden. Woorden gesproken of geschreven zijn belangrijk. In lage

[7] Robertson P., Jung J., The linguistic journal. Linguistics Journal Press 2006, http://www.linguistics-journal.com/January2006_V1.pdf#page=5.
[8] Frieke, C., college Wycliffe Bijbelvertale, 15 december 2010.

context landen hebben mensen de behoefte om informatie te structureren in segmenten.[9]
In hoge context culturen zit een deel van de boodschap in de persoon zelf en in de context van de boodschap. Er wordt vooral non-verbaal gecommuniceerd. Een woord met een gebaar is vaak al voldoende. Deze culturen hechten weinig waarde aan het geschreven woord.
In lage context culturen kom je dit ook wel tegen, maar meer in relaties. Een woord of een gebaar kan dan al genoeg zijn.
Als je in lage context culturen met iemand mee wilt rijden zeg je bijvoorbeeld: 'Kun je mij vanavond naar huis brengen'. In een hoge context cultuur zeggen ze bijvoorbeeld: 'Hoe laat ga je weg vanavond?'.[10] De basis emoties zijn over de hele wereld ongeveer hetzelfde, maar dat betekent niet dat de emoties ook bij dezelfde gelegenheden ook gebruikt worden. Dit is weer een stukje cultuur dat steeds weer om de hoek komt kijken.

5. Space
Persoonlijke afstand is cultureel aangeleerd. Voordat je met een gesprek begint bepaal je eerst (onbewust) voor jezelf de afstand tussen jou en degene met wie je communiceert.
Dit is in elke cultuur verschillend. Zo creëren Noord-Amerikanen vaak een grote afstand tijdens een gesprek, terwijl de Europeanen dicht op elkaar staan als ze aan het praten zijn. Als iemand van een niet-Nederlandse afkomst naar jouw idee agressief en hard overkomt, kan het zijn dat degene een andere persoonlijke afstand heeft.

Deze vijf variabelen zijn zinvol om te gebruiken bij het communiceren met iemand van een andere cultuur. Het eerste oordeel voor iemand ligt vaak al snel klaar maar belangrijk is om te weten dat je wel eens met een compleet andere cultuur te maken kunt hebben.

2.3 Conclusie

Cultuur is iets complex, iets wat je niet zomaar in een paar kantjes uit kan leggen. Toch zijn er een aantal personen naar voren gekomen die naar mijn idee een goede handreiking geven om op een goede manier om te gaan met een andere cultuur. 'Omgaan' met een andere cultuur betekent in eerste instantie vooral communiceren met een andere cultuur. Daarna kunnen we er pas echt mee omgaan. Als we de taal niet beheersen lossen we dat op door middel van non-verbale communicatie. Soms beheersen we de taal wel, maar de gewoonten niet. Dit kan een blokkade vormen in de communicatie. Hofstede onderscheidt vier cultuurdimensies om een cultuur van een andere cultuur te onderscheiden:
machtsafstand, individualisme versus collectivisme, masculiniteit versus femininiteit, onzekerheidsvermijding. Grice(1975) geeft vier vuistregels die we in ons achterhoofd kunnen houden tijdens het communiceren en LeBaron(2003) geeft vijf variabelen die we kunnen gebruiken tijdens het communiceren.
De taal is dus een belangrijk onderdeel van een cultuur, het is de eerste stap die je maakt. Daarom is het van belang om aandacht te hebben voor de punten van interculturele communicatie want een miscommunicatie is snel gemaakt!

[9] Hall, E., Hall, M., *Understandig cultural differences* (Yarmouth: Intercultural Press 1990), blz. 23.
[10] Nispen., P., Stralen, A., Culturele competentie, de verrijking door verschillen. (Assen: Van Gorcum, 2009), blz.169.

3. De Namibische cultuur

We weten nu hoe we het beste kunnen communiceren met een andere cultuur, maar hoe zit het met de Namibische cultuur? In dit hoofdstuk wordt een aantal onderdelen van de Namibische cultuur behandeld. Ik vind het belangrijk dat je je verdiept in een land voordat je naar een land toe gaat of voordat je gaat samenwerken met het land. In veel verschillende opzichten kan je een land en de mensen zo beter begrijpen. De geschiedenis van Namibië wordt kort behandeld, dit omdat de cultuur van Namibië grotendeels bepaald is door de geschiedenis, de verschillende talen en bevolkingsgroepen met de bijbehorende religies worden toegelicht.

3.1 De geschiedenis van Namibië in het kort

Net als Zuid-Afrika heeft ook Namibië onder de zware last van de Apartheid moeten leven. Gescheiden naar school, zwembad en bibliotheek. Aparte bussen en treinen. Nooit in blanke winkels of restaurants mogen komen of naar een goed ziekenhuis kunnen gaan. Dit was de werkelijkheid voor alle zwarten in Namibië tijdens de Apartheid. Begin jaren vijftig werden de donkere mensen weggestopt in woonwijken die zo ver mogelijk van de blanken verwijderd waren. In de hoofdstad, Windhoek, werd de zwarte wijk Katatura aangelegd. Deze naam werd door de zwarten bedacht en betekent: de plaats waar wij niet willen wonen. Binnen deze wijk werden de verschillende stammen ook uit elkaar gehouden. Niet alleen de blanke en donkere mensen leefden dus gescheiden, maar letterlijk iedereen met een cultureel verschil.[11]

In de nacht van 20 op 21 maart 1990 werd de Namibische vlag gehesen in Windhoek. 'Een nieuwe vlag werd ingesteld waarbij het blauw staat voor de heldere Namibische lucht, de Atlantische oceaan, de kostbare waterbronnen en de regenval; groen voor de vegetatie en de agrarische hulpbronnen. De zon vertegenwoordigt leven en energie; de gouden kleur van de zon staat voor de hitte, de goudkleurige graslanden en de kleur van de Namib-woestijn. Rood symboliseert de mensen en hun heldhaftige strijd voor een gelijkwaardige toekomst voor allen. De witte banen symboliseren vrede en eenheid.'[12] Namibië was eindelijk vrij, dat betekende dat het nu een democratisch land zou worden en dat mensen zelf mogen stemmen.

Figuur 6 : Vlag Namibië

'Het is eindelijk zover, vanaf drie uur 's nachts beginnen zich de rijen te vormen voor de stembureaus, die pas 's morgens open zouden gaan. Halverwege de ochtend zijn de rijen meer dan een kilometer lang; mannen, vrouwen, sommigen met kinderen op hun rug en jongeren met T-shirts in de kleuren van hun favoriete partijen. Sommigen hebben nog vijf uur wachten voor de boeg voordat ze hun stem kunnen uitbrengen.'[13]

Stemmen en zelf beslissingen mogen nemen, maar blanken en zwarten hebben vanaf dat moment

[11] A. van Ooijen, Opzoek naar apartheid in Namibie,2007. http://www.afrikanieuws.nl/site/Op_zoek_naar_apartheid_in_Namibi/list_messages/1057 geraadpleegd op 7 oktober 2010.

[12] Bayer, M, Namibië, mensen, politiek,economoe,cultuur: Vlaggen Documentatie Centrum Nederland.

[13] Bayer., M., Namibie, mensen, politiek, economie, cultuur. (Koninklijk instutuut voor de tropen: 1998). Blz. 7.

ook dezelfde rechten. Dit is makkelijker gezegd dan gedaan, de Apartheid zit nog heel diep bij veel mensen. In het jaar 2010 was ik in Zuid-Afrika voor een project. Daar merkte ik op dat in de praktijk er nog steeds sprake was van een zekere Apartheid. In Johannesburg waren de verschillen nog goed merkbaar. De kleurlingen, de zwarten, de Indiërs, de blanken, de Chinezen leven nog steeds in verschillende woonwijken. Opvallend is dat men nog steeds vreemd opkijkt van de aanwezigheid van blanken in wijken waar alleen kleurlingen wonen. Een uitspraak van een donkere Afrikaanse vriend typeert de impact van de Apartheid: *'The only way to forget Apartheid is to get a new generation' (Bosy,2010)*

3.2 Bevolkingsgroepen

Namibië ligt in het zuiden van Afrika en grenst aan Angola, Botswana en Zuid- Afrika. De oppervlakte van Namibië is 22 keer die van Nederland. Het land telt slechts 2,1 miljoen inwoners (2,5 mensen per km²), waardoor Namibië het dunst bevolkte land is van Afrika (ter vergelijking: Nederland telt 485 mensen per km²). Hoewel er niet zoveel mensen wonen in dit enorme gebied, leven er wel veel verschillende bevolkingsgroepen met allemaal hun eigen achtergrond, taal, cultuur en leefwijze. De elf grootste bevolkingsgroepen licht ik kort toe.

De *San* (Bushmen) zijn de oorspronkelijke bewoners van Namibië, ze leven momenteel in het oostelijke deel van Namibië en Botswana. Oorspronkelijk leefden deze mensen als jagers en verzamelaars, maar door de geschiedenis is er weinig overgebleven van de traditionele leefwijze van het volk. De ongeveer nog 50.000 San hebben het moeilijk met een goed bestaan opbouwen. Het toerisme zorgt voor een twijfelachtige bron van inkomsten.

Figuur 7: Een Damara meisje in Kamanjab.

De 100.000 *Damara's* behoren ook tot één van de eerste bewoners van Namibië. Ze waren ook jagers en verzamelaars, maar buiten dat hadden ze ook veel kuddes, bedreven ze tuinbouw en wonnen zij koper en erts. De meeste Damara leven van veeteelt en werken op boerderijen of mijnen. In de steden schoppen ze het vaak tot hoogleraar, de meest welbespraakte politici zijn afkomstig van de Damara. [14] De *Nama's* wonen in het Zuiden van Namibië. Van oorsprong komt dit volk uit Zuid-Afrika. Ze spreken Afrikaans, de taal namen ze mee van De Kaap. Ook de Nama's leven van veeteelt.

Figuur 8: Een Herero meisje in Kamanjab.

Het volk van de *Rehoboth-Basters* heeft wel een bijzondere oorsprong. Het is ontstaan toen de Basters op grote schaal gingen huwen met Namavrouwen. Dit volk woonde toen in de buurt van Rehoboth. De Basters komen ook van oorsprong uit Zuid-Afrika en spreken ook Afrikaans.

De *coloureds* zijn de getinte mensen (niet blank en niet zwart). In de Apartheid hebben zij het ook moeilijk gehad, ze waren te licht voor de zwarten, en te donker voor de blanken. Oorspronkelijk komen zij ook uit Zuid-Afrika. Tegenwoordig wonen de coloureds vooral in de grote steden, ze

[14] Vlugt, B., Namibië, Botwana en Zimbabwe. (Haarlem: Uitgeverij J.H. Gottmer, 2008), 168.

zijn vaak goed opgeleid. In het zuiden van Namibië wonen de *Herero*. Dit volk leeft ook van de veeteelt en heeft het zwaar te voorduren gehad onder de Duitse overheersing. Een groot deel van het volk is uitgeroeid. Momenteel leven er zo'n 100.000 Herero's in Namibië. De typische klederdracht van de vrouwen (12 meter stof voor een jurk) is ontstaan onder druk van Duitse vrouwen die vonden dat hun naakte verschijning hun Duitse mannen op verkeerde gedachten kon brengen. De Tswana vormt de kleinste bevolkingsgroep van Namibië. Daarentegen zijn de *Ovanbo's* de grootste etnische groep van Namibië, zij zijn vooral gevestigd in de waterrijke gebieden in het Noorden. De *Himba's* leven nog traditioneel als een nomadisch volk. 'Zonder meer heeft de afgelegen ligging in Koakoland ertoe bijgedragen dat de Himba's, ondanks extreme droogteperiodes, de oorlog en het uiterst schrale bestaan, konden overleven en hun traditionele leefstijl vasthielden.'[15]

De Himba's leven al eeuwenlang als nomaden. Het vee neemt een centrale rol in beslag voor dit volk (zowel in economisch als religieuze status). Geiten dienen voor de dagelijkse consumptie, voor melk en vlees. Runderen zijn er voor speciale ceremonies als huwelijk en dood. Van de huiden worden kleding en gebruiksvoorwerpen gemaakt. De *Capriviërs* wonen in het noordoosten, ze leven van landbouw. Tijdens de regentijd maakt dit volk eigen kano's uit boomstammen (mokoros), ze gebruiken deze als vervoermiddel. Tot slot heb je de *Blanken*, 75.000 Namibiërs zijn van Europese afkomst, er is ook een groot gedeelte afkomstig uit Zuid-Afrika. Veel blanken hebben nog steeds goede functies in het land, maar de blanken hebben wel een spoor achter gelaten op de overige bevolking van het land.

Figuur 9: Een Himba vrouw met zoon.

3.3 De verschillende talen

Omdat Namibië veel verschillende bevolkingsgroepen heeft, zijn er ook veel verschillende talen. De inheemse taalgroepen zijn onderverdeeld in verschillende talen en dialecten. De grootste inheemse taal is die van de Ovambo, dat door meer dan de helft van de bevolking gesproken wordt.
Naast deze taal zijn Duits en Afrikaans het belangrijkst, Duits wordt vooral gesproken in de oude Duitse vestigingsplaatsen. Hoewel het voor slechts een kwart van de bevolking de eerste of tweede taal is, geldt sinds de onafhankelijkheid het Engels als de officiële taal van Namibië.[16]
Omdat Namibië zoveel verschillende bevolkingsgroepen kent, is Engels van bijna niemand de moedertaal.
Een interessant fenomeen zijn de Khoisan talen. Dit zijn talen met allemaal verschillende klikken, elke taal heeft zijn eigen soort klikken. De San en de Nama's behoren allebei tot de Koisan talen.

Om even de cultuur van een land te omschrijven valt niet mee, een cultuur moet je eigenlijk beleven. De 'echte' en pure cultuur van het land Namibië krijgt eigenlijk de laatste eenentwintig jaar pas weer de kans om op te komen. 'De Europeanen hebben,vanaf het moment dat zij zich in Namibië vestigden, geen enkele moeite gedaan om te leren van de Afrikanen die er al langere tijd woonden.'[17] Afrikaanse en Inheemse rituelen werden als heidens gezien, Afrikaans voedsel was ongezond, gewoontes, gebruiken en de kunst waren primitief.

[15] Bayer., M., Namibie, mensen, politiek, economie, cultuur. (Koninklijk instutuut voor de tropen: 1998). Blz. 64.
[16] Vlugt, B., Namibië, Botwana en Zimbabwe. (Haarlem: Uitgeverij J.H. Gottmer, 2008), 171.
[17] Bayer, M, blz. 63.

Namibië is een veelzijdig land, het heeft mooie plekken maar het kent ook haar armoede. Volken die de geschiedenis nog niet vergeten zijn en een nieuw bestaan op moeten bouwen. De regering heeft aangegeven dat volken toerisme mogen gebruiken als inkomstenbron. Himba's maken hier bijvoorbeeld gebruik van. De Himba's verlenen toegang aan de toeristen in hun woonomgeving. Ook in verschillende townships kunnen toeristen rondleidingen krijgen. Op deze manier hopen de mensen wat meer inkomsten binnen te halen, en een stukje van hun cultuur te laten zien aan de buitenwereld.

4. Waarom is het bewustzijn van andere culturen belangrijk voor kinderen op de basisschool?

Kinderen komen onbewust steeds in contact met verschillende culturen, op school, via media, op straat etc. Kinderen vormen daarbij (onbewust) een wereldbeeld. Boersema geeft op de volgende manier de term wereldbeeld weer: de manier waarop mensen hun eigen omgeving observeren en interpreteren als zijnde werkelijkheid. [18] Het werkt als een soort filter dat bepaalt op welke impulsen vanuit de omgeving je reageert en hoe. Bij kinderen zie ik dat als volgt: kinderen hebben een beeld van de wereld die gedurende hun ontwikkeling aangepast wordt. Jonge kinderen hebben een egocentrisch wereldbeeld waarbij zij niet beseffen dat er een wereld is buiten hun eigen leefomgeving. Het wereldbeeld zou gezien kunnen worden als een filter voor het verwerken van de impressie waarmee we dagelijks geconfronteerd worden. Tegenwoordig is er ook vanuit de overheid aandacht voor wereldburgerschap. De kerndoelen sluiten ook aan bij de doelen van wereldburgerschap:

> 36. De leerlingen leren hoofdzaken van de Nederlandse en Europese staatsinrichting en hun rol als burger.
> 38. De leerlingen leren hoofdzaken over geestelijke stromingen die in de Nederlandse multiculturele samenleving een belangrijke rol spelen, en ze leren respectvol om te gaan met verschillen in opvattingen van mensen.
> 47. De leerlingen leren de ruimtelijke inrichting van de eigen omgeving te vergelijken met die in de omgeving elders, in binnen- en buitenland, vanuit de perspectieven landschap, wonen, werken, bestuur, verkeer, recreatie, welvaart, cultuur en levensbeschouwing. In ieder geval wordt daarbij aandacht besteed aan twee lidstaten van de Europese Unie en twee landen die in 2004 lid worden/werden, de Verenigde Staten en een land in Azië, Afrika en Zuid-Amerika.[19]

In de volgende paragraaf wil ik toelichten waarom wereldburgerschap belangrijk is voor het basisonderwijs.

4.1 Wereldburgerschap belangrijk?

Tegenwoordig kan je niet meer om het fenomeen ‘wereldburger’ heen. Met de komst van internet zijn miljoenen mensen overal ter wereld met elkaar in contact via populaire sites zoals facebook[20], twitter[21] en Skype.[22] Wanneer je tijdens een buitenlandse reis iemand ontmoet uit Zuid-Afrika, zeg je: “Ik spreek je wel op facebook!” De wereld is een dorp geworden, waar je, mits je daarvoor over

[18] Boersema, P., Christenen verkennen andere Godsdiensten in West-Europa. (Zoetermeer:Boekencentrum 2008), BLZ. 30.
[19] NCDO http://www.basisschool.wereldburgerschap.nl/motieven/de-wereld-van-het-kind/documenten/ geraadpleegd op 8 oktober 2010.
20 www.facebook.com
21 www.twitter.com
22 www.skype.com

de benodigde middelen beschikt en eraan mee wilt doen, zeer gemakkelijk in contact kunt komen met je medewereldburger. [23] Er bestaan veel verschillende opvattingen over waarom wereldburgerschap belangrijk is. Een definitie die aanduidt wat het begrip wereldburgerschap inhoudt is: 'Wereldburgerschap is de bereidheid en het vermogen deel uit te maken van de gemeenschap en daar een actieve bijdrage aan te leveren'(NCDO, 2007). Het CONCORD, het Europees netwerk voor ontwikkelingsorganisaties, omschrijft het begrip als volgt:
Wereldburgerschap heeft als doel om jonge mensen toe te rusten met de waarden, houding, kennis, het begrip en de vaardigheden om goed geïnformeerde, zelfverzekerde en actieve wereldburgers te zijn. Wereldburgerschap is burgerschap in een wereldwijd perspectief.[24]
Het blijkt dat wereldburgerschap betekent: kennis hebben van waarden maar ook het actief deelnemen als wereldburger.
Het NCDO zegt ook: "Culturele, politieke en economische grenzen vervagen. Migratie maakt de bevolking steeds gevarieerder van samenstelling. De kracht van nationale staten neemt af en nationale identiteiten staan onder druk. Wie deze ontwikkelingen niet begrijpt, loopt het risico zich verloren en bedreigd te voelen - en zich vijandig op te stellen tegen de veranderingen om hem of haar heen. Wie de ontwikkelingen wél volgt en begrijpt, ziet echter de mogelijkheden en kansen die mondialisering met zich meebrengt."
Door aandacht te besteden aan wereldburgerschap kan men vanuit een ander perspectief naar de ander gaan kijken, waardoor de kennis en het respect over de ander vergroot wordt. Ik vind het belangrijk dat dit met kinderen bereikt wordt. Daarnaast is Nederland een multiculturele samenleving, waarbij het van belang is dat mensen elkaar kunnen respecteren. Aangezien wereldburgerschap belangrijk bij de beeldvorming en houding ten opzichte van andere culturen is het belangrijk om hier al vroeg aandacht aan te besteden. Sinds 1 februari 2006 zijn scholen verplicht om in hun onderwijs aandacht te besteden aan actief burgerschap en sociale integratie.'[25] Met deze wet wil de overheid dat scholen hun leerlingen voorbereiden op deelname aan de pluriforme samenleving.

4.2 Wereldburgerschap in het onderwijs

De term wereldburgerschap wordt vaak gebruikt in het kader van onderwijs. Onderwijs is namelijk een belangrijk middel om aandacht te vragen voor wereldburgerschap. Het NCDO zegt: Onderwijs speelt bij wereldburgerschap een belangrijke rol. Het moedigt jongeren aan om hun kennis van de wereld te vergroten. Daarnaast helpt het jongeren zich bewust te worden van het belang van het behoud van de aarde en het respect voor haar bewoners.[26]
Wereldburgerschap blijkt voor het onderwijs dus essentieel te zijn. Vaak wordt wereldburgerschap als een soort thema gezien in het basisonderwijs. Aldus Jindra Divis (directeur Europees Platform): 'Internationaliseren is geen hobby, het is een hoofdzaak net als taal en rekenen, techniek en exacte vakken'.[27] Het is dus van belang dat er structureel aandacht aan wereldburgerschap wordt besteed want kortdurende projecten hebben geen effect. Het is belangrijk dat wereldburgerschap volledig

23 Noorlandt, J., Internationalisering in het basisonderwijs; mission impossible? Een onderzoek naar de (on)mogelijkheden van internationalisering in het basisonderwijs. Februari 2010.
[24] http://www.edukans.nl/over-edukans/wereldburgerschap/?type=1234 geraadpleegd op 15 oktober 2010.
[25] http://www.burgerschapindebasisschool.nl/Pijlers/Burgerschap/ geraadpleegd op 17 oktober.
[26] Visie document NCDO, http://www.ncdo.nl/docs/uploads/wereldburgerschap%2008_p3.pdf geraadpleegd op 8 oktober 2010.
[27] Internationaliseren in Onderwijs, jaargang 30 nr. 58 voorjaar 2010.

geïntegreerd wordt in het lesprogramma.
Het is verwarrend om over wereldburgerschap te praten op basisscholen want het is niet een nieuw 'schoolvak' dat wordt aangeboden. *'Jongens, vandaag krijgen jullie het vak wereldburgerschap'*. Nee, zo werkt het niet. Bij wereldburgerschap in het onderwijs gaat het om aanpakken van aandachtsvelden die vooral moeten landen in het bestaande curriculum, dus in huidige schoolvakken en leergebieden. Wereldburgerschap in het onderwijs is daarom ook een zaak van aardrijkskunde, geschiedenis, economie, maatschappijleer, culturele en kunstzinnige vorming, Nederland of Engels. Wereldburgerschap in het onderwijs staat dus voor alle activiteiten op scholen met betrekking tot kennis, vaardigheden en waarden die van belang zijn bij een internationale oriëntatie op de samenleving.[28] Dit wordt al in verschillende soorten toegepast zoals het organiseren van projectweken, uitwisselingen of sponsoracties.

4.2.1 Wereldburgerschap in het basisonderwijs

Het International Primary Curriculum(IPC) is een goed voorbeeld van wereldburgerschap in het onderwijs. Het IPC is de laatste jaren flink gegroeid, in Nederland zijn nu al dertig IPC scholen. IPC scholen hanteren een lesmethode waarbij internationalisering in alle zaak- en creatieve vakken is verweven. Ed van Uden is IPC-coördinator van de obs De Esdoorn in Elst. Hij zegt: 'Binnen de units van het IPC wordt steeds een link gelegd met internationalisering en de multiculturele samenleving. Op die manier zijn leerkrachten en leerlingen hier heel bewust mee bezig'. Over de landsgrenzen kijken is volgens van Uden veel vanzelfsprekender dan enkele decennia geleden. 'Dit doen ze via e-mail en Internet, ook stagelopen in het buitenland is tegenwoordig heel normaal'. [29]
Corina Gifford is leekracht op een ICP school in Den Haag, ze zegt: 'We vinden het belangrijk dat kinderen kennis hebben over de culturele achtergrond van anderen. Op die manier leren ze beter met elkaar omgaan'. Gifford merkt ook dat kinderen nieuwsgierig worden naar elkaar en meer open staan voor andere culturen.

In 16 landen in Europa zijn ongeveer 250 ELOS[30] scholen actief. Dit zijn scholen die lesgeven met een internationaal tintje. Tot op de dag van vandaag zijn het alleen scholen binnen het voortgezet onderwijs, er wordt gewerkt aan een concept voor het primair onderwijs.
Ook het Canon voor wereldburgerschap van het NCDO en E-twinning[31] van het Europees Platform zijn goede handreikingen om bezig te zijn met wereldburgerschap in het onderwijs.

4.2.2 Aansluiten bij de kinderen

Wat zijn de argumenten om kinderen al op jong leeftijd kennis te laten maken met wereldburgerschap? Kinderen van de basisschool zijn uit zichzelf nieuwsgierig, ze ontdekken steeds meer en zijn ook ingesteld om zelf te ontdekken.[32] Daardoor is het een goede leeftijd om al bezig te zijn met wereldburgerschap door een kijkje over de grenzen te nemen. Die nieuwsgierigheid wordt gewekt door iets wat wel een beetje begrepen wordt maar niet helemaal.[33] Wanneer ze al op jonge

28 Beneker, T., Stalborch, v, M., Vaart, vd, R.,Vensters op de wereld, Canon voor wereldburgerschap (Amsterdam: NCDO en faculteit geowetenschappen UU), 2009.
29 Aerts, A., Poortvliet, J., Leren met de blik naar buiten, Kader primair juni 2009
30 http://www.elos.europeesplatform.nl/ geraadpleegd op 29 november 2010.
31 http://www.Etwinning.net/nl/pub/index.htm geraadpleegd op 29 november 2010.
32 Eijkeren, v. M., Pedagogisch- en didactisch begeleiden (Baarn: HB Uitgevers 2005), 86.
33 Kohnstamm, R., Kleine ontwikkelingspsycholgie, de schoolleeftijd. (Houten: Springer Uitgeverij, 2009), 112.

leeftijd beginnen met het 'ontwikkelen' van hun wereldbeeld, hebben ze daar profijt van in het voortgezet onderwijs maar ook bij een vervolgstudie of later in het werkveld. Jong geleerd is oud gedaan![34] Zo zegt ook Rita Kohnstamm: *"In de schoolleeftijd is de kennismaking met cultuur van blijvende betekenis. Dat wil zeggen dat kinderen die van hun ouders uitleg krijgen bij wat ze tegen komen in de stad en op het land, en uitleg krijgen over verschillende culturen dit later ook vaker toepassen in hun eigen opvoeding".* [35]
Binnen wereldburgerschap is het belangrijk om aan te sluiten bij de leef- en belevingswereld van de kinderen. Iets gaat leven op het moment dat het waarde krijgt voor een kind, en als het kind het ook gaat begrijpen. In het primair onderwijs zal de nadruk daarbij meer liggen op het *laten zien en laten ontdekken* van *overeenkomsten* tussen mensen en landen. De *nieuwsgierigheid* naar en het ontdekken van de wereld moet vooral centraal staan. Dit biedt mogelijkheden om aan te sluiten bij aspecten van het dagelijks leven: school, thuis, de buurt, vakantie, enzovoort.[36] Kinderen zien alles vanuit hun 'ik' perspectief. Gedurende hun leven breiden ze hun perspectief uit en ontdekken ze veel meer van de wereld.

Ik wil gebruik maken van de natuurlijke ontdekkingsdrang van kinderen door hen kennis te laten maken met een andere cultuur waarbij zij actief bezig zijn met deze cultuur. Hierbij is het belangrijk dat de kinderen gemotiveerd worden om zelf meer te leren en te ontdekken van deze cultuur. De bedoeling is dat zij met een gemotiveerde lerende houding de opdrachten maken. De opdrachten zijn er dan ook op gericht om de kinderen zelfontdekkend bezig te laten zijn.

4.3 Verschillende soorten wereldburgerschap

Er zijn meerdere onderzoeken gedaan met betrekking tot wereldburgerschap. Deze onderzoeken laten zien dat er drie verschillende soorten van wereldburgerschap bestaan. Ik licht deze vormen kort toe.
Open wereldburgerschap (microniveau): door globalisering hebben mensen meer met elkaar te maken. Mensen hebben dus *kennis* van andere culturen nodig om met elkaar te kunnen werken. Wereldburgerschap drukt uit dat je gericht bent op de hele wereld en open staat voor nieuwe ervaringen (*open houding*).
Moreel wereldburgerschap (mesoniveau): je waardeert verschillen tussen mensen en groepen positief (*diversiteit*). Je wilt meewerken aan het vergroten van de mogelijkheden van alle mensen om een menswaardig bestaan te leiden. Je neemt verantwoordelijkheid voor de wereld.
Sociaal-politiek wereldburgerschap (macroniveau): heeft te maken met sociale en politieke verhoudingen en werkt aan meer gelijke verhoudingen. [37].
Tijdens dit onderzoek zal er vooral gewerkt worden met *open wereldburgerschap*, het kennis hebben van andere culturen en een open houding hebben.

---

34 Noorlandt, J., Internationalisering in het basisonderwijs; mission impossible? Een onderzoek naar de (on)mogelijkheden van internationalisering in het basisonderwijs. Februari 2010.
[35] Kohnstamm, R., 196.
36 Visie document NCDO, *http://www.ncdo.nl/docs/uploads/wereldburgerschap%2008_p3.pdf* geraadpleegd op 8 oktober 2010.
37 Vleugelers, W., Kortlopend onderwijsonderzoek, mondiale vorming en wereldburgerschap. http://www.kortlopendonderzoek.nl/onderwijs_pdf/PK70_Mondiale%20vorming%20en%20wereldburgerschap.pdf geraadpleegd op 9 oktober 2010.

4.4 Conclusie

In dit onderzoek gebruik ik de volgende definitie voor de term wereldburgerschap: kennis hebben van waarden maar ook het actief deelnemen als wereldburger.

Ik vind het van belang dat kinderen waarden en normen van andere culturen leren kennen, en dat ze ook een actief wereldburger kunnen worden. Op deze manier hoop ik dat kinderen de medemens kan respecteren en waarderen. Het bewustzijn van andere culturen wordt hierdoor vergroot. Kinderen van de basisschool zijn uit zichzelf nieuwsgierig, ze ontdekken steeds meer en zijn ook ingesteld om zelf te ontdekken. Daarom is het een goede leeftijd om al bezig te zijn met wereldburgerschap, een kijkje over de grenzen te nemen. Wanneer ze al op jonge leeftijd beginnen met het 'ontwikkelen' van hun wereldbeeld, hebben ze daar profijt van in het voortgezet onderwijs maar ook bij een vervolgstudie of later in het werkveld. Jong geleerd is oud gedaan!

Mijn bevindingen sluiten aan bij het SLO die met hun kerndoelen scholen verplichten om aandacht te hebben voor wereldburgerschap. Daarbij wordt wereldburgerschap niet als vak gezien maar als een belangrijk onderdeel van meerdere vakken. Verschillende organisaties geven goede handreikingen over wereldburgerschap in de klas zoals het Europees Platform en het NCDO.

5. Methodiek

In mijn literatuuronderzoek heb ik bepaalde aspecten uit de Namibische cultuur uitgelicht. Er is gesproken over wereldburgerschap in het basisonderwijs en hoe om te gaan met een andere cultuur. Toch is de hoofdvraag van dit onderzoek nog niet beantwoord namelijk: *Wat levert uitwisseling via een online communicatieforum op tussen een school in Soest en een school in Kamanjab voor kinderen tussen de 10 en 12 jaar?*

Om deze vraag te kunnen beantwoorden is het goed om onderzoek te gaan doen op de basisscholen zelf.

5.1 Plan van aanpak

Er zijn al een aantal organisaties die zich inzetten met betrekking tot wereldburgerschap, bijvoorbeeld het Europees Platform. Zij hebben een originele en goede manier ontwikkeld om kinderen in contact te laten komen met andere kinderen uit Europa. Als docent kan je je aanmelden op een site en zo in contact komen met een school, dit wordt je partnerschool. Het Europees Platform heeft opdrachten ontwikkeld die de scholen met elkaar kunnen uitvoeren. Het is niet alleen communiceren met elkaar maar er worden ook meerdere vakken aan het proces gerelateerd. Dit project heet: E-twinning. Ik wil een vergelijkbaar project opzetten met de Waterinkschool in Soest en de Kamanjab Combined School in Namibië. Als de opdrachten van het Europees Platform goed aansluiten bij Namibië/Nederland, gebruik ik deze opdrachten ook tijdens het project.

Tine Stegenga, docent van de CHE, heeft de eerste contacten gelegd met de school in Namibië. De school gaf zelf aan dat ze in contact wil komen met een school in Nederland. Via een nieuwsbrief van Vroeg Engels was een koppeling met een Nederlandse school snel gemaakt.
Ik heb er voor gekozen om zelf een website te maken voor de scholen, ik kon niet gebruik maken van de programma's van E-twinning omdat E-twinning alleen gericht is op uitwisselingen binnen Europa. Voor het praktijkdeel heb ik ervoor gekozen om gebruik te maken van enquêtes en interviews. Een enquête afnemen is minder nauwkeurig dan een interview, maar ik wil een 0-meting van de klas in Soest afnemen, dit met behulp van een enquête en enkele opdrachten waarbij er wordt gefilmd. Na een paar maanden doe ik een eindmeting, de enquêtes neem ik weer af bij dezelfde kinderen om na te gaan of de kinderen iets geleerd hebben van de uitwisseling. De interviews neem ik af bij de docenten die met de kinderen aan het project werken, de contactpersonen in Namibië en Nederland en een aantal kinderen in Kamanjab/Soest om meer te weten te komen over het toekomstbeeld van de kinderen.
Namibië en Nederland zijn twee totaal verschillende landen in verschillende continenten. Een uitwisselingsproject tussen deze landen lijkt me een unieke kans. Kinderen leren iets over het bestaan van de mensen daar, ze leren hoe het dagelijks leven eruit ziet, wat voor hobby's de kinderen daar hebben, welke talen en gesproken worden en hoe de natuur is. Kinderen leren iets van de wereld en iets over hun medemens. Daarnaast oefenen kinderen op een ongedwongen manier de taal Engels. Voor allebei de landen geldt dat Engels niet de moedertaal is van de kinderen. Met het afnemen van de enquêtes, de interviews, het meedraaien in de Namibische

leefgemeenschap, het maken van filmpjes en het observeren van de kinderen, hoop ik een goed antwoord te krijgen op de hoofdvraag.

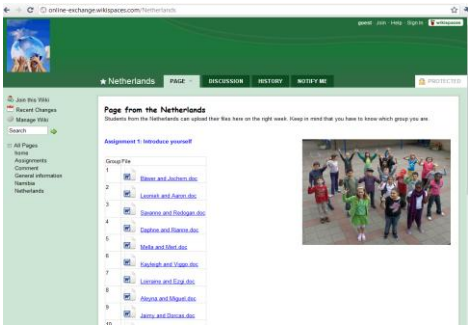
5.1.1 Veenendaal en Curaçao

Naast de uitwisseling tussen de scholen in Soest en Kamanjab wil ik testen of het project ook werkt op andere scholen in een andere context. Ik heb daarom een site ontworpen voor een school in Veenendaal en een school in Curaçao. Aangezien ik stage loop op de school in Veenendaal ben ik nauw betrokken bij dit project. Op die manier kan ik de voor en nadelen van het project ervaren en heb ik een beter beeld van de organisatie en planning van het project voor de groepsleerkracht. Als het blijkt dat bepaalde zaken niet goed werken heb ik de mogelijkheid om dit aan te passen bij het project tussen de scholen in Soest en Kamanjab.

5.2 Werkwijze

Allereerst is het belangrijk om de contacten goed te onderhouden tussen beide scholen. De personen die betrokken zijn bij dit project zijn:

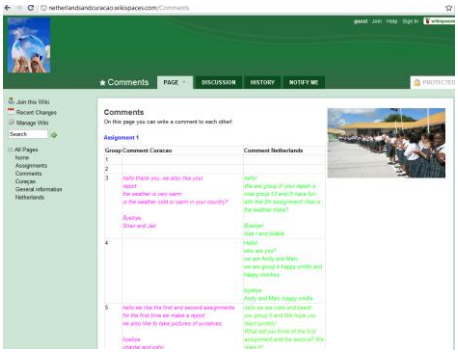
- Josua Shikongo, leraar + contactpersoon, Namibië
- Michael Jones, vrijwilliger in Namibië bij het computerlab, Amerika
- Charity Richardson, student pabo + contactpersoon, Curaçao
- Mathijs de Vries, leraar + contactpersoon Waterinkschool, Soest
- Tine Stegenga, docent TalenT en Engels CHE

Figuur 10: Website uitwisselingsproject, pagina Soest.

Het contact tussen deze personen is zeer essentieel, ik vind het belangrijk dat de scholen betrokken worden bij het ‘ontwerpen’ van het project. Door te communiceren met de leerkrachten in Kamanjab en in Soest , probeer ik erachter te komen wat er daar precies leeft bij de kinderen. Zo probeer ik de onderwerpen die ik wil gaan gebruiken te selecteren.

Terwijl de contacten via skype en email onderhouden worden, maak ik een site voor de kinderen: www.online-exchange.wikispaces.com (Soest/Kamanjab), en www.netherlandsandcuracao.wikispaces.com (Veenendaal/Curaçao). Op de sites komt algemene informatie over de landen te staan, er komt een pagina met de verschillende opdrachten (weergegeven in een tijdspad), en elk land krijgt zijn eigen pagina.

Figuur 11: Website uitwisselingsproject, comment pagina.

Uit het literatuur onderzoek is gebleken dat het belangrijk is om aan te sluiten bij de leefwereld en belevingswereld van de kinderen. *In het primair onderwijs zal de nadruk daarbij meer liggen op het laten zien en laten ontdekken van overeenkomsten tussen mensen en landen. De nieuwsgierigheid naar en het ontdekken van de wereld moet vooral centraal staan. Dit biedt mogelijkheden om aan te sluiten bij aspecten van het dagelijks leven: school, thuis, de buurt, vakantie,enzovoort.*[38]

Ik vind het belangrijk om hierin tegemoet te komen en daarom heb ik onderwerpen gebruikt voor de opdrachten die aansluiten bij de kinderen.[39]

[38] Zie hoofdstuk 3: Waarom is het bewustzijn van andere culturen belangrijk voor kinderen op de basisschool?

De kinderen werken gemiddeld gedurende vier weken aan een opdracht. De leerkrachten zijn vrij om er zelf extra lessen aan te verbinden en de onderwerpen meer te integreren in het lesprogramma. De opdrachten zijn gebaseerd op ongeveer een uur per week (in totaal dus ongeveer vier uur voor een opdracht). Opdrachten worden over het algemeen uitgevoerd in groepjes (variërend van 2 tot 4 kinderen) en de opdrachten kunnen variëren van werkstukken tot filmpjes en fotocollages. De groepjes van de kinderen mogen gewisseld worden, zodat verschillende kinderen met elkaar samen kunnen werken. Op de persoonlijke pagina van het land worden de verschillende opdrachten geüpload. De kinderen kunnen de opdrachten van elkaar bekijken en daarop reageren via een discussiepagina op de site. De opdrachten maken is bij dit project minstens zo belangrijk als de opdrachten van het andere land lezen en daarop reageren. Het initiatief ligt daarbij ook gedeeltelijk bij de kinderen, ze kunnen van de site gebruik maken wanneer ze willen.
De doelen van dit online uitwisselingsproject zijn:
- motiveren en verdiepen van de Engelse taal
- leren van de verschillende culturen
- respect hebben voor elkaar
- wereldbeeld van kinderen vergroten

De kinderen die meedoen met het project zitten in groep 7, de kinderen zijn tussen de tien en twaalf jaar oud. In de beginfase van het project had ik een gesprek met Matijs waaruit bleek dat groep 7 een geschikte groep was voor dit project. Deze kinderen hebben ongeveer drie jaar Engels gehad en zijn toe aan meer uitdaging. De Waterinkschool heeft de intentie om dit project voor meerdere groepen te organiseren, mocht dit een succes worden. De kinderen in Kamanjab zitten in grade 7, en zijn ouder: twaalf tot veertien jaar. Deze groep was het meest geschikt om mee te werken omdat dit de enige groep was die computerles had gehad.

5.2.1 Enquête

Om het wereldbeeld van de kinderen in kaart te brengen maak ik gebruik van een enquête. Voordat het project start wordt de eerste enquête afgenomen. De vragen gaan over de volgende onderdelen: culturen (gebruiken/gewoontes), talen, religies, respect voor elkaar en een klein gedeelte geografie. In de enquête maak ik gebruik van verschillende type vragen. Ja/nee vragen gebruik ik om feitelijke informatie te verkrijgen waarop de kinderen gemakkelijk kunnen antwoorden. Schaalvragen om de mate van gevoelens, gedachten en opinies weer te geven.[40] Meerkeuze vragen om de feiten te testen en open vragen om een zo eerlijk en informatief mogelijk antwoord te verkrijgen.[41]
Na de eerste meting analyseer ik de gegevens.
Door het gebruik van verschillende type vragen laat ik de kinderen op verschillende manieren nadenken. Op deze manier zal de uitslag ook een zo breed mogelijk beeld weergeven van de kinderen.

5.2.2 Interview

Een enquête is objectief maar geeft niet altijd even veel diepgang. Vandaar dat ik ook kies voor een interview. Een interview kan minder objectief zijn maar geeft wel meer diepgang. Met de combinatie

[39] Opdrachten project: Bijlage 1
[40] Kallenberg, T., Koster,B., Onstenk, J., Scheepsma, W., *Ontwikkeling door onderzoek* (Utrecht/Zutphen, ThiemenMeulenhoff, 2007), 181.
[41] Nederhoed, P., Helder rapporteren, een handleiding voor het opzetten en schrijven van rapporten, scripties, nota's en artikelen. (Houten, Bohn Stafleu van Loghum,2007), 79.

van een enquête en een interview hoop ik een zo volledig mogelijk beeld te krijgen. Uiteraard is het van belang dat in de interviews grotendeels dezelfde vragen worden gesteld, zodat de informatie naderhand te vergelijken is met elkaar. Ik wil gebruik maken van semigestructureerde interviews, ik heb een deel van de vragen vooraf vastgesteld zodat ik een goede vergelijking kan maken met andere respondenten, maar er blijft voldoende ruimte over om eigen ervaringen en meningen te vertellen. De onderwerpen die tijdens het interview in ieder gavel naar voren komen zijn:

- Wat is de reden geweest waarom u graag contact wilde met een school in een ander land?
- Waarom is het volgens u belangrijk om kinderen Engels te leren vanaf een bepaalde leeftijd?
- Wat is volgens u het belangrijkste doel van het project?
- Wat vindt u van wereldburgerschap met kinderen?
- Hoeveel tijd bent u per week bezig met dit project?
- Gebruikt u het project als een extra vak of vakintegrerend?
- Wat heeft het project tot nu toe opgeleverd?
- Wat zijn de reacties van de kinderen op het project?
- Wat is uw reactie op het project?
- Wat leeft er meer bij de kinderen, het maken van de opdrachten, of het lezen en reageren op andere opdrachten?
- Heeft u het idee dat de kinderen een ander beeld hebben gekregen van Nederland/Namibië? Zo ja, wat is er veranderd?
- Zou u door willen gaan met dit project?
- Zo ja, hoe ziet u dit dan voor u?

Het interview wil ik afnemen bij de leraar en contactpersoon in Soest (Matijs de Vries), Kamanjab (Josua Shikongo), Michael Jones (Peace Corps), Tine Stegenga (docent CHE) en Charity Richardson (Curaçao).

5.2.3 Namibië in vergelijking met Nederland

In Nederland geef ik een introductieles aan de kinderen. Dit wordt een verkapte manier om de beginsituatie te peilen. De kinderen krijgen allemaal een vel papier waarop ze in groepjes een wereldkaart moeten tekenen. Ondertussen krijgen de kinderen verschillende opdrachten zoals:

- Welke gebieden op de wereld zijn Christelijk? Kleur dit gebied groen.
- Welke gebieden op de wereld zijn arm? Kleur deze gebieden rood.
- Welke gebieden op de wereld zijn 'nat'? Kleur deze gebieden blauw.
- Waar ligt Nederland? Kleur Nederland zwart.
- Waar ligt Namibië? Kleur Namibië paars. (Soest)
- Waar ligt Curaçao? Kleur Curaçao paars. (Veenendaal)

Ondertussen film ik de kinderen zodat ik bepaalde 'spontane' uitspraken van kinderen vast kan leggen. In Nederland ben ik een aantal keer aanwezig bij de uitvoering van het project.

Eind maart vertrek ik voor een maand naar Namibië om het project ook daar te kunnen volgen. Een beginsituatie peilen is daar nu niet meer van belang, maar toch laat ik deze kinderen ook de opdracht met de wereldkaart doen. Ik ben benieuwd of 'het beeld van de wereld' verschilt met het beeld van de Nederlandse kinderen. Andere vragen waar ik antwoord op wil krijgen in Namibië:

- Hoe is de school ingedeeld?
- Hoe is het toekomstbeeld van de kinderen? Zijn de mensen zich bewust van het feit dat ze gedeeltelijk zelf verantwoordelijk zijn voor hun toekomst?
- Hoe wordt de Engelse taal aangeleerd en vanaf welke leeftijd?

In Namibië hoop ik zoveel mogelijk mensen te mogen spreken zodat ik de cultuur echt mee kan maken. Tijdens mijn verblijf bekijk ik het project, doe ik verschillende interviews en geef ik les.

5.2.4 Uitwerking

In de uitwerking maak ik gebruik van tabellen en grafische modellen zoals een staafdiagram. De enquêtes van januari en mei vergelijk ik met elkaar, tevens vergelijk ik de interviews. Bij het beschrijven van mijn bevindingen gebruik ik de modellen als verduidelijking en ondersteuning. De meeste resultaten plaats ik in de bijlagen om meer overzicht te creëren.

6. Resultaten veldonderzoek

Om antwoord te kunnen krijgen op de hoofdvraag ben ik het werkveld in gegaan.
Op de Waterinkschool in Soest in groep 7 ben ik een aantal dagen aanwezig geweest. In Kamanjab ben ik drie weken op de Combined School aanwezig geweest. Op de scholen heb ik de volgende onderwerpen met elkaar vergeleken:

- ✓ Het aanbieden van Engels (bijlage 5).
- ✓ Het ICT gebruik (bijlage 6).
- ✓ De indeling van de scholen (bijlage 7).
- ✓ Toekomstbeeld van de leerlingen (bijlage 8).

Deze onderwerpen staan verder uitgewerkt in de genoemde bijlagen. Zo nodig zal ik hiernaar verwijzen.
Voordat de kinderen in Soest begonnen met het project heb ik ze eerst een enquête laten invullen. Vier maanden later heb ik ze dezelfde enquête weer laten invullen, de kinderen hadden toen vier maanden met het project gewerkt. In bijlage3 kunt u de volledige enquête vinden.
In onderstaande tabel vindt u een verkorte weergave van resultaten uit de enquête.

Vragen	1e meting	2e meting
Welke taal is de wereldtaal?		
a. **Nederlands**	4,76%	0,00%
b. **Duits**	0,00%	0,00%
c. **Chinees**	0,00%	0,00%
d. **Engels**	90,48%	100,00%
e. **Anders: namelijk**	4,76%	0,00%
Welke taal wordt het meest gesproken?		
a. Spaans	4,76%	0,00%
b. Duits	0,00%	0,00%
c. Chinees	0,00%	0,00%
d. Engels	90,48%	100,00%
e. Anders: namelijk	4,76%	0,00%
Als je iemand tegen zou komen op straat en hij praat tegen je in een andere taal, hoe zou je dat dan vinden?		
a. **Helemaal niet leuk**	23,81%	14,29%
b. **Niet zo leuk**	14,29%	19,05%
c. **Leuk**	33,33%	19,05%
d. **Heel erg leuk**	28,57%	47,62%
Als je op vakantie bent en je vraagt de weg, hoe leuk vind je het dan als iemand moeite voor je doet om je taal te begrijpen?		
a. **Helemaal niet leuk**	19,05%	9,52%
b. **Niet zo leuk**	9,52%	9,52
c. **Leuk**	33,33%	38,10%
d. **Heel erg leuk**	38,10%	42,86%
Wat wordt er volgens jou vooral veel gegeten		

in Afrika?		
Meest ingevuld door kinderen:		
Vlees en veel kruiden	52,38%	85,71%
Ben je wel eens met een andere cultuur in contact gekomen?		
a. **Ja**	61,91%	90,48%
b. **Nee**	33,33%	4,76%
c. **Weet ik niet**	4,76%	4,76%
Wat vond je van de andere cultuur?		
a. **Heel bijzonder en aardig**	19,05%	61,90%
b. **Bijzonder**	38,10%	23,81%
c. **Vreemd**	19,05%	9,52%
d. **Onaardig en vreemd**	23,81%	4,76%
Ben je wel eens in een ander land geweest?		
a. **Ja**		
b. **Nee**	95,34%	95,34%
	4,76%	4,76%
Zo ja, wat vond je van de mensen in het andere land?		
a. **Heel bijzonder en aardig**	55,00%	42,86%
b. **Bijzonder**	40,00%	42,86%
c. **Vreemd**	5,00%	14,29%
d. **Onaardig en vreemd**	0,00%	0,00%
In Nederland hebben we bossen, meren, duinen etc. Wat hebben ze in andere landen wat wij misschien niet hebben?		
a. **Duitsland:**	Heuvels, rivieren, oude huizen, duinen, als NL.	Heuvels, rivieren, oude huizen, duinen, bossen.
b. **Canada:**	Ijs, grote steden, bergen, heuvels, sneeuw.	Ijs, grote steden, koud, sneeuw, villa's, bergdorpjes, gletsjers.
c. **Namibië:**	Droog, zand, tentjes.	Woestijnen, zand, droogte, ezels, zandwegen, loslopend wild, olifanten, leeuwen, vruchten, weinig geld en school, stammen.
d. **Australië:**	Bergen, hoge bomen, zand, steen, kangoeroes, druk, mooie stranden boerderijen.	Bergen, hoge bomen, kangoeroes, mooie stranden, druk, boerderijen, woestijnen, zeeën.
In Nederland hebben we veel water, kan je een land noemen dat droger is dan Nederland?		
a. **Nee**	0,00%	0,00%
b. **Ja namelijk:**	100% Spanje Cuba Afrika Turkije	100% Namibië Afrika Turkije
In Nederland hebben we vier seizoenen per jaar, daarbij horen verschillende kenmerken voor het weer. Is dat overal zo?		
a. **Nee**	61,90%	90,37%
b. **Ja**	38,10%	9,52%
Kan je een land noemen waar dat anders is?		

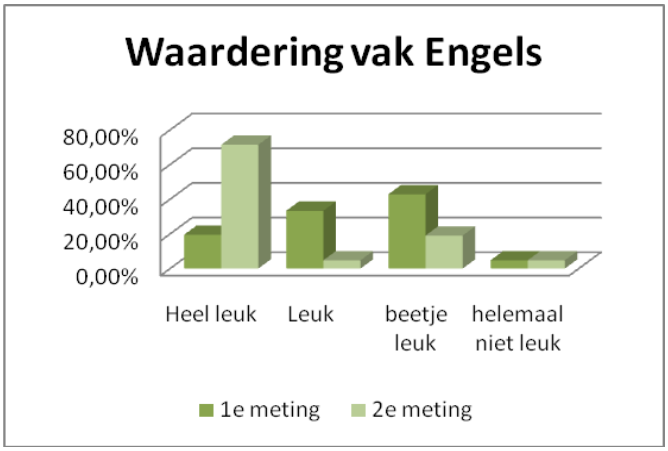
a.	**Nee**	19,05%	9,52%
b.	**Weet ik niet**	14,29%	14,29%
c.	**Ja namelijk:**	66,67%	76,10%
		Cuba	Namibië
		Scandinavië	Afrika
		Curaçao	Zuid-Afrika
		Azië	Azië
		Noordpool	Noordpool

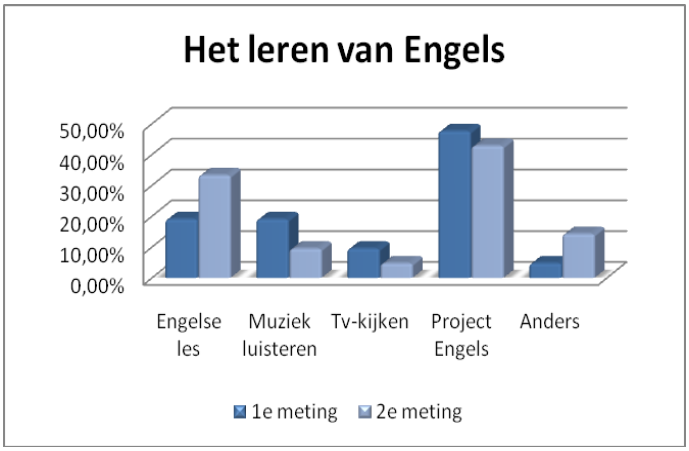
Ook de waardering voor het project en het vak Engels heb ik gemeten. Bij de vragen maakte ik onderscheid tussen het vak Engels, en het project waarbij Engels gebruikt werd. Op de verticale as staat het aantal leerlingen in procenten uitgedrukt, op de horizontale as kunt u de waardering vinden.

Toen de kinderen een paar weken bezig waren met het project heb ik een aantal vragen aan de kinderen gesteld:

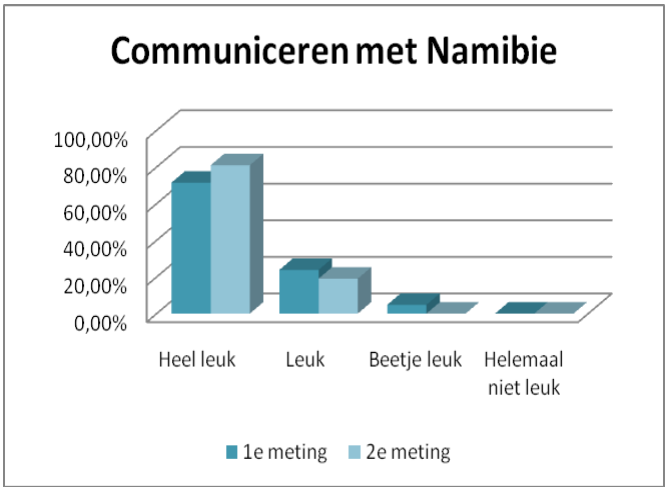
- Wat vind je van het vak Engels?
- Wat vind je van het uitwisselingsproject?
- Vind je dat je goed Engels spreekt?
- Op welke manier denk je dat je het best Engels leert?
- Hoe vind je het om met kinderen uit Namibië te praten en opdrachten uit te wisselen?
- Vind je het belangrijk om Engels te leren?

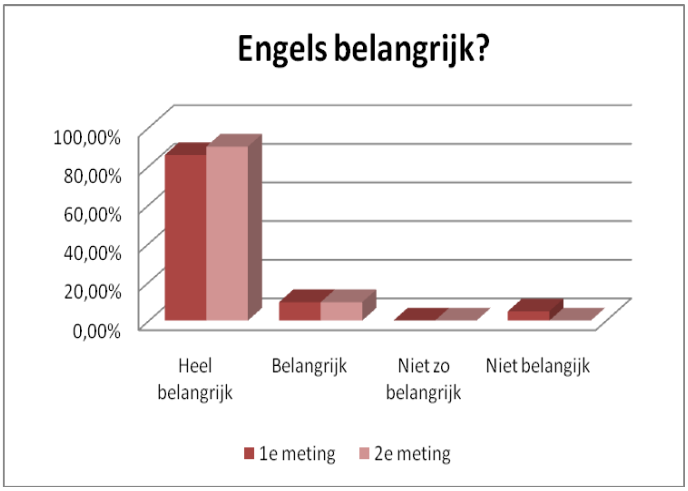
Nadat ik terug was gekomen uit Namibië heb ik dezelfde vragen weer aan de kinderen gesteld (3 maanden later). De resultaten geef ik weer in de volgende grafieken:

Het communiceren met Namibië en het opdrachten doen scoorde bij de eerste meting het hoogst. Bij de tweede meting scoorde hij nog iets hoger. Matijs gaf aan dat de leerlingen in het begin timide waren doordat Namibië nog niet gereageerd had. Toen de leerlingen uit Kamanjab iets op de website hadden geplaatst werden de kinderen in Soest enthousiaster.

Ik heb vijf interviews afgenomen, twee in Namibië, twee in Nederland, en één met iemand uit Curaçao die het project voor twee maanden uitgeprobeerd heeft. De volledige uitwerkingen van de interviews staan in de genoemde bijlagen.

- ✓ Interview Josua Shikongo, contact persoon Namibië, bijlage 11.
- ✓ Interview Michael Jones, Amerikaanse vrijwilliger in Namibië , bijlage 12.
- ✓ Interview Matijs de Vries, contactpersoon Waterinkschool Soest, bijlage 13.
- ✓ Interview Tine Stegenga, contactpersoon CHE, bijlage 14.
- ✓ Interview Charity Richardson, contactpersoon Curacao, bijlage 15.

Hieronder vindt u een korte weergave van de interviews.

Wat is de reden geweest waarom u graag contact wilde met een school in een ander land?

"Ten eerste is het goed op het gebied van educatie. Er worden ideeën uitgewisseld waar beide scholen van kunnen leren. We wisselen culturele aspecten uit waar we ontzettend veel van leren. Ten tweede worden we nu blootgesteld aan aspecten van de andere kant van de wereld. Wij leren van hen, en zij hopelijk van ons. Ten derde komt er een gevoel van broederschap en vriendschap vrij. Vrienden hebben aan de andere kant van de wereld, dat is een heel opwindend iets(Josua Shikongo, april 2011)."

"We wilden als school graag wat meer verdieping voor het vak Engels, dit leek ons een mooie kans (Matijs de Vries, mei 2011)."

"Het is iets uitdagends, het geeft variatie, een keertje wat anders dan normaal! Daarbij houd ik ervan om met de kinderen internationaal bezig zijn, leren over andere landen en culturen is zeer belangrijk. En iets in mij wist zeker dat een uitwisselingsproject een groot succes zou worden (Charity Richardson, maart 2011)."

Wat vindt u van het project?

"I really like the project, at the beginning I thought that some assignments are a little bit ambitious for the learners, but they are doing very well!
It seems that the project integrates every subject from the curriculum and you try to do that in such a way that the children are tricking to communicate and using the language to sharing the ideas of the

assignments. They learn how to think about their own lives, and how to use this information in their own lives, while they are doing the assignments. This is something that failed with the Namibia curriculum. I am glad that the project is here for the children!" (Michael Jones, april 2011)

"Ik vind het heel erg leuk. Het is leuk om te zien hoe gemotiveerd de kinderen zijn, het is leuk om te zien hoe de kinderen op een andere toepasselijke manier met Engels bezig zijn." (Matijs de Vries, mei 2011)

"In één woord: SUPER! Ik vind het heel leerzaam en daarbij uitdagend!" (Charity Richardson, maart 2011).

"Het is een soort natuurlijke omgeving voor leren voor beide partijen. Je leert in en over de taal door kennis uit te wisselen over allerlei andere onderwerpen. Dat vind ik geweldig."(Tine Stegenga, mei 2011)

Wat is volgens u het belangrijkste doel van het project?

"Het uitwisselen van ideeën met elkaar en het leren van elkaars culturen en manieren van educatie geven (Josua Shikongo, april 2011)."

"De kern is natuurlijk wel dat de kinderen communiceren in het Engels (Matijs de Vries, mei 2011)."

"Voor mijn klas was het belangrijkste doel denk ik een nieuwe cultuur leren kennen op een geweldige manier (Charity Richardson, maart 2011).

"Dit is een natuurlijke context waarin de vreemde taal wordt geoefend. Het is belangrijk dat als je een vreemde taal oefent dat het in een betekenisvolle context gebeurt, want taal is communiceren. Het is uit onderzoek gebleken dat dit enorm veel winst oplevert als kinderen in zo'n context communiceren met andere kinderen. Misschien moet je ook gewoon met je boeren verstand denken: 'Dit kan niet anders dan goed zijn*'.*
Scholen, kinderen en leraren krijgen een gezicht. Misschien levert het wel meer uitwisseling op tussen leerkrachten. Misschien zijn er meer mogelijkheden om kennis aan elkaar over te dragen. Ik kan me niet anders voorstellen dan dat dit project effect op de levens van mensen heeft." (Tine Stegenga, mei 2011)

Gebruikt u het project als een extra vak of vakintegrerend?

"Tot nu toe gebruiken we het als een extra iets, maar ik wil het project het liefst integreren in de meeste vakken. Ik denk dat het project ook zeer geschikt is om vakintegrerend te werken (Josua Shikongo, april 2011)."

"Het is een onderdeel van de Engelse les, een verdieping. Het wordt naast de methode gebruikt. Het is natuurlijk ook vakoverschrijdend, er komen bijvoorbeeld ook Aardrijkskundige elementen in naar voren (Matijs de Vries, mei 2011)."

"Ik gebruik het project nu als extra vak, als dit project in een hogere groep zou lopen dan zou je het wel vakintegrerend kunnen gebruiken! (Charity Richardson, maart 2011)."

Wat heeft het project tot nu toe opgeleverd?

"De kinderen verbeteren hun communicatie en schrijfvaardigheden op het gebied van Engels. Ze leren hoe ze onderzoek moeten doen en door moeten denken over bepaalde onderwerpen, informatie verwerven. Ze leren geschiedenis, niet alleen over Namibië, maar ook over Europa en Nederland. Daarbij leren ze wat 'Global Neighbourhood' is, ze leren dat de wereld groter is dan Kamanjab alleen. Met Global Neighbourhood bedoel ik dat de wereld gewoon een dorp is geworden, er zijn veel manieren van communicatie die ervoor zorgen dat je binnen no-time in contact bent met de andere wereld. De kinderen hebben nu een beeld van Nederland. Geldt ook voor mij. Bijvoorbeeld het klaslokaal in Nederland, ik dacht dat leerlingen op luxe stoelen zaten, of allemaal thuis privé les kregen en leraren lessen bij de kinderen thuis gaven. Nu heb ik een idee, jullie hebben ook gewoon klaslokalen! (Josua Shikongo, april 2011)"

"I really hope that they will see something from the wider World. That it will open the eyes of the children and that they see there is more then only Kamanjab. That they will think outside from what is here! The wider world is a fantasy for the children, it is not real and I hope that seeing this pictures and assignments of real children from the other side of the world, will make our children believe that there is more then only Kamanjab (Michael Jones, april 2011)."

"Het is leuk om te zien dat Engels nu niet alleen een doel is, maar ook gebruikt wordt als middel. En dat vind ik erg leuk, je gaat echt een stapje verder. Je merkt dat de kinderen meer dingen oppakken op het gebied van Engels. Ook het samenwerken wordt gestimuleerd. De kinderen zijn heel interactief en doelgericht bezig met het project. Ik denk dat de kinderen een aardige indruk hebben en nog krijgen van Namibië, en de manier van leven. (Matijs de Vries, mei 2011)."

"Als kinderen in Namibië meer gaan zien dan het leven uit de township, zou het ook iets kunnen oproepen als: "ga eens vechten voor jezelf, je kansen pakken". Dat is in dat land heel erg nodig. Dat kinderen zich zo waardevol gaan voelen, dat ze de moeite waard zijn. Dat meisjes niet automatisch terecht komen in de rol waarin hun moeder heeft gezeten. Maar dat ze ook gaan ontdekken wat voor mogelijkheden zij ook hebben. En misschien levert het één kind van de vijftig op die denkt: "ik ga vechten voor de toekomst", maar zo'n kind kan een enorme of spin geven." (Tine Stegenga, mei 2011)

Wat vindt u van wereldburgerschap en kinderen?

"Ja heel erg belangrijk. Educatie is niet alleen leren om een werknemer te worden in Namibië, maar educatie is er zeker ook om kinderen internationaal competent te laten worden. En daarom zijn we zo blij met dit project, hierdoor gaan kinderen niet meer zo lokaal denken, de kinderen gaan nu ook over hun eigen grenzen denken." (Josua Shikongo, april 2011)

"Het is belangrijk dat kinderen dat wat ze op school leren, ook toe kunnen passen in de maatschappij, en dat ze linken kunnen leggen. Nu met het Engelse project zijn we natuurlijk ook bezig met wereldburgerschap. Het is zeker belangrijk (Matijs de Vries, mei 2011)."

"Zoals ik net al zei, internationaal bezig zijn is met kinderen zeer belangrijk. Ik vind het belangrijk dat kinderen beseffen dat de wereld groter is dan alleen ons eilandje. Het zou mooi zijn als kinderen zich ook een beetje bewust worden van hun rol als wereldburger (Charity Richardson, maart 2011)."

Wat zijn de reacties van de kinderen op het project?

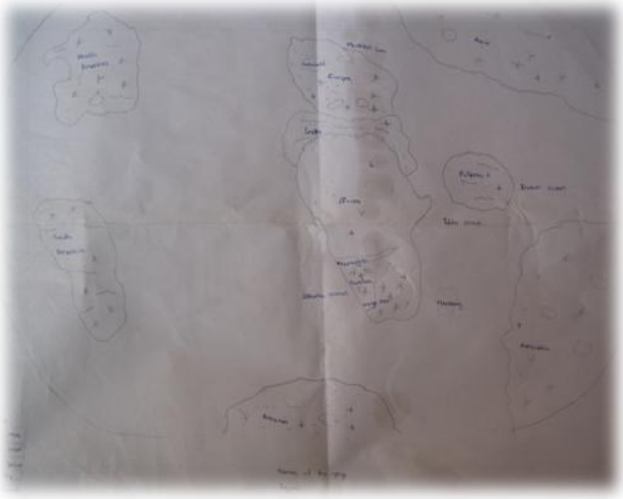
"De kinderen vonden het in het begin best lastig, maar ze zijn zeer gemotiveerd! Hoe meer ze leren over Nederland, computers en Engels, hoe meer ze geprikkeld worden!
En je hebt zelf gezien hoeveel kinderen er dagelijks naar het computerlab stromen om maar aan het project te kunnen werken! Zelfs buiten schooltijden blijven de kinderen terug komen." (Josua Shokongo, april 2011)

"De kinderen zijn heel gemotiveerd. In het begin hoorde ik de kinderen er niet zoveel over, totdat we echt reacties terug kregen uit Namibië en de communicatie opgang kwam, toen werden ze enorm enthousiast. Ze konden zich ook gaan vergelijken met de kinderen daar, ze vonden het ontzettend leuk om de verschillen echt te zien: 'Ooh wat leuk ik ben nu met die en die aan het praten', 'Ze hebben uniforms aan op school!'. De kinderen kregen steeds meer een beeld van Namibië, en dat is natuurlijk erg leuk!" (Matijs de Vries, mei 2011)

Aangezien ik meer te weten wilde komen over het wereldbeeld wat de kinderen hadden, heb ik hen de opdracht gegeven om een wereldkaart te tekenen. Het was opvallend dat de kinderen in Soest een andere werkhouding hadden dan de kinderen in Kamanjab. De kinderen in Soest hadden geen problemen met het samenwerken en gingen productief aan het werk. Opvallend was dat zij hier veel meer materialen voor hadden dan de kinderen in Namibië. De kinderen in Namibië waren prestatiegericht en vroegen voortdurend naar de beoordeling van de opdracht.

Figuur 12: Wereldkaart van kinderen uit Soest.

Figuur 13: Wereldkaart van kinderen uit Kamanjab.

7. Discussie

Aan de hand van het literatuuronderzoek en de resultaten, volgt er nu de discussie over de gegevens die uit het praktijkonderzoek naar voren zijn gekomen.
Ik bespreek eerst de resultaten die naar voren zijn gekomen uit de interviews en enquêtes. Met behulp van de enquêtes en de interviews wilde ik te weten komen of de kinderen daadwerkelijk iets zouden leren met het project.

7.1 Engels

Uit eerdere onderzoeken is al naar voren gekomen hoe belangrijk het is dat Engels (vroeg) wordt aangeleerd aan kinderen. Tine Stegenga zegt: *"Het internationale verkeer gaat vaak toch via Engels. Ik denk dat kinderen en mensen er een enorm voordeel aan hebben in hun eigen persoonlijke leven, als ze zich kunnen redden in het Engels. Het laatste jaar komt ook uit hersenonderzoek naar voren dat behalve de uitspraak wat we eigenlijk al langer wisten dat een jonger kind daar goed in was, dat nu ook steeds duidelijker wordt dat grammatica en vocabulaire makkelijker gaat wanneer een kind jonger leert. De linken worden direct naar de vreemde taal gemaakt tussen de betekenis en vreemde taal. De omweg naar de moedertaal lijkt er niet te zijn als je vroeg begint. En dat maakt het hele proces zoveel makkelijker."* Het viel me op dat de kinderen een andere taal meer zijn gaan waarderen. Bij de eerste afname zei 28% van de kinderen dat ze het heel erg leuk vinden als ze iemand tegen komen op straat die in een andere taal iets vraagt. Bij de tweede afname kwam eruit dat 47 % het heel erg leuk zou vinden.
En 19% vindt het leuk. Met de kinderen maakte ik onderscheid tussen het vak Engels en het project Engels. Ik vroeg groep 7 wat ze leuker vonden, daarbij gaf iedereen aan dat ze het Engelse project leuker vonden. Interessanter was de vraag: 'Hoe vind je het vak Engels?' Bij de eerste afname gaf 20% aan dat ze Engels heel leuk vinden. Bij de tweede afname vond 71% het vak Engels heel leuk. Opvallend was ook dat 48% van de leerlingen aangaf dat ze het beste Engels leren door het project, 19% gaf aan dat ze het beste leerden met de lessen Engels. Bij de tweede meting zegt 43% dat ze het beste Engels leren met het project, en 33% zei dat ze het beste leren met lessen Engels.
Ik kan concluderen dat de waardering voor het vak Engels omhoog gegaan is, dit komt doordat de kinderen Engels meer gingen waarderen doordat ze met het Engelse project bezig waren.

Bij de eerste meting vond 90% dat Engels de wereldtaal was, bij de tweede meting vond iedereen dat. Uit de reacties van Matijs (contactpersoon Waterinkschool) maak ik op dat het hoofddoel voor hem is: 'het verdiepen van de Engelse taal'. Hij merkt vooral op dat de taal nu niet alleen als doel wordt gebruikt, maar ook als middel. *"Engels gaat echt vooruit en de kinderen worden gestimuleerd om samen te werken."*
Ook Josua geeft aan dat Engels gestimuleerd wordt: *De kinderen verbeteren hun communicatie en schrijfvaardigheden op het gebied van Engels. Ze leren hoe ze onderzoek moeten doen en door moeten denken over bepaalde onderwerpen, informatie verwerven.*
De Engelse taal wordt dus meer geaccepteerd en ook gestimuleerd. Engels is niet meer iets vreemds, maar wordt deel van de kinderen. Ze weten dat ze alleen met de kinderen uit Namibië kunnen praten als ze Engels gebruiken, de drempel om Engels te spreken wordt lager. Het wordt ineens handig om Engels te praten, het is niet meer een kwestie van: 'De meester wil dat ik Engels spreek', maar het is

nu meer een kwestie geworden van: 'Ik wil Engels spreken anders begrijp ik de ander niet!'. De verantwoordelijkheid wordt nu bij het kind zelf gelegd.

Uit de resultaten bleek dat kinderen geleerd hebben dat Engels een wereldtaal is. Opvallend is dat de zij nu meer gemotiveerd zijn om Engels als middel te gebruiken. De intrinsieke motivatie voor het vak Engels is hierdoor toegenomen. De kinderen beseffen dat het een praktisch nut heeft als zij goed Engels leren spreken omdat zij dan wereldwijd kunnen communiceren met anderen.

7.2 Respect

Ik wilde onder andere te weten komen of de kinderen daadwerkelijk meer respect zouden krijgen doordat ze met de kinderen uit Namibië zouden communiceren.
Hoewel 'respecteren' een moeilijk meetbaar begrip is, blijkt uit de interviews dat de kinderen door kennisvergroting meer over elkaars cultuur te weten zijn gekomen wat het respect vergroot heeft.
Bij de vraag: 'Zou je meer over een andere godsdienst te weten willen komen', werd er bij de eerste meting aangegeven dat 71% dat graag zou willen, bij de tweede meting 81%. De reacties waren bij de eerste meting: '*Ik wil liever niets anders te weten komen want ik wil bij mijn eigen kerk blijven', 'ik geloof maar in één ding'.* Opvallend was de kinderen in eerste instantie een gesloten houding hadden waarbij zij dachten dat het vergroten van de kennis van een bepaalde religie ook zou leiden tot overname van de religie. Tijdens het project kwamen de kinderen er achter dat zij de dialoog konden aangaan en van elkaar konden leren zonder direct aspecten van een cultuur of religie over te nemen. Bij de tweede meting gaven de kinderen de volgende reacties: ' *'Dan kom ik nieuwe dingen te weten! Je kunt veel leren van andere godsdiensten', 'Andere geloven kunnen best bijzonder zijn en ze hebben vaak een mooie cultuur!'*
De kinderen gaven aan meer te willen leren van andere godsdiensten, dit getuigt van een open en respectvolle houding.

In april gingen de twee klassen met elkaar skypen. Ondanks het verschil tussen de kinderen in Kamanjab en Soest in cultureel en materieel opzicht zagen de kinderen elkaar als gelijkwaardig en was er geen sprake van wrijving of onbegrip tussen de kinderen. Na het skypen zeiden de kinderen in Soest: *'Het was zo spannend om echt in het Engels te praten, maar wel heel leuk!', 'Ik durf nu Engels te praten, ik heb meer zelfvertrouwen gekregen!', 'Nu weet ik dat er in Kamanjab veel ezels zijn'.* De reactie van Josua was als volgt: '*Er komt een gevoel van broederschap en vriendschap vrij. Vrienden hebben aan de andere kant van de wereld, dat is een heel opwindend iets!'*
Er is wederzijds respect ontstaan onder de leerlingen, maar ook onder de leerkrachten.

Bij de vraag: 'Ben je wel eens met een andere cultuur in contact gekomen en wat vond je daarvan?', gaf 61% van de leerlingen aan dat ze wel eens in contact geweest waren met een andere cultuur. 19% van de leerlingen gaf aan dat ze het bijzonder vonden.
Bij de tweede meting gaf 90% aan dat ze wel eens in contact zijn geweest met een andere cultuur, en 61% vond het bijzonder. Een best grote stijging, maar toch is het opvallend dat niet iedereen het project Namibië ervaart als een andere cultuur. Het zou kunnen dat niet ieder kind weet wat het woord precies betekent.
Opvallend vind ik wel dat veel meer kinderen de andere cultuur bijzonder vinden. 61% vindt de andere cultuur heel bijzonder, en 24% vind de cultuur bijzonder. De kinderen respecteren de andere cultuur. Uit de literatuur kwam dit doel ook naar boven: "Je toont respect en empathie voor mensen

uit andere delen van de wereld, of ze nu hier of daar wonen."[42] Kerndoel 43[43] gaf ook aan hoe belangrijk het is om elkaar in deze samenleving te respecteren.

7.3 Doel

In Ede, Soest en Kamanjab vroeg ik Tine, Matijs, Josua en Michael (Amerikaanse vrijwilliger) wat volgens hen het hoofddoel was van het project.
"Als kinderen in Namibië meer gaan zien dan het leven uit de township, zou het ook iets kunnen oproepen als: "ga eens vechten voor jezelf, je kansen pakken". Dat is in dat land heel erg nodig. Dat kinderen zich zo waardevol gaan voelen, dat ze de moeite waard zijn."
"Het uitwisselen van ideeën aan elkaar en het leren van elkaars culturen en manieren van educatie geven (Josua Shikongo, april 2011)."
"De kern is natuurlijk wel dat de kinderen communiceren in het Engels (Matijs de Vries, mei 2011)."
"They learn how to think about their own lives, and how to use this information in their own lives, while they are doing the assignments. This is something that failed with the Namibia curriculum. I am glad that the project is here for the children!"
Josua geeft aan dat veel kinderen op boerderijen wonen omdat hun ouders daar werken. De boerderij en de mensen van hun stam is hun hele bestaan. Doordat kinderen kennis maken met kinderen uit Nederland, krijgen deze kinderen een breder beeld van de wereld. Het geeft de kinderen een kans om verder te kijken dan alleen Kamanjab, een kans voor de toekomst.
Tine Stegenga zegt: *"Je kunt er heel simpel naar kijken. Dit is een natuurlijke context waarin de vreemde taal wordt geoefend. Het is belangrijk dat als je een vreemde taal oefent dat het in een betekenisvolle context gebeurt, want taal is communiceren. Het is uit onderzoek gebleken dat dit enorm veel winst oplevert als kinderen in zo'n context communiceren met andere kinderen. En misschien moet je ook gewoon met je boeren verstand denken: 'Dit kan niet anders dan goed zijn'."*

Opvallend was dat allebei de scholen een ander hoofddoel formuleerden voor het project, maar dit doel hadden wel allebei de scholen behaald.
Wat ik ook opvallend vond was dat er bij Josua en Michael duidelijk naar voren kwam dat het vergroten van het wereldbeeld belangrijk was voor de kinderen in Kamanjab, omdat dat de kinderen bewust zou kunnen maken van het feit dat er meer is dan alleen Kamanjab. Ook Tine gaf aan dat dit essentieel is voor de kinderen. Het project draagt dus bij aan de toekomst van de kinderen.

7.4 Wereldbeeld

De opdracht die de kinderen kregen om een wereldkaart te tekenen was interessant.[44] Aan de wereldkaarten kon ik zien waar de kinderen vandaan kwamen. In Soest waren er bijvoorbeeld een aantal kinderen uit Cuba, Polen en Turkije. Het land waar de kinderen vandaan komen ligt meestal groot in het midden, daaromheen ligt de rest van de wereld.
De leerlingen uit Kamanjab konden Afrika perfect tekenen, daarna kwam Amerika, en daarna hield de wereld op. Het feit dat Amerika zo belangrijk is voor de kinderen is te danken aan de invloed van media. Volgens de kinderen vindt alles zijn oorsprong in Amerika en zelfs Nederland kreeg in hun wereldkaart een plek in Amerika.
Door middel van deze opdracht werd duidelijk dat de kinderen een egocentrisch wereldbeeld hebben

[42] http://www.venstersopdewereld.nl/infopage/2 Wereldcanon NCDO, geraadpleegd op 7 september 2010.
[43] http://tule.slo.nl/OrientatieOpJezelfEnWereld/F-KDOrientatieJezelfEnWereld.html
[44] Zie resultaten figuur 12 en 13.

waarbij de landen die voor hen belangrijk zijn groot getekend worden. Landen die verder van de kinderen af stonden of helemaal niet in beeld zijn werden niet weergegeven in de kaart.
In tegenstelling tussen de kinderen in Soest hadden de kinderen in Kamanjab moeite om samen te werken. [45]

In de enquête stond een aantal vragen over het landschap van verschillende landen. Bij de eerste meting noemden de kinderen bij Namibië kenmerken zoals: droogte, warmte en zand. Veel verder kwamen ze niet en veel kinderen wisten ook niet wat 'Namibië' was.
25% van de leerlingen wist iets te noemen bij de eerste meting. 88% kon een kenmerk opnoemen na de tweede meting: woestijnen, vruchten, wilde dieren, stammen, zandwegen, weinig geld, kinderen slapen op school, natuurparken etc.
Bij de vraag: 'In Nederland hebben we veel water, kan je een land noemen dat droger is dan Nederland?', konden alle kinderen bij de eerste en tweede meting een land noemen. Maar bij de eerste meting noemde niemand Namibië, bij de tweede meting noemde 81% Namibië. Hieruit kan ik concluderen dat het project wel echt leeft bij de kinderen, het heeft bijgedragen aan het bijstellen van hun wereldbeeld.

En ook bij andere vragen over seizoenen en dergelijke werd steeds Namibië genoemd. Toen ik verschillende kinderen filmde om te vragen wat ze al geleerd hadden werden de volgende punten herhaaldelijk genoemd: *Het is echt helemaal anders daar! De plaats waar ze wonen, de kinderen, de manier van leven en de stammen! Alles is anders maar heel leuk! Ik kan nu veel beter Engels praten! Ik weet nu wat voor dieren ze hebben, en wat ze allemaal eten. Ik heb meer zelfvertrouwen gekregen, nu durf ik gewoon Engels te praten. Ze hebben daar schooluniformen en andere schooltijden! Ik kan nu ook beter Engels voorlezen. Ik heb ook veel van de andere cultuur geleerd! Het is daar heel warm en ze hebben niet altijd water.*[46]
Josua Shikongo vanuit Kamanjab zei het volgende: *Ze leren geschiedenis, niet alleen over Namibië, maar ook over Europa en Nederland. Daarbij leren ze wat 'Global Neighbourhood' is, ze leren dat de wereld groter is dan Kamanjab alleen. De kinderen hebben nu een beeld van Nederland. Geldt ook voor mij. Bijvoorbeeld het klaslokaal in Nederland, ik dacht dat leerlingen op luxe stoelen zaten, of allemaal thuis privé les kregen en leraren lessen bij de kinderen thuis gaven. Nu heb ik een idee, jullie hebben ook gewoon klaslokalen!"*
De citaten laten zien dat door het project de kinderen een andere houding hebben gekregen tegenover de andere cultuur. Opvallend is dat ook de leerkracht in Namibië aangaf een ander beeld van Nederland te hebben gekregen. Dit laat zien dat het ook voor leerkrachten waardevol is om met een soortgelijk project aan de slag te gaan.

Uit de literatuur is gebleken dat de basisschoolperiode zeer belangrijk is als het gaat om wereldburgerschap en het omgaan met andere culturen. *'Het is belangrijk dat kinderen kennis hebben over de culturele achtergrond van anderen. Op die manier leren ze beter met elkaar omgaan'*. [47]*In de schoolleeftijd is de kennismaking met cultuur van blijvende betekenis.*[48] *Kinderen van de basisschool zijn uit zichzelf nieuwsgierig, ze ontdekken steeds meer en zijn ook ingesteld om zelf te*

[45] Zie bijlage 6-8 en 11 voor meer informatie over het onderwijs in Namibië.
[46] Zie ook het promotiefilmpje.
[47] Zie H4: Waarom is het bewustzijn van andere culturen belangrijk voor kinderen op de basisschool? Blz.16
[48] Kohnstamm, R., 196.

ontdekken.[49] *Daardoor is het een goede leeftijd om al bezig te zijn met wereldburgerschap, door een kijkje over de grenzen te nemen.* Ik heb echt ervaren dat de kinderen enorm nieuwsgierig zijn, zowel in Soest als in Kamanjab. Ze willen alles weten en alle kinderen leren kennen. Dit kon ik ook goed merken toen één van de leerlingen uit Soest in de vakantie een berichtje op de schoolwebsite had geplaatst: *'Namibië heeft gereageerd op de website!'*. Ook in Kamanjab kwamen de leerlingen na schooltijd langs om nog aan het project te kunnen werken.

Het enthousiasme van de kinderen laat zien dat het project goed aansluit bij zowel de kinderen in Soest als in Kamanjab.

7. 5 Suggesties voor verbeteringen

In eerste instantie wilde ik mij alleen richten op wat het project zou opleveren. Toen ik eenmaal had besloten om naar Kamanjab te gaan wilde ik van alles nog extra onderzoeken.
Bij het verwerken van de resultaten heb ik gemerkt dat het lastig is als je je onderzoeksvraag niet goed afbakent. Uiteindelijk heb ik veel aan de resultaten gehad, deze kunt u vinden in de bijlage.
Tevens merkte ik dat het best lastig was om een wereldbeeld te meten het is daarom belangrijk om het project goed af te bakenen. Na mijn bezoek in Namibië was mijn kennis vergroot over de situatie daar. Door deze kennis had ik gerichter de enquêtes kunnen maken en afnemen. Ik heb dus ervaren dat een goede voorbereiding van de enquête van belang is en dat het aan te raden is om voorafgaand onderzoek te verrichten in de betreffende cultuur.
Om een heel wereldbeeld van een kind te veranderen in 4 maanden is best kort. De kinderen hebben wel een breder beeld gekregen, maar vooral hun beeld van Afrika is veranderd of aangevuld. De kinderen hebben een groter internationaal bewustzijn gekregen met betrekking tot onderwijs, landschap en cultuur. Mocht je een optimaal resultaat willen behalen dan zouden de online opdrachten aangepast moeten worden over onderwerpen van de hele wereld, toch moet je eerst een bepaalde basis leggen met je partnerschool. Een keuze zou kunnen zijn, het eerste halfjaar opdrachten over de landen van elkaar, en vervolgens uitbreiden. De school zou er ook voor kunnen kiezen om meerdere partnerscholen over de wereld te hebben.

49 Eijkeren, v. M., Pedagogisch- en didactisch begeleiden (Baarn: HB Uitgevers 2005), 86.

8. Conclusie

Wat levert uitwisseling via een online communicatieforum op tussen een school in Soest en een school in Kamanjab voor kinderen tussen de 10 en 12 jaar? Met deze vraag begonnen we dit onderzoek. We hebben gekeken naar de theoretische- en de praktische kant van de vraag, en nu kan er begonnen worden met het beantwoorden van deze vraag. Heeft het online uitwisselingsproject daadwerkelijk iets opgeleverd?

Uit de literatuur kwam naar voren hoe belangrijk het is om kinderen op een jonge leeftijd kennis te laten maken met wereldburgerschap. We stelden dat als kinderen kennismaken met een andere cultuur in de basisschoolleeftijd, dit van blijvende betekenis is. In dit onderzoek werd dit vooral toegespitst op het respect hebben voor elkaar. Kinderen die van jongs af al leren om met andere culturen om te gaan en respect leren te creëren, zullen dit meenemen voor de rest van hun leven. Dit is belangrijk omdat we in een multiculturele samenleving leven, waarbij het belangrijk is dat iedereen elkaar kan respecteren. We kunnen concluderen dat de kinderen ook daadwerkelijk respect hebben gecreëerd. Kinderen geven na een tweede meting aan dat ze meer over een andere cultuur en godsdienst willen leren. Kinderen zijn gaan beseffen dat 'meer leren' niet betekent 'overnemen van'. In eerste instantie dachten de kinderen dat als ze meer over een bepaalde godsdienst of cultuur te weten zouden komen, ze ook die godsdienst/cultuur moesten aannemen als die van hen. Nu geven de kinderen met respect aan dat ze het interessant vinden om meer te leren over andere culturen. Toen de kinderen uit Soest met de kinderen uit Kamanjab aan het skypen waren gingen de kinderen respectvol met elkaar om. Er werd genoemd dat er vriendschap en broederschap gecreëerd werd met het project.
Doordat de kinderen al op jonge leeftijd in aanraking komen met andere culturen, wordt er al vanaf een jonge leeftijd een bepaalde attitude ontwikkeld tegenover een andere cultuur.

Uit andere onderzoeken kwam ook naar boven dat een inwoner van deze wereld, in ons geval Nederlander, ook Europeaan en wereldburger is. We leven op een wereld waarin op steeds grotere schaal sprake is van globalisering en internationalisering. In het (basis)onderwijs hebben we als doel om kinderen een stukje bagage mee te geven voor de wereld en samenleving waarin het terecht komt. Nu de wereld steeds meer één groot dorp wordt, is het belangrijk dat we onze kinderen klaarstomen voor deze 'nieuwe' samenleving. Het is dus belangrijk dat er aandacht aan besteed wordt.

We hebben gezien dat jonge kinderen openstaan voor de wereld op hen heen, ze zijn nieuwsgierig en ontdekken steeds meer. Daarom is het een goede leeftijd om al een klein kijkje over de grenzen te nemen. Niet alleen in het literatuurdeel hebben we dit gelezen, we hebben dit ook gemerkt in de praktijk. Kinderen raken enthousiast zodra ze de kans krijgen om zelf iets te 'betekenen' voor andere kinderen. Ze ervaren hoe het is om contact te hebben met kinderen van hun leeftijd aan de andere kant van de wereld. Ze ervaren de verschillen qua landschap, gewoontes en onderwijs, en ze merken dat Engels een praktisch nut heeft. De taal Engels wordt niet als doel, maar als middel gebruikt door de kinderen. Doordat de kinderen elkaar willen begrijpen tijdens het project gebruiken zij Engels als middel. Het doel is dan niet langer alleen het beheersen van de Engelse taal, nu is het communiceren

met de anderen belangrijk. Tijdens het project trainen de kinderen ook andere vaardigheden zoals het gebruik van woordenboeken en oefenen zij hun sociale vaardigheden. Daarbij hebben veel kinderen in eerste instantie niet direct door dat ze bezig zijn met Engels. Ondertussen merken ze op langere termijn wel dat hun Engels vooruit gaat. Voordat de kinderen begonnen met het project gaf een vijfde van de klas aan dat ze het vak Engels leuk vonden. Tijdens het project was het aantal bijna verviervoudigd. Ik kan concluderen dat de motivatie voor Engels en het vak Engels (onbewust) gestimuleerd wordt, en dat kinderen meer zelfvertrouwen krijgen om Engels te spreken. De intrinsieke motivatie is toegenomen, de kinderen beseffen dat het een praktisch nut heeft als zij goed Engels spreken omdat zij dan wereldwijd kunnen communiceren.

Kinderen werken hun opdrachten uit in groepjes, ze worden geprikkeld om kleine onderzoeken te doen. We kunnen stellen dat de kinderen met het project leren om op een nuttige manier informatie te verwerven.
Ik kan stellen dat het project echt leeft bij de kinderen. In Kamanjab stonden er aan het eind van de dag rijen kinderen buiten te wachten, iedereen wilde werken aan het project en was benieuwd of er al een reactie vanuit Soest was gekomen.
Ook in Soest leeft het project, de site wordt bezocht in de vakanties en kinderen zijn constant benieuwd of er al reacties terug zijn vanuit Kamanjab. Doordat het project zo leeft bij de kinderen, gaat het leren bijna onbewust.

De kinderen hebben een breder wereldbeeld gekregen. Zowel de kinderen in Soest als in Kamanjab wisten in eerste instantie niet waar het andere land lag. Nu weten ze het, en ze weten kenmerken van het landschap, gewoontes en kenmerken uit het onderwijs te benoemen. De kenmerken weten ze niet alleen te benoemen, ze doen er ook iets mee. Dit is voor beide landen verschillend.
In Soest gaf Matijs aan dat de kinderen zich proberen in te leven in de kinderen daar, ze krijgen een kleine indruk van hoe het is om te leven met weinig, en toch gelukkig te zijn! Er vindt een stukje bewustwording plaats. In Kamanjab gaf Josua aan dat het juist voor deze kinderen belangrijk is om een bredere kijk op de wereld te krijgen. Nu kennen ze eigenlijk alleen hun eigen dorpje en het leven op een boerderij of in de township. De kinderen weten niet beter, ze weten niet dat er meer is. De kinderen beseffen daardoor niet dat als ze naar school gaan, ze een kans hebben om meer te bereiken in de wereld. Het enige voorbeeld dat deze kinderen hebben zijn hun ongeschoolde ouders die als hulpje op de boerderij werken.
Er werd aangegeven dat dit project een kans is voor de toekomst van de kinderen.[50]De kinderen zien dat er meer is, en gaan daardoor beseffen dat er meer te bereiken is dan alleen een hulpje op de boerderij.

Het is gebleken dat de twee scholen allebei verschillende doelen hebben voor dit project. De school in Soest geeft aan dat ze de Engelse taal willen stimuleren en meer diepgang willen geven.
De school in Kamanjab geeft aan dat ze het wereldbeeld van de kinderen willen vergroten, en ideeën over culturen en educatie willen uitwisselen. Josua geeft aan dat ICT en het oefenen van Engels subdoelen zijn. Matijs geeft aan dat het vergroten van het wereldbeeld een subdoel is.
Ondertussen worden deze doelen allemaal behaald.

[50] Zie bijlage 10 voor een uitwerking van het toekomstbeeld van de kinderen in Kamanjab en Soest.

Dat allebei de scholen verschillende doelen hebben is niet verassend. We hebben immers te maken met een Westers- en niet Westers werelddeel. Het ene land is individualistisch, en het andere land meer collectivistisch. Dit komt weer terug in de belangen van de scholen.

Om terug naar de onderzoeksvraag te gaan, wat heeft het project opgeleverd?

- ✓ Het creëren van respect voor verschillende culturen.
- ✓ Het verdiepen en motiveren van de Engelse taal.
- ✓ Het verbreden van het wereldbeeld.
- ✓ Het verbreden van de computervaardigheden.
- ✓ Het leren onderzoeken en verwerven van informatie.
- ✓ Het verbreden van het toekomstbeeld van de kinderen.

Ik kan concluderen dat het uitwisselingsproject zorgt voor het behalen van meerdere doelen. Het project levert veel op voor beide scholen. De goede samenwerking vooraf heeft ervoor gezorgd dat het project aansloot bij de belevingswereld van beide scholen. Hierdoor is het mogelijk dat de scholen verschillende doelen hebben, en deze ook allebei behalen.

8.1 Hoe nu verder?

De Waterink school en de Kamanjab Combined school hebben aangegeven dat ze door willen gaan met dit project. De scholen lopen niet synchroom wat betreft vakanties, maar toch vinden ze het te waardevol om zomaar te stoppen. De scholen onderhouden vanaf nu volledig zelf de contacten met elkaar, mocht het nodig zijn dan kan ik helpen. Na een jaar zijn de opdrachten allemaal uitgevoerd, dus dan zouden er nieuwe opdrachten gemaakt moeten worden. Josua gaf al aan dat hij zich daarvoor in wilde zetten. Om ook aan andere mensen in het kort te laten zien wat het uitwisselingsproject precies inhoudt, heb ik een promotiefilmpje gemaakt. Ik denk namelijk echt dat het waardevol is voor het onderwijs. Al snel bleek dat veel mensen binnen het onderwijs geïnteresseerd zijn om aan de slag te gaan met een project als dit.
Het zou mooi zijn als dit progamma groter opgezet kan worden zodat er meer scholen kunnen deelnemen aan een uitwisselingsproject.

8.2. Aanbevelingen

Er is een goede start gemaakt maar er kan nog zoveel meer gedaan worden. De website is nu te gebruiken maar hij kan professioneler. Het zou een ‘chat’ pagina gemaakt kunnen worden waar kinderen hun ideeën kunnen uitwisselen.
De opdrachten die gemaakt zijn, kunnen goed gebruikt worden. Maar er zou veel veranderd kunnen worden aan de lay out. Het zou ook zinvol zijn om meer opdrachten te ontwerpen waarbij er meer vakken geïntegreerd worden. In dit onderzoek heb ik me vooral gericht op de website en het maken en reageren op de opdrachten. Het zou mooi zijn als er een aantrekkelijke handleiding gemaakt kan worden voor leerkrachten die aan de slag willen met het project. Daarbij kunnen er veel verwerkingslessen bij de opdrachten worden gemaakt zodat er nog meer uit het project gehaald kan worden.
Het zou interessant zijn om dit grootschaliger aan te pakken en dit op meerdere scholen te onderzoeken. Het is ook een mooie mogelijkheid om het wereldbeeld in vergelijking met het toekomstbeeld van de kinderen hier en daar nader te onderzoeken.

10. Literatuurlijst

Boeken

- Bayer, M, Namibië*, mensen, politiek,economie,cultuur*. Vlaggen Documentatie Centrum Nederland.
- Boersema, P., *Christenen verkennen andere Godsdiensten in West-Europa.* Zoetermeer:Boekencentrum, 2008.
- Dannenberg, H., *Namibië*. Utrecht: Het spectrum, 2007.
- Davis, J., *Day by day Englsih.* Windhoek: Longman Namibië,2004.
- Delfos, M*., Ontwikkeling in Vogelvlucht, ontwikkeling van kinderen en adolescenten*. Amsterdam: Pearson, 2009.
- Eijkeren, v. M., *Pedagogisch- en didactisch begeleiden*. Baarn: HB Uitgevers,2005.
- Gardner, J., *English for all for Namibia.* Windhoek: Macmillon education Namibia, 2008.
- Hall, E., Hall, M., *Understandig cultural differences.* Yarmouth: Intercultural Press,1990.
- Hofstede, GJ., Pederse., P., B., Hofstede., G., *Werken met cultuur verschillen*. Amsterdam/Antwerpen: Uitgeverij Business Contact, 2006.
- Kohnstamm, R., *Kleine ontwikkelingspsycholgie, de schoolleeftijd*. Houten: Springer Uitgeverij, 2009.
- Kruger, G., *Phonics for beginners*. Windhoek: Pollination Publisher CC,2000.
- LeBaron M., *Bridging cultural conflicts : a new approach for a changing world.* San Fransisco: Jossey-Bass, 2002.
- LeBaron, M., Pillay, V., *Conflict across cultures, a unique experience of bridging differences.* Boston: Intercultural Press, 2006.
- Ministery of Education, *curricumlum for the lower primary phasc*, Grades 1-4, NIED,2005.
- Nederhoed, P., *Helder rapporteren, een handleiding voor het opzetten en schrijven van rapporten, scripties, nota's en artikelen.* Houten, Bohn Stafleu van Loghum,2007.
- Nispen., P., Stralen, A., *Culturele competentie, de verrijking door verschillen.* Assen: Van Gorcum, 2009.
- Nunez, C., *Interculturele communicatie. Van erkenning tot wederzijdse integratie.* Koninklijke van Gorcum B.V., 2007.
- Oudenhoven, J.P., *Crossculturele psychologie, de zoektocht naar verschillen en overeenkomsten tussen culturen.* Bussum: Uitgeverij Coutinho,2008.
- Vaart, vd, R.,*Vensters op de wereld, Canon voor wereldburgerschap*. Amsterdam: NCDO en faculteit geowetenschappen UU, 2009
- Verhulst, F., C., *De ontwikkeling van het kind.* Assen: van Gorcum, 2005.
- Vlugt, B., *Namibië, Botwana en Zimbabwe*. Haarlem: Uitgeverij J.H. Gottmer, 2008.

Artikelen

- Aerts, A., Poortvliet, J., Leren met de blik naar buiten, Kader primair juni 2009.
- A. van Ooijen, Opzoek naar Apartheid in Namibië,2007. *http://www.afrikanieuws.nl/site/Op_zoek_naar_Apartheid_in_Namibi/list_messages/1057* geraadpleegd op 7 oktober 2010.
- Beneker, T., M. van Stalborch & R. van der Vaart. Visie document NCDO, http://www.ncdo.nl/docs/uploads/wereldburgerschap%2008_p3.pdf geraadpleegd op 8 oktober 2010.
- Haas, M., http://www.nbiz.nl/cscp/staff/mhaas/19841000_ms_haas_153_10.pdf geraadpleegd op 27 december 2010.
- Kallenberg, T., Koster,B., Onstenk, J., Scheepsma, W., *Ontwikkeling door onderzoek* Utrecht/Zutphen, ThiemenMeulenhoff, 2007

- NCDO http://www.basisschool.wereldburgerschap.nl/motieven/de-wereld-van-het-kind/documenten/ geraadpleegd op 8 oktober 2010
- Robertson P., Jung J., The linguistic journal. Linguistics Journal Press 2006, http://www.linguistics-journal.com/January2006_V1.pdf#page=5.

Onderzoeken

- Noorlandt, J., *Internationalisering in het basisonderwijs; mission impossible? Een onderzoek naar de (on)mogelijkheden van internationalisering in het basisonderwijs.* Februari 2010. http://www.surfsharekit.nl:8080/get/smpid:3276/DS1
- Kloet, de M., *Internationalisering binnen het basisonderwijs.* Juni, 2009.
- Sonneveld, E., *Vergelijkend onderzoek voor taalontwikkeling en het aanbieden van Vroeg Engels*, juni 2010.
- Vleugelers, W., *Kortlopend onderwijsonderzoek, mondiale vorming en wereldburgerschap.*
- Wetten, v. I., IPC; een beeldig/beeldig curriculum*Onderzoek naar het vergroten van het wereldbeeld van Nederlandse kinderen wonend in Nairobi over leeftijdsgenoten in Nederland, mei 2009.*
- Onderzoek mondiale vorming. Beschikbaar via: http://www.kortlopendonderzoek.nl/onderwijs_pdf/PK70_Mondiale%20vorming%20en%20wereldburgerschap.pdf geraadpleegd op 9 oktober 2010.

Internet

- www.facebook.com
- Ministerie van onderwijs Namibië. Beschikbaar via: http://www.nied.edu.na/ geraadpleegd op 16 april 2011.
- Wereldburgerschap op de basisschool. Beschikbaar via: http://www.basisschool.wereldburgerschap.nl/uitgangspunten/wat-is-wereldburgerschap/
- www.twitter.com geraadpleegd op 3 december 2010.
- www.skype.com
- Edukans en wereldburgerschap. Beschikbaar via: http://www.edukans.nl/over-edukans/wereldburgerschap/?type=1234 geraadpleegd op 15 oktober 2010.
- http://www.nsds.be/web/kb/admin/media/BEELDVORMING%20BO.pdf
- Burgerschap in de basisschool. Beschikbaar via: http://www.burgerschapindebasisschool.nl/Pijlers/Burgerschap/ geraadpleegd op 17 oktober.
- Europees Platform. Beschikbaar via: http://www.europeesplatform.nl/sf.mcgi?644#$SITELINK_11 geraadpleegd op 17 november
- http://www.europeesplatform.nl/sf.mcgi?2201&_sfhl=Etwinning geraadpleegd op 17 november
- E-Twinning. Beschikbaar via:http://www.Etwinning.net/nl/pub/index.htm geraadpleegd op 29 november 2010.
- Elos, beschikbaar via: http://www.elos.europeesplatform.nl/ geraadpleegd op 29 november 2010.
- Canan wereldburgerschap. Beschikbaar via: http://www.venstersopdewereld.nl/infopage/2 geraadpleegd op 29 november 2010.
- Index census page, beschikbaar via: http://www.npc.gov.na/census/index.htm geraadpleegd op 27 december 2010.
- Wereldburgerschap. Beschikbaar via: http://www.wereldburgerschap.nl/wat-is-wereldburgerschap/ geraadpleegd op 3 december 2010.
- Breingeheim: http://www.gezond24.nl/video/bekijk/breingeheim5.htm. Documentaire over het kinderbrein.

Cursussen:

- Inspiratiedag Europees Platform: Internationaliseren op de basisschool: 10 oktober 2010.
  Workshop: Omgang met media
  Workshop: Engels en kinderen

Personen

- Frieke, C., college Wycliffe Bijbelvertalen, 15 december 2010.
- Chevalking, J.W. PowerPoint college: Language, Culture & Religion, 2010.

11. Bijlage

Bijlage 1:	Uitspraken van kinderen
Bijlage 2:	Opdrachten uitwisselingsproject
Bijlage 3:	Enquête kinderen Waterinkschool
Bijlage 4:	De didactische opbouw en leerlijnen Waterinkschool
Bijlage 5:	Didactische opbouw en Leerlijnen Kamanjab Combined School
Bijlage 6:	Leraren aan het woord
Bijlage 7:	Het aanbieden van Engels op de twee scholen
Bijlage 8:	Het ICT gebruik op de twee scholen
Bijlage 9:	De indeling van de twee scholen
Bijlage 10:	Het toekomstbeeld van de kinderen op de twee scholen.
Bijlage 11:	Interview Josua Shikongo, contactpersoon Namibië
Bijlage 12:	Interview Michael Jones, Amerikaanse vrijwilliger in Namibië
Bijlage 13:	Interview Matijs de Vries, contactpersoon Waterinkschool Soest
Bijlage 14:	Interview Tine Stegenga, contactpersoon CHE
Bijlage 15:	Interview Charity Richardson, contactpersoon Curacao
Bijlage 16:	Opdracht uitwisselingsproject: A day of your life.

Figuur 14: Kinderen in Kamanjab die een wereldkaart tekenen.

Bijlage 1: uitspraken van kinderen

Hoe vind je het om met kinderen uit Namibië opdrachten te doen en te praten?
Het is leuk om contact te hebben met kinderen uit een ander land.
Dan kan je ook zien hoe andere kinderen leven in andere landen.
Om te zien hoe het daar is.
Zo kan ik beter Engels leren.
Het is erg leuk want je leert meer Engels.
Leuk! Nu weet je hoe ze daar leven.
Het is leuk dat je het op de computer mag doen!
Het is cool!
Het is cool om zo met andere kinderen te kunnen praten.
Omdat je zo ook een ander land leert kennen, en de kinderen daar kunnen ook weer van ons leren!
Nu kunnen we vrienden met elkaar worden!
Je leert om beter te kunnen communiceren.
Het is gewoon super leuk om te horen hoe het met hun gaat!
Je leert Engels en een andere cultuur.
Je krijgt veel leuke opdrachten!
Het is ook spannend!
Je leert van het leven uit Namibië!

Bijlage 2: Opdrachten uitwisselingsproject

Op de volgende zeven pagina's kunt u de opdrachten van het project vinden. De opdrachten worden allemaal uitgevoerd in het Engels. Vanaf het moment dat het project is gestart kunnen de kinderen alles op de site vinden: www.online-exchange.wikispaces.com.
Met het maken van de opdrachten is zoveel mogelijk rekening gehouden met het feit dat er vakintregrererend gewerkt kan worden, op deze manier hoeft het project niet zozeer meer werk te kosten (wat vaak een issue in het onderwijs is).

Hieronder vindt u voor elke opdracht de doelen die eraan gekoppeld zijn:

Opdracht	Duur, doel en vakken
Introduce Yourself	Duur: 1 week, individueel Doel: De leerlingen maken kennis met elkaar door zichzelf voor te stellen in het Engels. Vakken: Engels en ICT
A day of your life	Duur: 5 weken, in groepen Doel: De leerlingen beschrijven in het Engels een dag in hun leven, dit doen ze door middel van het maken van een stripverhaal. Vakken: Engels en ICT
Guide in your own village	Duur: 4 weken Doel: De leerlingen verbeteren hun ict-vaardigheden en Engelse vaardigheden terwijl ze meer te weten komen over waar de andere leerlingen wonen, en onderzoek doen naar hun eigen woonplaats. Vakken: wereldoriëntatie, creatieve vorming, ict, Engels, geschiedenis, maatschappijleer.
The weather in your town	Duur: 2 weken Doel: Leren doen van weer-waarnemingen en deze verwerken. De binnengekomen gegevens kunnen interpreteren en het trekken van conclusies. Vakken: ICT, Engels, aardrijkskunde
Landscape in your country	Duur: 4 weken, in groepen Doel: De kinderen leren het landschap van hun land te omschrijven, ze leren ook hoe een ander landschap eruit kan zien. Vakken: Engels, Ict, aardrijkskunde, biologie

The history of your country	Duur: 4 weken, werken in groepen Doel: De leerlingen vertellen de geschiedenis van hun land aan andere leerlingen en leren ook de geschiedenis van een ander land. De kinderen leren hoe ze een interview kunnen doen. Vakken: Engels, ICT, geschiedenis, maatschappijleer.
Celebrations in your country	Duur: 4 weken, werken in groepen Doel: De leerlingen maken een uitnodiging voor een feest wat typisch is voor hun cultuur. De leerlingen leren een feest kennen uit een andere cultuur, eventueel vieren ze dit feest. Vakken: ICT, Engels, verzorging, godsdienst

1. Introduce yourself!

This is the first exercise and this is the first moment that you will get in touch with other students. It's important that you introduce yourself!

Make a small report were you introduce yourself to other students. Make a picture of yourself and put the picture in your report. Other students don't know anything about you, keep that in mind!
While you're writing your report you can think of:

- What's your name
- How old are you
- Are you a boy or a girl?
- What do you like to do?
- What's the name of your school?
- How does the school look like?
- What are the school times?
- Do you eat at your school?
- etc.

Done?

If you are done with your report, you can go to your teacher. You can upload your file with you teacher at the right place on the site.

You can write a comment in the map: discussion.

2. A day of your life!

Did you wrote a comment on the discussion button?

You describe a school day of your life! You can also choose for another special day that happened in your life.

Exercise

Together with your mate you choose a (school)day that you want to describe. You describe this day with a digital comic strip. You can make a maximum of eight strips.
You're making the strip with help off the following steps:

1. You choose with your mate a (school)day.
2. You make photos of that day, make sure that you can tell something about the pictures. (For example: If you want to tell that you're going home after school, you make a photo of your house, or from the way home). You have a maximum of eight pictures.
3. You think about what you want to tell about the pictures. For each picture you make up a sentence about that picture.
4. Upload the pictures from the camera to the computer.
5. If you're finished with that you go to the following site: http://www.superlame.com/engine.php.
6. At the top of the Internet page you can see what you have to do. The first step on this page is: *upload image*. Click on: *upload image*, and search the first image that you want in your strip.
7. If you upload your picture you can see the picture on your screen. You also can see a '*balloon*'. You click on *'type here'* and you can write your sentence that you make up at step 3. If you want to add another sentence you can click on: *add a balloon.*
8. The next step is: add a sound. You don't have to do this.
9. The next step is: *save image.* This is very important! You save your image, and your strip is on the screen. The computer asks you: *'How's this look'?* You can choose *Good* or *Back.* If you are happy with your first strip you choose Good, after that you choose 'Save to disk'. If you don't do that you lose your strip.
   If you're not happy with your strip you can choose: *Back.*
10. After saving your strip you can make another strip at the same way. You can make a maximum of eight strips.
11. Good luck!

Done?

Make sure that every strip is saved on your computer! If you are finished with your strip you go to your teacher, you are uploading your file in the right place to the site with your teacher.
If all the files are on de site, you can write a comment to another group.

p.s. If it doesn't work out with the strips, you can make a report with photo's of 'a day of your life'.

3. Guide in your own village

Imagine that you are guide in your own village! What would you tell other people about your village? Are you proud of something in your town?

Exercise

You are two guides, and you are making a report from the two of you as guides. You describe your villages + landscapes in a report. You can think of the following things:

What's special about your village?
Are there special buildings? Why are they special?
Are there special persons?
How is the landscape around your village?
What is the history of your village?
Are you proud of something in your village?
Can you make a picture of something special in your town and the landscape?

To give the other students a good impression, you make a few pictures and add in your report. To get more information about your village you can use an archive or old files about your village, or you can do a small interview with an older person in your village.

Done?

If you are finished with your report you go to your teacher, you are uploading your file in the right place to the site with your teacher.
If all the files are on de site, you can write a comment to another group.

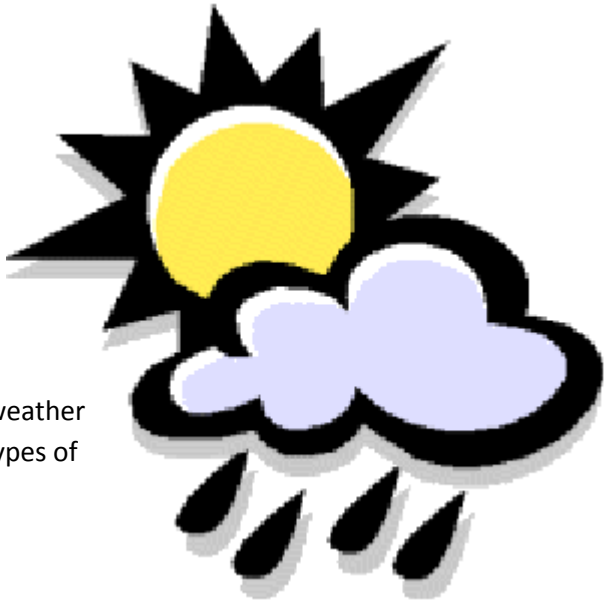
4.

4. The weather in your town

Period: 2 weeks, work in pairs
Goal: The students learn how to do observations about the weather.
Subjects: English, geography, computer skills, biology.

For a week you are doing the weather report.
From Monday till Monday you are doing observations about the weather. You can think of the following things:

- Temperature
- Humidity
- Wind speed
- The amount of precipitation per day
- Overcast
- Amount of solar hours

Exercise

Each day you write a small report about the weather. You can use pictures to show the different types of weather. You also can use a diagram to show your observations.
Describe also a small introduction about the weather in your country generally (think off seasons, types of weather etc.).

You can use:

- Internet: to watch a weather report.
- The newspaper: to see how a weather report looks like

Done?

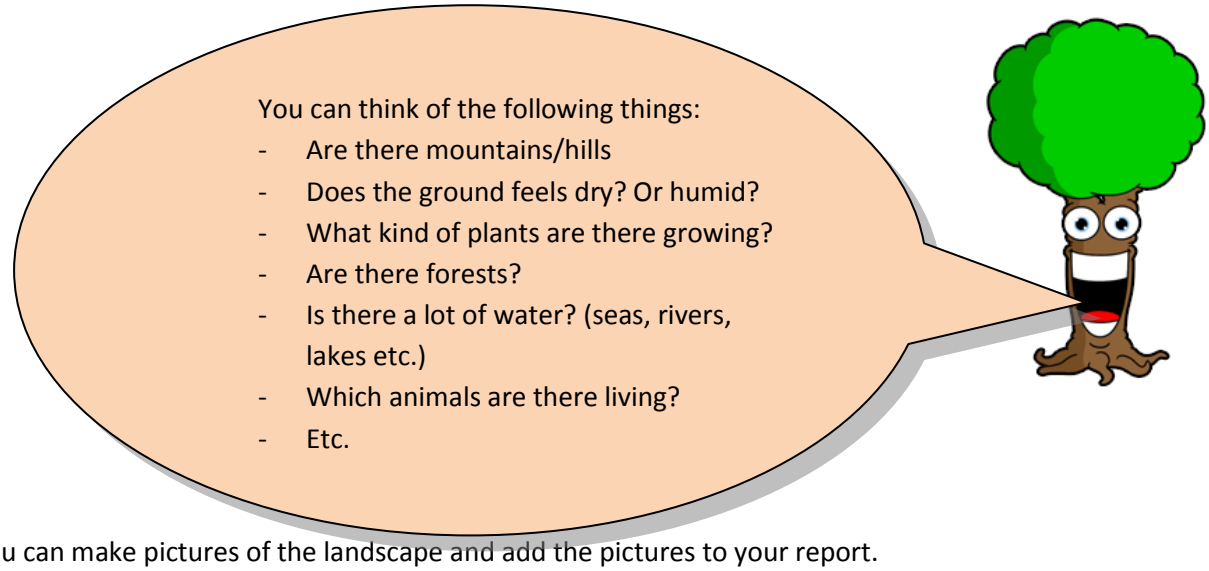
If you are finished with your report you go to your teacher, you are uploading your file in the right place to the site with your teacher.
If all the files are on de site, you can write a comment to another group.

5. Landscape in your country

Period: 6 weeks, work in pairs
Goal: The students learn how to describe the landscape of their country, and they learn the landscape of another country.
Subjects: English, geography, computer skills, biology.

Exercise

Describe the landscape in your country, you describe the landscape in a report.

You can make pictures of the landscape and add the pictures to your report.

Done?

If you are finished with your report you go to your teacher, you are uploading your file in the right place to the site with your teacher.
If all the files are on de site, you can write a comment to another group.

6. The history of your country

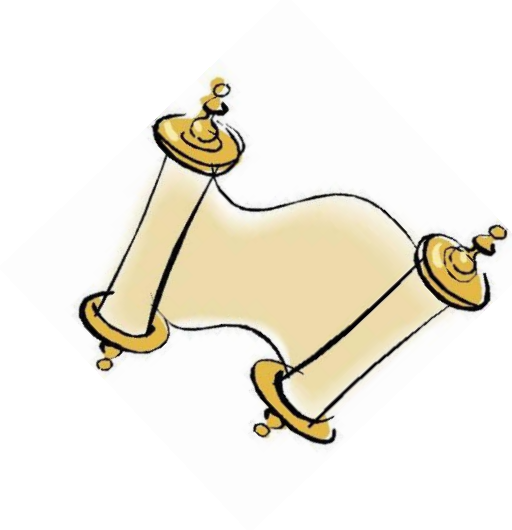
Period: 6 weeks, work in pairs
Goal: The students learn how to describe the history of their country, they also practicing to do an interview.
Subjects: English, history, computer skills, sociology.

Each country has his own history. With this exercise you tell the other students about the history of your country. You don't have to tell all the history, choose an aspect what interests you.

Exercise

Together with your mate you choose a subject of the history in your country. You can choose everything but it has to be history.
You write down in a report what happened and why you choose to describe it. You can think off:

- When did it happen?
- Why did it happen?
- Where did it happen?
- Where there persons involved? Which persons?

While you are writing your report you can use:

- A history book
- Internet

Try to do an interview with somebody who knows a lot about the subject you choose. You add the interview in your report.

Done?

If you are finished with your report you go to your teacher,
you are uploading your file in the right place to the site with your teacher.
If all the files are on de site, you can write a comment to another group.

7. Celebrations in your country

Each country has his own celebrations. With this exercise you make an invitation for a celebration.
You can choose a celebration that's typical for your county.
Make sure that not everybody choose the same celebration.
You make an invitation with help of the following steps:

1. You choose with your mate a celebration that's typical for your country (Christmas, a birthday, Independence Day etc.).
2. You describe:
   - The meaning of the celebration
   - Why you are celebrating it
   - When it is celebrated
   - How it is celebrated
3. Then you make a invitation for the celebration, you make the invitation for the students from the other country. Imagine that the other students don't have any idea of the celebration.
4. You make sure that the following things are in the invitation:
   - a nice layout for the invitation
   - a small description of the celebration
   - a recipe (if it's possible)
   - photos (if it's possible)

Maybe the other students can celebrate your celebration on their school if they like the invitation!!

Done?
If you are finished with your invitation you go to your teacher, you are uploading your file in the right place to the site with your teacher.
If all the files are on de site, you can write a comment to another group.

If you celebrate a celebration on your school, you can upload some pictures to the site so the other country can see the celebration!

Have fun!

Bijlage 3 Enquête kinderen Waterinkschool

Algemeen

1. Ben je een jongen of een meisje?
   a. Jongen
   b. Meisje

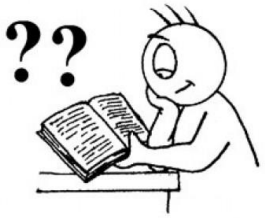
2. Hoe oud ben je?

……

3. Welke taal spreek je?
   1e taal:……
   2e taal:……
   3e taal:……

4. Hoe oud was je denk je toen je een tweede taal leerde?

……

5. In welk land ben je geboren?

……

6. In welk land zijn je ouders geboren?

……

……

5. Ben je gelovig? Zo ja, wat geloof je/je ouders?

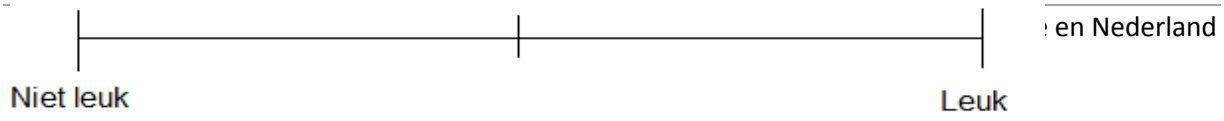
……

Talen

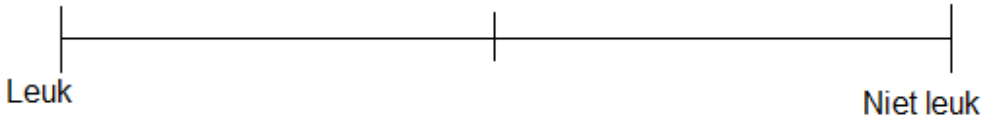
1. Welke taal is de wereldtaal?
   a. Nederlands
   b. Duits
   c. Chinees
   d. Engels
   e. Anders: namelijk……

2. Welke taal wordt het meest gesproken?
   a. Spaans
   b. Duits
   c. Chinees
   d. Engels
   e. Anders: namelijk……

3. Als je iemand tegen zou komen op straat en hij begint in een andere taal tegen je te praten, hoe leuk vind je dat dan?

4. Als je op vakantie bent en je vraagt aan iemand de weg, hoe leuk vind je het dan als iemand moeite voor je doet om jouw taal te begrijpen?

5. Wat vind je ervan als mensen gedwongen een andere taal moeten leren?

……

……

6. Als je het kon, zou je er dan wat aan willen veranderen? Zo ja, wat?

……

……

Cultuur

4. Wat wordt er veel gegeten in de volgende landen/continenten, kruis de vakjes aan (er zijn meerdere antwoorden mogelijk):

Azië	Afrika	Amerika	Nederland
☐ Boerenkool	☐ Boerenkool	☐ Boerenkool	☐ Boerenkool
☐ Aardappelen	☐ Aardappelen	☐ Aardappelen	☐ Aardappelen
☐ Passievruchten	☐ Passievruchten	☐ Passievruchten	☐ Passievruchten
☐ Rundvlees	☐ Rundvlees	☐ Rundvlees	☐ Rundvlees
☐ Kippenvlees	☐ Kippenvlees	☐ Kippenvlees	☐ Kippenvlees
☐ Varkensvlees	☐ Varkensvlees	☐ Varkensvlees	☐ Varkensvlees
☐ Appel/banaan/ peer	☐ Appel/banaan/ peer	☐ Appel/banaan/ peer	☐ Appel/banaan/ peer
☐ Champignons	☐ Champignons	☐ Champignons	☐ Champignons
☐ Rijst	☐ Rijst	☐ Rijst	☐ Rijst
☐ Pasta	☐ Pasta	☐ Pasta	☐ Pasta
☐ Bonen	☐ Bonen	☐ Bonen	☐ Bonen
☐ Happy meal	☐ Happy meal	☐ Happy meal	☐ Happy meal
☐ Veel kruiden	☐ Veel kruiden	☐ Veel kruiden	☐ Veel kruiden
☐ Vis	☐ Vis	☐ Vis	☐ Vis
☐ Hamburger	☐ Hamburger	☐ Hamburger	☐ Hamburger
☐ Overige graanproducten	☐ Overige graanproducten	☐ Overige graanproducten	☐ Overige graanproducten
☐ Wortels	☐ Wortels	☐ Wortels	☐ Wortels
☐ Boerenworst	☐ Boerenworst	☐ Boerenworst	☐ Boerenworst
☐ Struisvogelvlees	☐ Struisvogelvlees	☐ Struisvogelvlees	☐ Struisvogelvlees
☐ Koedoevlees	☐ Koedoevlees	☐ Koedoevlees	☐ Koedoevlees
☐ De bladeren van	☐ De bladeren van	☐ De bladeren van	☐ De bladeren van

de Baobab boom ☐ Spek ☐ Eieren ☐ Friet ☐ Meloen ☐ Melk ☐ Anders namelijk:……	de Baobab boom ☐ Spek ☐ Eieren ☐ Friet ☐ Meloen ☐ Melk ☐ Anders namelijk:……	de Baobab boom ☐ Spek ☐ Eieren ☐ Friet ☐ Meloen ☐ Melk ☐ Anders namelijk:……	de Baobab boom ☐ Spek ☐ Eieren ☐ Friet ☐ Meloen ☐ Melk ☐ Anders namelijk:……

5. Kunnen alle kinderen naar school?
   a. Ja
   b. Nee

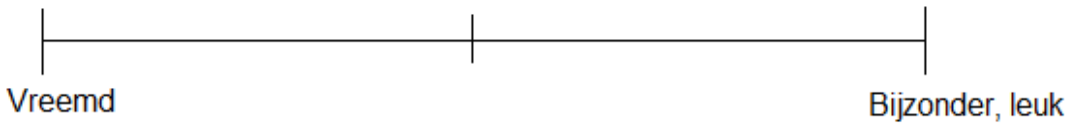
6. In Nederland mogen kinderen pas echt werken als ze 15 jaar oud zijn. Daarvoor mogen kinderen wel 'lichte' klusjes doen, maar nooit langer dan 4,5 uur achter elkaar. In Nederland is kinderarbeid dus verboden. Kruis aan bij welke landen kinderarbeid niet verboden is.

- ☐ Portugal
- ☐ Duitsland
- ☐ India
- ☐ Pakistan
- ☐ Peru
- ☐ Iran
- ☐ België
- ☐ Kenia

7. Worden jongens en meisjes in elk land gelijk behandeld?
   a. Ja
   b. Nee

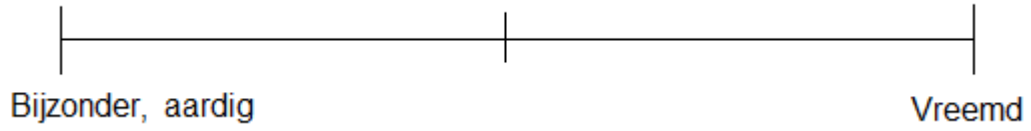
9. Ben je wel eens met een andere cultuur in contact gekomen?
   a. Ja
   b. Nee

10. Zo ja: wat vond je van de andere cultuur?

13. Ben je wel eens in een ander land geweest?
   a. Ja
   b. Nee

14. Hoe vond je de mensen in het andere land?

Godsdiensten:

15. Wat zijn de vijf wereldgodsdiensten?

- ☐ Protestantisme
- ☐ Christendom
- ☐ New Age
- ☐ Evangelisten
- ☐ Humanisme
- ☐ Boeddhisme
- ☐ Jehova getuigen
- ☐ Jodendom
- ☐ Islam
- ☐ Hindoeïsme
- ☐ Baptisten
- ☐ Jehova getuigen
- ☐ Taoïsme
- ☐ Voodoo
- ☐ Luthereranisme
- ☐ Animisme

16. Welke andere religies ken je nog meer?

- ☐ Protestantisme
- ☐ New Age
- ☐ Evangelisten
- ☐ Humanisme
- ☐ Boeddhisme
- ☐ Jehova getuigen
- ☐ Jodendom
- ☐ Islam
- ☐ Baptisten
- ☐ Jehova getuigen
- ☐ Taoïsme
- ☐ Voodoo
- ☐ Luthereranisme
- ☐ Animisme

17. Verbindt de zinnen met de juiste godsdienst:·

Christendom

Jodendom

"Ik mediteer elke dag even om na te denken over wat Boeddha heeft gezegd"

"De Koran lees ik in het Arabisch"

"Ik ben bijna 13 jaar en dan wordt het feest: Barmitswa gevierd!"

Boeddhisme

Islam

Hindoeïsme

"Brahma is onze schepper van het heelal en god van de wijsheid"

"Jezus is voor ons gestorven en ook weer opgestaan om onze zonden te vergeven"

18. Vind je het leuk om iets over een andere godsdienst te horen? Waarom wel of niet?

……

……

Geografie

23.a. In Nederland hebben we veel water. Kan je een land noemen dat droger is dan Nederland.

……..

23. b Kan je een land noemen dat natter is dan Nederland?

……

24. In Nederland hebben we vier seizoenen per jaar, daarbij horen verschillende kenmerken voor het weer. Is dat overal zo?

a. Ja

b. Nee

25. Kan je een land noemen waar dat anders is?

……

26. In Nederland hebben we bossen, meren, enkele heuvels duinen etc. Maar wat hebben ze nou in andere landen wat wij misschien niet hebben? Hieronder staat een tabel met een aantal landen/continenten van de wereld. Kan je daarin beschrijven hoe volgens jou het landschap in dat land eruit ziet?

Duitsland	Australië	Namibië	Canada

Bedankt voor het meedoen!

Bijlage 4 De didactische opbouw en leerlijnen Waterinkschool

Groep	Doel	Inhoud
1-2	· Vertrouwd raken met Engels · Basiswoordenschat opbouwen · Leren spreken op woordniveau · Zelfvertrouwen opbouwen om te spreken · Plezier krijgen in het leren van de taal.	Aansluitend bij de thema's van de taal/rekenmethode 'Ik en Ko' d.m.v. prentenboeken, luisterboeken, liedjes, spelletjes, educatieve Engelse filmpjes.
3-4	· Woordenschat uitbreiden · Begrijpen en uitspreken van korte zinnen (zinsbegrip) · Begrijpen van korte teksten (tekstbegrip)	Herhaling en uitbreiding van de lessen in groep 1 en 2. Meer accent op de actieve mondelinge taalvaardigheid. Van luisteren komen tot korte zinnen spreken. Prentenboeken, luisterboeken, liedjes, spelletjes, educatieve Engelse filmpjes
5-6	· Uitbreiden woordenschat. · Lezen van korte teksten · Mondeling beantwoorden van vragen over de teksten. · Uitbreiding spreekvaardigheid. · Eenvoudige schrijfopdrachten kunnen uitvoeren	Volgens de methode 'Early Start' van Bekadidact. Daarnaast wordt gebruik gemaakt van internetsites (educatieve filmpjes), van schooltv programma's (op het digibord), woordenboek, prentenboeken, boeken, tijdschriften, puzzels zoals woordzoekers, kruiswoordraadsels, het spelen van spelletjes en het zingen van liedjes.
7-8	· Oefenen van de basisvaardigheden (luisteren, spreken, lezen en schrijven) · Engelse grammatica (praktisch aspect staat centraal) · Schrijven van zinnen en eenvoudige teksten.	Volgens de methode 'Real English – Let's do it' van Bekadidact. Voorbeeldteksten (brieven, informatieve en verhalende teksten). Daarnaast wordt gebruik gemaakt van internetsites (educatieve filmpjes), van schooltv programma's (op het digibord), woordenboek, stripboeken, boeken, tijdschriften, puzzels zoals woordzoekers, kruiswoordraadsels, het spelen van spelletjes en het zingen van liedjes.

Bijlage 5, Didactische opbouw en Leerlijnen Kamanjab Combined School

FIRST LANGUAGE

LEARNING OUTCOMES

On completing Grade 4, the learners can express themselves well orally, read appropriate texts, and write reasonably correctly for their everyday purposes, in their mother tongue (or where mother tongue is not possible, in their locally most spoken language).

BASIC COMPETENCIES

GRADE 1	GRADE 2	GRADE 3	GRADE 4
LISTENING AND SPEAKING			
Within a passive vocabulary range of about 2 000 words: • Demonstrate adequate phonic perception and articulation • Tell own and other short stories using simple and complex sentences and correct language structures • Respond with understanding to useful information in different areas • Use oral language creatively and with confidence • Ask questions to elicit information • Recognise about 2 000 words	Within a passive vocabulary range of about 4 000 words: • Tell own and other short stories using simple and complex sentences and correct language structures • Listen to others for longer periods and respond appropriately, • Use everyday language fluently with understanding of intonation and expression. • Use a varied vocabulary in speaking • Use information to do tasks or projects	Within a passive vocabulary range of about 6 000 words: • Listen and respond appropriately • Tell prepared and unprepared short own and other stories • Answer questions and present information in simple and complex sentences, using correct language structures • Use everyday language fluently showing understanding of syntax, intonation and expression • Recognise, and use with comprehension a varied vocabulary and syntax in speaking • Use available information to do projects, etc.	Within a passive vocabulary range of about 8 000 words: • Listen and respond appropriately • Use correct language structures fluently in simple and complex sentences • Tell prepared and unprepared short stories • Make presentations of 20/30 sentences on factual topics • Answer and ask questions • Discuss the main idea of a text and relate this to own experience • Express value issues clearly and strongly (social/moral/cultural) • Report on information after having listened to the radio and watched TV (where available) • Use information in connection with specific topics
READING			
• Demonstrate normal eye control Within a vocabulary range of about 500 words: • Read aloud with understanding prepared and unprepared 6-10-word sentences from illustrated class readers, using correct pronunciation	• Read aloud various short prepared and unprepared paragraphs/passages from class readers of about 10/20 words each, using correct pronunciation and expression • Describe what the texts are about • Use a reading vocabulary of about 1 000 words • Describe the meaning of words learnt in simple terms • Read silently from class readers or supplementary readers and talk about the stories	Within an active vocabulary range of about 1 500 words: • Read aloud various prepared and unprepared paragraphs/passages from class readers and non-fictional sources of about 10/20 sentences, using correct pronunciation, and expression • Talk about the content and meaning of texts • Read silently for enjoyment on a regular basis • Discuss and retell stories	Within an active vocabulary range of about 2 000 words: • Read aloud various prepared and unprepared paragraphs/passages of about 10-20 sentences from class readers and non-fictional sources, using correct pronunciation and expression • Talk about the content and meaning of texts • Read silently, and talk about the stories read/information collected • Discuss and retell stories • Discuss the use of internet

GRADE 1	GRADE 2	GRADE 3	GRADE 4
WRITING			
• Use dominant hand and demonstrate correct grip using writing tools, correct body posture • Trace letters and numbers from left to right rhythmically on dotted lines, using appropriate guiding lines, on a smooth surface • Express what they want to in writing, using a mixture of invented spelling and conventional writing • Write letters and words legibly, and match and link those words to objects • Write 4-6 word sentences legibly in their own words applying correct formation, spacing, size and spelling from a writing vocabulary of about 500 words	• Demonstrate correct body posture and correct pencil grip • Write words correctly • Complete 10 lines/50 words continuous writing in legible print script in 20 minutes • Write 6-10 sentences (paragraph/passage/composition) in their own words in legible handwriting with correct letter formation, spacing, size, punctuation and spelling from a writing vocabulary of about 1 000 words	• Demonstrate correct body posture when writing, correct pencil grip and write with rhythm and good speed Within a vocabulary range of about 1 500 words: • Write accurately and legibly completing 20 lines/100 words within approximately 15 minutes • Write legibly and correctly passages of about 20 well-structured simple and complex sentences	Within an active vocabulary range of about 2 000 words • Demonstrate legible handwriting and complete all written tasks accurately and on time • Write creative and factual texts of about 20 well-structured simple and complex sentences, using correct punctuation, grammar and spelling • Use e-mail (where available) to communicate with other people • Identify the alphabet to enable them to find books in a resource centre • Demonstrate good reading habits and a love for books
LANGUAGE STRUCTURES AND LANGUAGE IN USE (integrated in all Language Themes and Topics)			
• Demonstrate correct use of grammatical structures in speaking and writing • Do prepared and unprepared written presentations of 4-6 sentences each, showing confidence, understanding of language structures, and using reasonably correct grammar and spelling in a vocabulary range of 500 words	Within an active vocabulary range of about 1 000 words • Use grammatical structures correctly in speaking and writing • Use language fluently and expressively when presenting prepared and unprepared topics orally and in writing • Demonstrate understanding of language structures and the meaning of words and use correct grammar and spelling	Within an active vocabulary range of about 1 500 words • In speaking and writing, work with grammatical structures and demonstrate correct use of verbs, prepositions, adverbs, nouns, pronouns; present, past and future tense; singular, plural forms and recognise these in written texts • Present prepared and unprepared topics orally and in writing (20 sentences), fluently and expressively demonstrating understanding of language structures, meaning and syntax, using correct grammar and spelling	Within an active vocabulary range of about 2 000 words • Recognise and correctly use parts of speech, tenses, and forms of address in speaking and writing • Use fluent and expressive language when presenting prepared and unprepared topics orally and in writing (texts of about 20 sentences) • Demonstrate understanding of language structures, syntax, and meaning of words

Bijlage 6: Leraren aan het woord

De school in Nederland die graag in contact wil komen met Namibië is de Waterink school in Soest. Het is een Protestants Christelijke school die drie jaar geleden Vroeg Engels geïmplementeerd heeft in het schoolprogramma. De school reageerde op een nieuwsbrief over Vroeg Engels vanuit de CHE waarin een oproep stond voor contact met een school in Namibië. Na een gesprek te hebben gehad op de Waterink school kwam het volgende naar voren:

> *"Wij zijn een kleurige school, een multiculturele school die graag wat meer doet met het wereldbeeld van kinderen. Vanaf 2007 zijn wij bezig met Vroeg Engels in ons schoolprogramma, 2x per week wordt er Engels aangeboden , we zijn nu klaar voor een volgende stap: 'Wat meer uitdaging voor het bovenbouw kind'. We dachten zelf aan een soort email project voor groep 7 waarbij de kinderen met elkaar in contact kunnen komen. De volgende onderwerpen zouden bijvoorbeeld behandeld kunnen worden: hobby's, geschiedenis, de school en sport."* (Soest, oktober 2010)

De school in Namibië staat in Kamanjab, zes uur rijden vanaf de hoofdstad Windhoek. Het is een grote school met ruim 500 kinderen. Het aantal kinderen tussen de negen en twaalf jaar loopt op tot 120 kinderen. Er is een computerruimte op de school met beperkte mogelijkheden. Er is internet (tenzij het geregend heeft). Filmpjes en geluid is niet mogelijk tot nu toe op de computers maar foto's en Word bestanden wel. Op de school is een Amerikaanse vrijwilliger aanwezig van Peace Corps (VSO). Zijn naam is Michael Jones. Hij helpt vanuit Namibië met het project opzetten. De tweede contactpersoon in Namibië is Josua Shikongo, leraar. De meeste kinderen van de school komen uit een township. Een aantal uitspraken:

> "*I will collect the demographic information about our students' ages, but my estimate is that there are about 100-150 students in the 10-12 age range. The students from grades 5-10 are at school from 7AM-1250PM, January-April, June-August, and September-November."* (Kamanjab, September 2010). *"The project sounds very interesting and I'm excited to learn more details. We can certainly develop this sort of contact between both staff and students to work on this sort of assignment. As to working with photos, the only limiting factor would be finding cameras."(*Kamanjab, Oktober 2010) "I *look forward to working with you and helping to bring our schools together*" (Kamanjab, Oktober 2010)

Toen de scholen begonnen waren was het Matijs van de Waterinkschool die in de nieuwsbrief een enthousiast stukje schreef voor de school:

Start project groep 7 met een boarding school in Kamanjab in Namibië

Maandag is groep 7 enthousiast gestart met een bijzonder project. De komende maanden (tot de zomervakantie) wisselen de kinderen via de mail en internet informatie, opdrachten en ervaringen uit met kinderen uit Kamanjab in Afrika. Natuurlijk alles in het Engels. Kinderen uit de hele omtrek komen naar de school in Kamanjab, een klein dorpje in het noorden, vlakbij het bekende Etosha National Park

De gemaakte opdrachten worden op een speciale site gezet. De kinderen kunnen op elkaars opdrachten reageren. Op de schoolwebsite zal binnenkort een link naar de projectsite komen.

Eliene Sonneveld, een student van de Christelijke Hogeschool in Ede, zal het project op de achtergrond ondersteunen. Het is haar eindstudieproject. In april gaat zijzelf naar Namibië om het project van daaruit te volgen.
We zullen u via de informatiebrief op de hoogte houden en via de schoolwebsite kunt u binnenkort zelf het project op de voet te volgen.

Matijs de Vries (leerkracht groep 7)

Bijlage 7: Het aanbieden van Engels op de twee scholen

Kamanjab Conbined School	Waterinkschool
Volgens de ministery of education in Namibië moet Engels aangeleerd worden vanaf grade 4 (NIED).[51] Kamanjab Combined School heeft er twee jaar geleden voor gekozen om Engels te geven vanaf grade 1. Dat wil zeggen dat alle vakken in het Engels worden gegeven. De school heeft hiervoor gekozen omdat er zeker vijf verschillende culturen zijn op deze school (San, Ovanbo,Himba, Herero, Damara), dat betekent ook vijf verschillende 'eerste' talen. De school wil op deze manier ook een eenheid scheppen tussen de kinderen. In grade 1 hebben de kinderen 2 periodes op een dag 'rust'. Op dit moment wordt er in de moedertaal gesproken. De kinderen worden 'ondergedompeld' zodra ze op school komen, ze hebben nauwelijks ervaring met het praten van Engels. De enige manier waarop ze eerder in aanraking zijn gekomen met de Engelse taal is via muziek of oudere kinderen. Ouders spreken geen Engels en de meeste kinderen hebben geen tv. Ms Ganes maakt in grade 1 veel gebruik van concreet materiaal, er wordt tevens gebruik gemaakt van vakintegratie, alle vakken (behalve de moedertaal) zijn in het Engels van grade 1 tot 10. Deze 'rustperiodes' worden afgebouwd naarmate de kinderen ouder worden. In bijlage 4 is de didactische opbouw van Kamanjab Combined School weergegeven.	De Waterinkschool is een Early Englisch school, dat betekent dat de school vanaf groep 1 Engels geeft, dit wordt gedaan door de groepsleerkracht (in de toekomst wellicht door een native speaker). Een werkgroep Engels heeft zich georiënteerd op Vroeg Vreemde Talen Onderwijs – Engels op de Christelijke Hogeschool Ede. Maar waarom heeft de school ervoor gekozen om in groep 1 te beginnen met Engels? De school gaf de volgende argumenten: ***"English is a World language, that we are confronted with every day when browsing the internet, watching television and movies, listening to Music and when travelling to other countries."*** ***"Scientific evidence shows that Young learners are more sensitive to language learning."*** ***"Early exposure to a second language results in better performance at a later age."*** In groep 1 starten ze met Engels, dit doen ze door middel van het zingen van liedjes, het lezen van prentenboeken en het spelen van spelletjes. Engels wordt dus spelenderwijs aangeleerd. Er wordt minimaal twee keer per week Engels gesproken door de leerkracht, dit gedurende de gehele schoolperiode. In groep 1 tot en met 4 wordt er tijdens de Engelse lessen een muts gedragen door de leerkracht, hierdoor herkennen de kinderen dat er Engels wordt gesproken en dat de leerkracht alleen in het Engels praat en antwoord. Vanaf groep 5 tot en met 8 wordt er gebruik gemaakt van een boek waarmee de kinderen werken. In bijlage 3 is de didactische opbouw van de Waterinkschool weergegeven.

[51] http://www.nied.edu.na/, geraadpleegd op 16 april 2011.

Bijlage 8: Het ICT gebruik op de twee scholen

Kamanjab Conbined School	Waterinkschool
De school heeft sinds 2 jaar een computerlab met 30 computers. Dit lab staat tot nu toe onder leiding van de Amerikaanse vrijwilliger: Michael Jones. Sinds 1,5 jaar is er internet aanwezig op de school. Er is één klas die geregeld computerles krijgt, en dat is grade 7 (de klas waar we het project meedoen). De kinderen weten nu hoe ze een Wordbestand kunnen typen en opslaan, en hoe ze een plaatje kunnen zoeken op internet. De kinderen mogen niet alleen werken in het computerlab. De leraren krijgen sinds een halfjaar computerles van een professional.	Vanaf groep 1 worden computers ingezet. Elke klas heeft 2 of meerdere computers. In de hal is er mogelijkheid om met de hele klas tegelijk met computers te werken. In de bovenbouw worden computers als hulpmiddel ingezet voor de vakken rekenen, taal en wereldoriëntatie. Kinderen leren tevens om PowerPoint etc. te maken op de computer. De kinderen werken (naarmate ze ouder worden) zelfstandig op de computer.

Bijlage 9: De indeling van de twee scholen

(leeftijden, schooltijden en groepen)

Kamanjab Conbined School

Kamanjab Combined School (K.C.S) heeft ruim 500 leerlingen. De school heeft nu 15 leraren wat ervoor zorgt dat er vaak klassen zijn zonder leraren. De kinderen komen vanuit heel het land naar deze school. De meeste kinderen wonen nu dertig minuten lopen vanaf de school in een township. Ouders zijn vaak analfabeet en verslaafd aan drank. Er zijn ook kinderen waarvan de ouders niet in Kamanjab wonen, deze 140 kinderen verblijven in het hostel naast de school. De school is ingedeeld in 10 verschillende groepen, ze hebben grade 1 tot grade 10. In een schema ziet dat er als volgt uit:

	Grades	Ages
Lower Primary	1	6-7
	2	7-8
	3	8-9
	4	9-10
Upper Primary	5	11-12
	6	12-13
	7	13-14
Junior secondary	8	14-15
	9	15-16
	10	16-17

Na grade 10 gaan de leerlingen naar grade 11 en 12 op een andere school (tevens in een andere plaats). Er zijn ook scholen die grade 1-12 bij elkaar hebben, of die alleen grade 1-7 hebben. De leerlingen doen eind grade 12 examen, als ze 25 punten of meer hebben zitten ze goed en mogen ze doorstromen naar de universiteit (als ouders het kunnen betalen). Hebben ze minder dan 25 punten moeten ze grade 12 overdoen. Na het tweede jaar van de universiteit wordt er een beurs aangeboden.
Een kleine 20% van alle leerlingen, studeert daadwerkelijk verder.

Waterinkschool

De Waterinkschool telt 180 leerlingen. De kinderen gaan naar school vanaf 4 jaar. In totaal zijn er 8 groepen. De kinderen gaan naar de basisschool van groep 1 tot en met 8. De school kan buitenschoolse opvang regelen voor de kinderen.

Na groep 8 gaan leerlingen door naar de middelbare school (verschillende niveaus). In een schema ziet dat er als volgt uit:

	Groep	Leeftijden
Basisschool	1	4-5
onderbouw	2	5-6
	3	6-7
Middenbouw	4	7-8
	5	8-9
	6	9-10
Bovenbouw	7	10-11
	8	11-12
Middelbare school		
Vmbo	1-4	12-16
Havo	1-5	12-17
Vwo	1-6	12-18

De middelbare school is voor iedereen verplicht, er is in Nederland een leerplicht tot en met 18 jaar.

Na de middelbare school kiezen de meeste leerlingen ervoor om een vervolgopleiding te doen. Er zijn opleidingen op verschillende niveaus: mbo, hbo, universiteit.

Bijlage 10: Het toekomstbeeld van de kinderen op de twee scholen.

Onderstaande vragen heb ik gesteld aan grade 7 (12-14 jaar), en groep 7 (10-11 jaar). In onderstaande tabel staan de resultaten van de kinderen uit Kamanjab.

Vragen:	**Antwoorden:**
Wat wil je later worden?	- Dokter, (11) - Piloot, (9) - Politie, (4) - Leraar, (7) - Verpleegster, (4)
Welke vakken heb je daar voor nodig denk je?	- Engels, 32 - Engels en wiskunde, 3
Waar kan je de studie volgen die je wilt doen?	- Weet ik niet (16) - Windhoek (12) - Buitenland (7)
Wie gaat je studie betalen denk je?	- Mijn ouders (4) - Mijn moeder (16) - Mijn vader (5) - Een ander familie lid (3) - De overheid (7)
Ben je gelukkig?	- Ja (33) - Nee (2)
Wat maakt je gelukkig/ongelukkig?	Gelukkig: - Mijn familie (5). - Dat ik naar school kan gaan en de mogelijkheid heb om te leren (27). Ongelukkig: - Ik baal dat het niveau van het onderwijs hier zo laag is (2).
Wat doen je ouders voor werk?	- Ze hebben geen werk (17). - Vader niet, moeder schoonmaakster/hostel. (15). - Vader werkt bij politie, moeder onderwijs, (3).
Waar woon je?	- In het school hostel(11) - In 'the location' (24)
Vind je het leuk om naar school te gaan? Waarom wel/niet?	- Ja heel leuk (32), omdat we zo veel kunnen leren. - Nee niet leuk (3), omdat het niveau op school laag is.
Wat vind je van het project met Nederland?	- Heel erg leuk (30) - Leuk (5) - Niet zo leuk - Helemaal niet leuk
Waarom vind je dat?	- Omdat we leren hoe de kinderen in Nederland leven. - Omdat het leuk is om te praten met de Nederlandse kinderen.

	- Omdat ik zo leer hoe ik met een computer moet omgaan. -
Denk je dat je al wat geleerd hebt? Zo ja, wat?	- Ja, hoe ik met een computer moet omgaan. (18) - Ik leer over het leven en landschap in Nederland. (15) - Ik heb nog niets geleerd maar ik ga nog veel leren. (2)
Wat zou je graag nog meer willen leren?	- Nog beter omgaan met een computer (30) - Ik weet het niet (5).
Als je het project een cijfer zou moeten geven, welk cijfer zou het dan zijn?	- Een A, (28) - Een B (7) - Een C (0) - Een D (0)
Hoe denk je dat het is op school in Nederland?	- Heel goed, de kinderen leren daar heel veel en goed! - Het is er leuk. - Ik weet het niet.
Hoe denk je dat het is om in Nederland te wonen?	- Altijd heel veel lol! - Veel grote gebouwen - Veel mensen

Bijlage 11: Interview Josua Shikongo, contact persoon Namibië

1) **Wat was het eerste moment waarop u echt in contact kwam met Nederlanders?**
Het eerste moment was eigenlijk vorig jaar. Mevrouw Stegenga kwam in Kamanjab als toerist, en kwam op de school. Wij gaven aan dat we graag contact wilden met Nederland. Toen ze terug was in Nederland e-mailde ze over de mogelijkheden die er waren.

2) **Wat is de reden geweest waarom u graag contact wilde met een school in een ander land?**
Er zijn heel veel redenen. Ten eerste is het goed op het gebied van educatie. Er worden ideeën uitgewisseld waar beide scholen van kunnen leren. We wisselen culturele aspecten uit waar we ontzettend veel van leren.
Ten tweede worden we nu blootgesteld met aspecten van de andere kant van de wereld. Wij leren van hen, en zij hopelijk van ons. Ten derde komt er een gevoel van broederschap en vriendschap vrij. Vrienden hebben aan de andere kant van de wereld, dat is een heel opwindend iets.
Dit zijn drie van de redenen maar er zijn er veel meer.

3) **Wat is het belangrijkste doel van het project volgens u?**
Ik denk dat het belangrijkste doel is, het uitwisselen van ideeën aan elkaar en het leren van elkaars culturen en manieren van educatie geven.
Daarbij hebben de kinderen veel plezier als ze bezig zijn met het project, daardoor zijn ze weer erg gemotiveerd, en ze leren dus onbewust erg veel. De kinderen leren dat de wereld groter is dan alleen Kamanjab.
De meeste kinderen hier zijn van de boerderijen verderop in het land. Ze communiceren vaak alleen met hun eigen stam. Daarom is het juist zo goed dat deze kinderen nu kunnen communiceren met kinderen aan de andere kant van de wereld. Nu we de camera's hebben, hebben de kinderen enorm veel plezier in het maken van filmpjes en foto's. Op deze manier krijgen de kinderen een beeld van hoe de kinderen in Nederland leven, dit kan hun toekomstbeeld veranderen. Ze vinden het zo fascinerend! Ze leren echt ontzettend veel.

4) **Hoeveel tijd bent u per week bezig met dit project?**
Om eerlijk te zijn is het de laatste tijd minder gegaan omdat ik het werk van de secretaresse over moest nemen. Na de vakantie wil ik ernaar streven om minimaal 4 uur per week bezig te zijn met het project.

5) **Gebruikt u het project als een extra vak of vakintegrerend?**
Tot nu toe gebruiken we het als een extra, maar ik wil het project het liefst integreren in de meeste vakken. Tot nu toe zijn mijn collega's nog niet zo goed met computers, en dat weerhoudt ze ervan om bezig te gaan met het project. Nu krijgen we allemaal computerles, dus het zou moeten lukken!
Ik denk dat het project ook zeer geschikt is om vakintegrerend te werken, ik denk dat het heel goed is om op een dergelijk manier te werken.

6) **Wat heeft het project tot nu toe opgeleverd?**
De kinderen verbeteren hun communicatie en schrijfvaardigheden op het gebied van Engels. Ze leren hoe ze onderzoek moeten doen en door moeten denken over bepaalde onderwerpen, informatie verwerven. Ze leren geschiedenis, niet alleen over Namibië, maar ook over Europa en Nederland. Daarbij leren ze wat 'Global Neighbourhood' is, ze leren dat de wereld groter is dan Kamanjab alleen. Met Global Neighbourhood bedoel ik dat de wereld gewoon een dorp is geworden, er zijn veel manieren van communicatie dir ervoor zorgen dat

je binnen no-time in contact bent met de andere wereld. Nog niet zo lang geleden was de weg naar Kamanjab niet eens geasfalteerd. Als je een brief stuurde naar een ander land kon het maanden duren voordat hij aangekomen was. En nu kun je binnen een paar seconden in contact zijn met veel delen van over de hele wereld. Fantastisch!

7) **Vindt u het belangrijk dat kinderen mede 'wereldburger' zijn, of dat ze kennis hebben van Global Neighbourhood?**
Ja heel erg belangrijk. Educatie is niet alleen leren om een werknemer te worden in Namibië, maar educatie is er zeker ook om kinderen internationaal competent te laten worden. En daarom zijn we zo blij met dit project, hierdoor gaan kinderen niet meer zo lokaal denken, de kinderen gaan nu ook over hun eigen grenzen denken.

8) Wat zijn de reacties van de kinderen op het project?
De kinderen vonden het in het begin best lastig, maar ze zijn zeer gemotiveerd! Hoe meer ze leren over Nederland, computers en Engels, hoe meer ze geprikkeld worden!
En je hebt zelf gezien hoeveel kinderen er dagelijks naar het computerlab stromen om maar aan het project te kunnen werken! Zelfs buiten schooltijden blijven de kinderen terug komen.

9) Wat leeft er meer bij de kinderen, het maken van de opdrachten, of het lezen en reageren op andere opdrachten?
Beide. Ik heb gemerkt dat het belangrijk is dat de kinderen eerst de opdrachten zelf maken voordat ze de opdrachten uit Nederland zien. Als ze dat zien willen ze het precies zo doen en hebben ze geen eigen creativiteit meer, dat is natuurlijk jammer. Daarom stimuleer ik de kinderen om eerst bezig te gaan met de opdracht, en daarna pas te reageren op de opdrachten vanuit Nederland (waar ze vervolgens veel van leren).

10) **Heeft u het idee dat de kinderen een ander beeld hebben gekregen van Nederland/Namibië? Zo ja, wat is er veranderd?**
Ze hebben zeker een ander beeld, ze hebben nu in ieder geval een beeld. Geldt ook voor mij. Bijvoorbeeld het klaslokaal in Nederland.
Ik dacht dat leerlingen op luxe stoelen zaten, of allemaal thuis privé les kregen en leraren lessen bij de kinderen thuis gaven. Nu heb ik een idee, jullie hebben ook gewoon klaslokalen!

11) **Zou u dingen willen veranderen aan het project?**
Nee niet nu. We zijn nu nog in het beginstadium. Als we een jaar hieraan hebben gewerkt kunnen we het project vast uitbreiden met de partnerschool en misschien meerdere klassen koppelen aan het project.

12) Maakt het uit vanaf welke leeftijd je een taal leert aan een kind?
Ja! Ik heb altijd geleerd dat kinderen het beste een taal kunnen leren als ze ongeveer 9 jaar oud zijn. Hier op school krijgen de kinderen alles in het Engels vanaf grade 1, en eigenlijk vind ik dat niet goed. De kinderen kunnen dan nog het beste leren in hun moedertaal. Toch hebben we het hier op school omdat er zoveel verschillende moedertalen zijn (komt door de verschillende stammen).

13) Is het toekomstbeeld van de kinderen reeël denk je?
Sommige kinderen weten het, maar heel veel kinderen zijn zich er ook niet bewust van. Kinderen denken dat ze kinderen voor altijd blijven, ook de oudere kinderen! Het komt grotendeels door de ouders, ouders geven ze niet dat inzicht en geven ze geen

verantwoordelijkheidsgevoel voor de toekomst. Dus als kinderen dat gevoel wel ontwikkeld hebben, dan hebben ze dat zelf ontwikkeld. En daarom hoop ik dat de kinderen zien dat er meer is op de wereld nu ze bezig zijn met dit project.

14) Zou u door willen gaan met dit project?

Ja, echt we willen heel graag verder gaan! Ik wil graag meer opdrachten gaan maken om het project uit te breiden!

Bijlage 12 : Interview Michael Jones, Amerikaanse vrijwilliger in Namibië (Peace corps)

1) **Welke vakken geef je hier op school?**
   Ik geef scheikunde, wiskunde en handenarbeid. Het doel van hier zijn is werken in het (nieuwe) computerlab met de kinderen, het geven van ICT. De kinderen hadden voordat ik hier kwam (2 jaar geleden) geen idee hoe een computer aan moest. Ik ben hier een vrijwilliger van Peace Corps US.

2) **Wat heb je gestudeerd in de US?**
   Wiskunde en scheikunde op de universiteit.

3) **Hoe denk je over het onderwijs in Namibië?**
   Dat is een lastige vraag, ik weet niet hoeveel tijd we hebben (haha).
   Ze proberen het echt, en je kan veel plaatsen zien waar ze echt enorm hun best doen. Het is een land dat graag bij 'de rest' van de ontwikkelde wereld wil horen. Ze hebben enorm veel doelen die ze willen behalen, maar het kan simpelweg niet allemaal tegelijk. Het land gaat zeker vooruit, maar er zijn veel problemen die veel tijd kosten. De mensen die nu de leiding over het land hebben, zijn niet gewend om de leiding te hebben. En als je je niet verantwoordelijk voelt voor iets, omdat je ouders dat ook nooit hebben gedaan, dan is het heel lastig om die knop om te zetten, en je ineens wel verantwoordelijk te voelen voor het land (of jezelf). En je kunt het ze ook niet kwalijk nemen, zo zijn deze mensen opgevoed, dus dat is voor hen normaal. Maar ik denk dat 'weinig verantwoordelijkheidsgevoel hebben' één van de grootste problemen in Namibië is.
   En zo is het ook in het onderwijs. Leraren voelen zich (vaak) niet verantwoordelijk voor hun klas en komen niet/nauwelijks naar de klas.
   We zagen het vandaag. Examens moeten om 8 uur beginnen, alle leerkrachten hadden in ieder geval een week geleden de examens in moeten leveren zodat ik het zou kunnen printen. Twee uur na de start van het examen, komen er een paar leerkrachten naar me toe om te vragen of ik het zou willen printen.
   "There is a disconnect between the job and the meaning of the job. They don't think: 'yes this is my job' what means I have to actually do my job."
   Er zijn misschien twee leraren hier op school die verantwoordelijkheid nemen en het goed doen. Maar het kan ook zoveel beter.

4) **De kinderen hebben allemaal een beeld van wat ze later willen worden. Denk je dat het toekomstbeeld van de kinderen reeël is?**
   "Yes and no. If you ask the children what they want to be in the future, most of them will say: 'I want to be a teacher or a doctor.' Because people know there are teachers and doctors in Namibia. And being a teacher here is one of the best jobs. If you ask them: 'What do you need to be a doctor?' They think they need English and that's it. So most of the children do have a goal, but they don't really know what the goal means."

"There is a big problem I think with making the connection between 'I want to succeed, I want to do something with my life, that means I actually have to try in school, make my home work, pay attention in class and show up in class!' And that is really hard for them."
Ik denk dat de kinderen op één of andere manier weten dat ze naar school moeten om iets te leren. In ieder geval een deel van de learners. In hun gedachten weten ze het!
'If you ask them they can tell you that, if you want to do something with your life, you have to go to school, yes of course. But actually understanding, I don't think so.'

5) **Hoe komt dat denk je?**
Als je geen opties hebt, en je ziet geen opties voor jezelf, dan zien de meeste mensen het niet meer zitten en worden depressief. Veel mensen in de 'location' zijn depressief. Op dat moment gaan de meeste mensen in die situatie er niet meer alles aan doen om toch een optie te vinden om (beter) te kunnen leven. Ze kunnen het gewoon niet (wat heel begrijpelijk is). Maar dat gevoel geven ze door aan hun kinderen, en dat gaat door van generatie op generatie.
'The generation before this one, didn't have opportunity's, they simply didn't have because Apartheid. Now 21 years after independence, they still don't know what's available, so they can't tell their children that there is more to the World.'
If everyone of my students wants to grow up on the farm and work there the rest of their life, fantastic, as long as they are happy! But I know some of my kids want to do something else, but they just don't know what else there is. And it is hard for me to make them realize that if they work hard in school, it can be an opportunity to get out of Kamanjab. It is very difficult to teach that!

6) **Denk je dat dit een probleem van Kamanjab is? Of een probleem in Namibië?**
Dit is een probleem in heel de wereld. Ik denk alleen dat het erger in Namibië is omdat ze niet de middelen hebben die veel andere delen van de wereld wel hebben.
We hebben nu een jaar internet bijvoorbeeld, en je hebt gezien hoe vaak het eruit ligt.
Het is geen probleem van Namibië, het is een menselijk probleem.

7) **Waarom denken de meeste kinderen dat je alleen Engels nodig hebt om dokter en leraar te worden?** Om eerlijk te zijn, dat is wat ze verteld wordt. De overheid, de leraren, iedereen vertelt de kinderen hoe belangrijk het is om Engels te kunnen en wat je er allemaal mee kunt worden. En het is ook niet helemaal onwaar, want de meeste werkgevers in Namibië vragen vaak alleen of je Engels kunt spreken/lezen/schrijven. Verder maakt het vaak niet uit welke andere vaardigheden je hebt (en dat is denk ik ook de reden dat veel bedrijven niet optimaal werken). Engels is wel de taal van Namibië sinds independence dus ik begrijp wel dat ze het als heel belangrijk ervaren!

8) **De school in hier in Kamanjab heeft ervoor gekozen om Engels aan te bieden vanaf grade 1, wat vind je daarvan?** I think everybody has to learn English as young as possible. The earlier you start learning a second language, the better you will speak it fluently.

Het probleem hier is alleen dat de leraren zelf niet goed Engels spreken wat het lastig maakt om de kinderen goed Engels aan te leren. Daarom konden veel kinderen mij eerst niet begrijpen (toen ik hier net was). Nu probeer ik steeds heel langzaam te praten en dan gaat het.

9) Wat vind je van het uitwisselingsproject met Nederland?
"I really like the project, at the beginning I thought that some assignments are a little bit ambitious for the learners, but they are doing very well!
It seems that the project integrates every subject from the curriculum and you try to do that in such a way that the children are tricking to communicate and using the language to charring the ideas of the assignments. They learn how to think about their own lives, and how to use this information in their own lives, while they are doing the assignments. This is something that failed with the Namibia curriculum. I am glad that the project is here for the children!"

10) **De kinderen zien ook opdrachten van de kinderen uit Nederland. Wat doet het met de kinderen hier denk je? "***I really hope that they will see something from the wider World. That it will open the eyes of the children and that they see there is more then only Kamanjab. That they will think outside from what is here! The wider world is a fantasy for the children, it is not real and I hope that seeing this pictures and assignments of real children from the other side of the world, will make our children believe that there is more then only Kamanjab."*

11) Wat gebeurt er als je weg gaat?
Als ik nu weg ga komt het niet goed. Ik wil mijn contract verlengen zodat ik een goede overdracht kan doen. Ik wil iemand vinden uit Namibië die het computerlab over kan nemen zodat het niet voor niets is geweest dat ik hier was. Ik plan nu om een jaar langer te blijven, en vervolgens leraren te gaan trainen in de hoofdstad. Het niveau van de leraren is vaak erg laag helaas. Daar hoop ik wat aan te kunnen doen.

Bijlage 13: Interview Matijs de Vries, contactpersoon Waterinkschool Soest

1. **Wat is de reden geweest waarom u graag contact wilde met een school in een ander land?**
   We wilden als school graag wat meer verdieping voor het vak Engels. We zijn een aantal jaar geleden begonnen met Engels vanaf groep 1, en nu wilden we ook meer verdieping voor de bovenbouw. Het leek ons leuk om niet alleen Engels te leren, maar ook toe te laten passen. Het leek ons leuk en motiverend voor de kinderen.

2. **Hoe kwamen jullie in aanraking met de school in Namibië?**
   We hadden al contact met Tine Stegenga van de CHE, via haar zijn we aan jou gekomen en zo is het balletje gaan rollen.

3. **Waarom hebben jullie er als school voor gekozen om Engels vanaf groep 1 aan te leren?**
   Om een aantal redenen, een stukje profilering. We zijn een van de weinige scholen die Vroeg Engels geïmplementeerd heeft in het schoolprogramma (in Soest). En het is zo dat je Engels steeds meer tegen komt in het dagelijks leven, internet,TV, op straat etc. Normaal gesproken begin je pas in groep 7 met Engels, maar wij merkten dat de kinderen dan eigenlijk te oud zijn om een tweede taal te leren. De taalgevoeligheid van kinderen ligt tussen de 4-6 jaar. Een kind leert op die leeftijd sneller en makkelijker. Daarom hebben wij ervoor gekozen om Engels te geven vanaf groep 1.

4. **Wat vindt u van wereldburgerschap en kinderen?**
   Wij doen op school ook het project Vreedzaam (een sociaal emotioneel programma). Daar zitten ook elementen van wereldburgerschap in. Het is belangrijk dat kinderen dat wat ze op school leren, ook toe kunnen passen in de maatschappij, en dat ze linken kunnen leggen. Met het Engelse project zijn we natuurlijk ook bezig met wereldburgerschap. Het is zeker belangrijk.

5. **Hoeveel tijd bent u per week bezig met Engels?**
   We doen 2 lessen Engels per week (30 min. per les) en ik zorg ervoor dat er minimaal 1 les van Engels aan het project wordt besteed. Ik denk we ongeveer 45 tot 60 minuten per week aan het project werken.

6. **Is het te doen, 45/60 minuten per week aan het project?**
   Ja, het lukt wel maar je moet goed plannen. Zeker omdat je vaak computers nodig hebt, dit moet je goed communiceren met de rest van de school, maar het gaat goed!

7. **Wordt het project als extra vak gebruikt of gebruikt u het vakintegrerend?**
   Het is een onderdeel van de Engelse les, een verdieping. Het wordt naast de methode gebruikt. Het is natuurlijk ook vakoverschrijdend, er komen bijvoorbeeld ook Aardrijkskundige elementen in naar voren.

8. **Wat vinden de kinderen van het project?**
   De kinderen zijn heel gemotiveerd. In het begin hoorde ik de kinderen er niet zoveel over,

totdat we echt reacties terug kregen uit Namibië en de communicatie op gang kwam, toen werden ze enorm enthousiast. Ze konden zich ook gaan vergelijken met de kinderen daar, ze vonden het ontzettend leuk om de verschillen echt te zien: 'Ooh wat leuk ik ben nu met die en die aan het praten', 'Ze hebben uniforms aan op school!'. De kinderen kregen steeds meer een beeld van Namibië, en dat is natuurlijk erg leuk!

9. **En wat vindt u van het project?**
   Ik vind het heel erg leuk. Het is leuk om te zien hoe gemotiveerd de kinderen zijn, het is leuk om te zien hoe de kinderen op een andere toepasselijke manier met Engels bezig zijn. Het is leuk om te zien dat Engels nu niet alleen een doel is, maar ook gebruikt wordt als middel. En dat vind ik erg leuk, je gaat echt een stapje verder. Je merkt dat de kinderen meer dingen oppakken op het gebied van Engels. Ook het samenwerken wordt gestimuleerd. De kinderen zijn heel interactief en doelgericht bezig met het project.

10. **Hoe vond u het om met de klassen te skypen?**
    Dat was heel bijzonder! De volgende keer wil ik het wel anders organiseren, we waren nu met de hele klas, en dat was best een rommeltje. Namibië deed het in groepjes, dat was beter. Maar het was echt super leuk!

11. **Wat leeft er meer bij de kinderen, het maken van de opdrachten, of het lezen en reageren op de opdrachten uit Namibië.**
    Beide. Ze vinden de opdrachten erg leuk. Er wordt veel op de computers gewerkt en er wordt creativiteit gevraagd met foto's en dergelijke, dat spreekt de kinderen enorm aan en is motiverend. Maar ook de reactie die ze terug krijgen van de kinderen uit Namibië, dat vinden ze fantastisch.
    In de voorjaarsvakantie was er een kind die in het gastenboek van de school had geschreven dat er een reactie was geplaatst vanuit Namibië. Het leeft echt bij de kinderen.

12. **Denk je dat het ene belangrijker is dan het andere?**
    Nou waar je echt op moet letten is dat de Engelse taal wel centraal moet blijven staan. Foto's maken en dingen erbij zoeken op internet vinden ze natuurlijk erg leuk. Maar de kern is natuurlijk wel dat ze communiceren in het Engels. Voor mij is de tekst het belangrijkste.

13. **Heb je het idee dat de kinderen een beeld hebben gekregen van Namibië.**
    Ja, ik denk dat de kinderen een aardige indruk hebben en nog krijgen van Namibië, en de manier ven leven.

14. **Wat hebben de kinderen hier eraan dat ze weten hoe de kinderen daar leven?**
    Het is ook een stukje inzicht en bewustwording van dat niet iedereen het zo goed heeft, en dat niet iedereen luxe onderwijs krijgt. Ik hoop dat de kinderen zich ook meer bewust worden van het feit wat ze allemaal hebben!

15. **Denk je dat het toekomstbeeld van de kinderen reeël is?**
    Ja, ik denk wel dat het beeld reeël is. Zo zijn er een aantal meiden die de dierenkant op

willen, dierenarts en dierverzorger, dat is wel realistisch, zou goed kunnen. Ik denk dat de meeste beroepen die de kinderen voor ogen hebben wel reeël is! Het ligt natuurlijk een beetje aan de vervolg opleiding, maar ik vind ze wel reeël!

16. **Zou u iets willen veranderen aan het project?**
    Nou ik heb gemerkt dat de planning die we hadden bedacht, best krap is. Je hebt eigenlijk meer tijd nodig. De opdrachten zijn gewoon heel goed en motiverend dus daar zou ik niets aan willen veranderen!

17. **Zou je door willen gaan met het project?**
    Ja zeker!

18. **En hoe ziet u dat dan voor u?**
    Ik zou deze groep wel door laten gaan met het project. Deze kinderen zijn net een band aan het opbouwen met de kinderen daar, dat zal jammer zijn als dat niet door kan gaan. Dus dan zou het project verder gaan naar groep 8.
    Groep 8 gaat natuurlijk van school, dus dan zou groep 7 ook weer kunnen beginnen met een nieuwe groep uit Namibië.

19. **Wordt het mijn project? Of jullie project?**
    Dat moeten we met de directie goed overleggen, maar op zich zou het wel fijn zijn als het ons project kan worden!

20. **Wilt u nog iets kwijt?**
    Ja, het was erg leuk! We gaan zeker door. En het was ook leuk dat je steeds even langskwam om te kijken hoe het ging en weer iets vertelde aan de kinderen.

Bijlage 14: Interview Tine Stegenga, contactpersoon CHE,

1. **U bent docent op de CHE, kunt u daar iets meer over vertellen?**
   Ik ben docent Engels, maar gaan de weg ben ik me vooral gaan bezig houden met de didactiek, de laatste jaren vooral met de didactiek van het jonge kind.

2. **Wat houdt het keurmerk precies in?**
   TalenT is een naam van een keurmerk, oorspronkelijk was het de naam van een minor voor Vroeg vreemde talen onderwijs. Bij deze minor leren de studenten gedurende een halfjaar op welke manieren je in een basisschool met meertaligheid en tweetaligheid kunt werken. Van daaruit hebben we veel scholen enthousiast kunnen maken. De scholen begonnen zich af te vragen of ze het ook goed deden en van daaruit hebben we bepaalde standaards, kenmerken, voor de scholen bedacht waar ze naartoe zouden kunnen werken. We hebben drie niveaus, als ze het basis niveau bereikt hebben kunnen we de scholen certificeren. Op dat moment is de school een TalenT school, daardoor weet een schoolteam, ouders en iedereen waarmee ze mee communiceren dat ze een bepaalde kwaliteit hebben op de school.

3. **Waarom is Engels belangrijk om te leren?**
   Ik denk dat Engels in de afgelopen decennia toch wel de taal is geworden waarin mensen elkaar begrijpen. Er zijn natuurlijk andere belangrijke talen zoals Chinees en Spaans maar het internationale verkeer gaat vaak toch via Engels. Wij zijn een klein land, Engels ligt in de zin van de beleving dicht bij de moedertaal. Kinderen horen sowieso al veel Engels. Er wordt dus al veel Engels verworven zonder dat kinderen het door hebben. En aangezien je steeds meer ziet dat mensen natuurlijke contacten hebben over de grens, contacten die gewoon te maken hebben met familie vrienden en werk, denk ik dat kinderen en mensen er een enorm voordeel aan hebben in hun eigen persoonlijke leven, als ze zich kunnen redden in het Engels.

4. **En waarom dan Vroeg Engels?**
   Eigenlijk weten we uit onderzoek dat iemand die ouder is ook best een tweede taal kan leren. Alleen dat proces loopt moeizamer, dit loopt langs de cognitieve, verstandelijke weg. En als je jong begint heb je in ieder geval een verschil in hoe het kind het oppakt, dit gaat spelenderwijs en natuurlijk, zonder dat er perse een cognitief proces plaats vindt. Op deze manier is het dus leuker, motiverende en gemakkelijker. Uiteraard komt een kind op gegeven moment op een punt waar je kunt kijken op cognitief gebied, en wat leer ik nu en wat zijn de verschillen, dat gaan we ook niet uit de weg. Maar een kind heeft gewoon veel meer jaren te besteden. Het laatste jaar komt ook uit hersenonderzoek naar voren dat behalve de uitspraak wat we eigenlijk al langer wisten dat een jonger kind daar goed in was, dat nu ook steeds duidelijker wordt dat grammatica en vocabulaire makkelijker gaat wanneer een kind jonger leert. De linken worden direct naar de vreemde taal gemaakt tussen de betekenis en vreemde taal. De omweg naar de moedertaal lijkt er niet te zijn als je vroeg begint. En dat maakt het hele proces zoveel makkelijker.

5. **Wereldburgerschap is een term die je steeds vaker hoort. Waarom is wereldburgerschap belangrijk als het gaat om kinderen?**
   Wereldburgerschap is iets wat politici belangrijk vinden en wat vanuit globaliseringperspectief steeds meer op ons af komt, dus daar kan je allemaal politieke en maatschappelijke verantwoorde dingen over zeggen. Wat ik onder wereldburgerschap en kinderen versta is dat kinderen al op jonge leeftijd beseffen dat de wereld waar zij in grootgebracht zijn maar een heel klein stukje is. En dat op andere plekken in de wereld ook mensen en kinderen wonen. Op het moment dat je daar al op jongere leeftijd mee begint, denk ik dat kinderen een andere attitude kunnen ontwikkelen naar verschillen en een meer open houding kunnen aanleren naar mensen die anders denken, anders eruit zien en ander gedrag hebben etc. Dus dat is maar een heel klein stukje van wereldburgerschap maar ik denk wel dat het een belangrijke basis kan zijn in de attitude.

6. **Denkt u dat kinderen echt actief een wereldburger kunnen worden?**
   Als wij kinderen op de basisschool al een vreemde taal aanleren waardoor zij over grenzen kunnen communiceren, en wij zouden ze in de basisschool ook al internationale ervaringen laten opdoen, dan zijn ze natuurlijk al actief! Ze leren nadenken over de kinderen daar, ze proberen zich in te leven. Ik hoop dat de kinderen daardoor een houding krijgen van wederkerigheid.

7. **Nou bent u eigenlijk begonnen met de eerste stap om contact te leggen met een school in Kamanjab. Hoe is dat precies gegaan?**
   Ja dat is eigenlijk het verhaal van een toerist met belangstelling voor onderwijs en kinderen in een ander land. Ik wandelde langs een school en ik hoorde een koor zingen. Ik liep op een weggetje in de richting van het dorp en zag een jongetje richting het dorp lopen met een boek onder zijn arm,. Toen ik wat beter keek zag ik dat het een Engels boek was. Toen kon ik met mijn niet anders dan het kind groeten en vragen wat voor Engels boek het was en wat hij daar mee doet. Hij vertelde dat hij al van jongs af aan Engels kreeg op de basisschool. Verderop kwam ik 3 pubermeisjes tegen, ze konden mij meteen vertellen dat ik uit een rijk land kwam en zij niet, en dat zij nooit naar een ander land zou den kunnen. In twee minuten ontstond er een gesprekje over de verschillen maar ook over de overeenkomsten. Dat vond ik heel bijzonder en ik dacht: ‘Nu moet ik eigenlijk proberen die school proberen in te komen’. De hotel eigenaar wist mij de volgende ochtend heel snel in contact te brengen met iemand van de school. Daar vond een warm welkom plaats. We hebben een gesprek gehad, ik vertelde dat we studenten hebben die wel eens naar het buitenland gingen en al heel snel kwam toen de reactie dat ze zoveel wilde leren van anderen. Er werd aangegeven dat er leerkrachten waren die niet zoveel kennis hadden. Er ontstond een heel gelijkwaardig gesprek. Als je verder reist denk je eraan, en ik dacht dat er misschien niets meer van kwam. Maar toen ik deze mensen een mail stuurden vanuit Nederland, kreeg ik direct antwoord terug. Er ontstond goed mailcontact. Toen dacht ik: ‘misschien zit hier wel echt muziek in!’

8. **Dacht u dat de mensen daar zeiden: ‘we willen hulp’ omdat ze een blanken zagen en het ‘beleefd’ is om zoiets te zeggen? Of denkt u dat ze echt geïnteresseerd waren en oprecht**

contact wilde met een andere school?
Het was echt oprecht interesse. Dat merkte je ook in de maanden erna hoe actief ze bezig gingen met het project en ook echt zelf initiatief toonden. De school wil echt groeien.

9. **Nu is het project verder uitgewerkt, wat vindt u van het project?**
Ik vind het een wonder dat er een student enthousiast werd, dat jij erheen wilde en dat het idee bij je bleef. Wat je hebt gedaan was eigenlijk een beetje de droom waar ik al een aantal jaar meeloop. Enerzijds is die droom zo makkelijk te realiseren wegens de technische mogelijkheden. Anderzijds levert het zoveel winst op namelijk dat mensen (kinderen) via een digitale manier contact leggen.
Het is eigenlijk een soort natuurlijke omgeving voor leren voor beide partijen. Je leert in en over de taal door kennis uit te wisselen over allerlei andere onderwerpen. Dat vind ik geweldig.

10. **Wat denkt u dat het met de kinderen in Nederland en Namibië doet als ze met elkaar in contact zijn?**
Dat vind ik lastig te zeggen vanuit mijn positie. Er zullen ongetwijfeld dingen zijn waardoor over en weer dingen worden gezien waarvan ze denken: 'bijzonder' of 'dat zou ik ook wel willen'. Of dat perse alleen is van Namibië naar Nederland of dat er ook aspecten zijn waar Nederlandse kinderen ook wel eens met verlangen naar kijken, dat zou ik niet willen uitsluiten. Maar we kunnen er niet omheen dat de welvaart in Nederland zoveel groter is. Als kinderen in Namibië meer gaan zien dan het leven uit de township, zou het ook iets kunnen oproepen als: "ga eens vechten voor jezelf, je kansen pakken". Dat is in dat land heel erg nodig. Dat kinderen zich zo waardevol gaan voelen, dat ze de moeite waard zijn. Dat meisjes niet automatisch terecht komen in de rol waarin hun moeder heeft gezeten. Maar dat ze ook gaan ontdekken wat voor mogelijkheden zij ook hebben. En misschien levert het één kind van de vijftig op die denkt: "ik ga vechten voor de toekomst", maar zo'n kind kan een enorme of spin geven.

11. **Waarom is het zo belangrijk dat de scholen met elkaar in contact komen?**
We hebben nu alleen gesproken over de kinderen. De wereld komt op deze manier wel dichter bij. Scholen, kinderen en leraren krijgen een gezicht. Misschien levert het wel meer uitwisseling op tussen leerkrachten. Misschien zijn er meer mogelijkheden om kennis aan elkaar over te dragen. Ik kan me niet anders voorstellen dan dat dit project effect op de levens van mensen heeft. Hier in Nederland in ieder geval, als je zo dicht bij mensen uit zo'n andere cultuur kan komen moet het wel iets met je doen.

12. **Wat is voor u het belangrijkste doel van het project?**
Je kunt er heel simpel naar kijken. Dit is een natuurlijke context waarin de vreemde taal wordt geoefend. Het is belangrijk dat als je een vreemde taal oefent dat dat in een betekenisvolle context gebeurt, want taal is communiceren. Het is uit onderzoek gebleken dat dit enorm veel winst oplevert als kinderen in zo'n context communiceren met andere kinderen.
Misschien moet je ook gewoon met je boeren verstand denken: 'Dit kan niet anders dan goed zijn**'.** Dan kan je later terugkijken wat het heeft opgeleverd.

13. **Hoe ziet u het project verder in de toekomst?**
    Ja ik kan alleen als persoon niet alleen doen. Ik kan mensen stimuleren en op ideeën brengen. Ik denk als er één heel goed project ontstaat dat dat een enorme ofspin voor scholen kan zijn. Ik zie bijvoorbeeld dat jij een passie ontwikkelt om verder te gaan! Processen moeten ook gaan lopen!

14. **Wilt u nog iets zeggen?**
    Ik word heel erg blij van dit project! Ik denk dat dit een heel waardevol pad is waar kinderen en leerkrachten zich op begeven en dat het hun eigen leven ook zeker zal verrijken.

Bijlage 15: Interview Charity Richardson, contactpersoon Curacao

Voordat ik naar Namibië ging heb ik zelf met mijn LIO klas het project uitgeprobeerd. Ik wilde zelf meemaken hoe het was om intensief bezig te zijn met het project. Gedurende bijna twee maanden is mijn LIO-klas in contact geweest met een klas in Curaçao. Op 16 maart 2011 heb ik onderstaand interview afgenomen met de contactpersoon van Curaçao.

1) **Hoe is de school ingedeeld?**
   De school is ingedeeld in cyclussen. Cyclus 1 is groep 1 tot en met 3, en cyclus 2 in groep 4 tot en met 8. De groepen 1-3 hebben ook een eigen plein en een apart stukje in de school. De kinderen gaan vanaf 4 tot en met 12 jaar naar de basisschool. Als je goed gepresteerd hebt ga je naar de havo, heb je minder goed gepresteerd ga je naar de mavo (tegenwoordig heet dit het vsbo). Als je de eerste twee jaar op de havo heel goed gepresteerd hebt mag je door naar vwo, dit wordt dan automatisch vwo 3.

2) **Hoe is het toekomstbeeld van de kinderen? Zijn de mensen zich bewust van het feit dat ze gedeeltelijk zelf verantwoordelijk zijn voor hun toekomst?**
   De kinderen zijn zich er nog niet echt van bewust, ze weten wel allemaal heel goed dat je slim wordt als je naar school gaat!
   Er wordt wel eens gevraagd aan de kinderen: 'Wat wil je later worden'. Want dat weten ze allemaal heel goed, beroepen als piloot en juf komen naar voren.

3) **Hoe wordt de Engelse taal aangeleerd en vanaf welke leeftijd?**
   De Engelse taal wordt (pas) aangeleerd vanaf groep 7. Dat is ook het eerste moment dat de kinderen echt in aanraking komen met Engels op de basisschool. Engels wordt aangeleerd met behulp van methodes. De kinderen kunnen nu in bijvoorbeeld groep 5 al best een beetje Engels. Ze leren veel Engelse woordjes door het luisteren naar muziek en het kijken naar tv. Persoonlijk vind ik het jammer dat Engels niet al eerder aangeleerd wordt, ik merk echt dat sommige kinderen er al aan toe zijn.

4) **Wat is de reden geweest waarom je graag contact wilde met een school in een ander land?**
   Ten eerste leek het me helemaal super en geweldig! Het is iets uitdagends, het geeft variatie, een keertje wat anders dan normaal! Daarbij houd ik ervan om met de kinderen internationaal bezig zijn, leren over andere landen en culturen is zeer belangrijk. Het leek me een echte 'Challange'. En iets in mij wist zeker dat een uitwisselingsproject een groot succes zou worden.
   Ook voor de kinderen is het natuurlijk geweldig, ze leren iets over een andere cultuur en daarbij leren ze de andere taal kennen. Andere collega's bij mij op school werden er ook enthousiast over.

5) **Is het belangrijk vanaf welke leeftijd Engels wordt aangeleerd?**
   Ja, dat is denk ik zeker van belang, maar bij ons leren ze dus pas Engels in groep 7, maar ik denk dat het belangrijk is als Engels al eerder aangeboden wordt. Sommige jonge kinderen zie je zelf al 'experimenteren' met kleine Engelse woordjes. Zo kan je zien dat ze er al aan toe zijn! Maar Engels op een jonge leeftijd aanleren is hier nog niet echt getolereerd.
   Het is hier natuurlijk wel zo dat de moedertaal van de kinderen Papiaments is. In deze taal kunnen de kinderen zich het beste uiten. Daarbij leren de kinderen vanaf groep 1

Nederlands. Dit gaat eerst nog spelenderwijs, en steeds meer komt het Nederlands erbij in het lesgeven. Dan krijgen ze als derde taal Engels erbij in groep 7. Op de middelbare school wordt er lesgegeven in het Nederlands, maar de talen Engels, Duits, Frans, Papiaments en Spaans worden ook aangeleerd. Als kinderen op de basisschool in een korte tijd twee nieuwe talen leren, zou het wel verwarring kunnen geven. Maar wat ik nu zie in groep 5 is dat de kinderen het alleen maar erg leuk vinden om met andere kinderen in contact te komen, ook al is het Engels soms een beetje moeilijk.

6) **Wat is voor jou het belangrijkste doel van het project?**
Voor mijn klas was het belangrijkste doel denk ik een nieuwe cultuur leren kennen op een geweldige manier. Het Engels was ook wel een doel maar minder. De kinderen in groep 5 hebben hier nog nooit Engelse les gehad, dus is het best lastig om de opdrachten in het Engels te maken. De laatste opdracht hebben we daarom ook in het Nederlands gedaan. Van andere opdrachten heb ik bijvoorbeeld invuloefeningen gemaakt zodat ze alleen kleine Engelse woordjes in hoeven te vullen. Ik heb ook verschillende werkbladen gemaakt voor de klas over de Nederlandse cultuur, en we hebben een center (hoek) in de klas over Nederland. Op deze manier heb ik geprobeerd om zoveel mogelijk uit het project te halen. In groep 7 zou Engels denk ik ook meer een hoofddoel zijn.

7) **Wat vind je van wereldburgerschap met kinderen?**
Zoals ik net al zei, internationaal bezig zijn is met kinderen zeer belangrijk. Ik vind het belangrijk dat kinderen beseffen dat de wereld groter is dan alleen ons eilandje. Het zou mooi zijn als kinderen zich ook een beetje bewust worden van hun rol als wereldburger.

8) **Hoeveel tijd bent u per week bezig met dit project?**
In de klas besteed ik er twee keer 45 minuten per week aan.

9) **Gebruikt u het project als een extra vak of vakintegrerend?**
Ik gebruik het project nu als extra vak, als dit project in een hogere groep zou lopen dan zou je het wel vakintegrerend kunnen gebruiken!

10) **Wat heeft het project tot nu toe opgeleverd?**
Tot nu toe heeft het project veel enthousiasme en kennis opgeleverd. De kinderen zijn in de klas actief bezig. Het levert vooral ook kennis over een andere cultuur op.

11) **Wat zijn de reacties van de kinderen op het project?**
Ze vinden het erg leuk! Ik denk wel dat als de kinderen iets ouder zouden zijn, ze iets zelfstandiger aan het project zouden kunnen werken. Dan zouden ze ook zelf bestanden kunnen uploaden, en kunnen reageren op andere kinderen. Dan zouden kinderen nog meer betrokken worden! De kinderen vonden het grappig om de verschillen te zien op de foto's met de stripjes!

12) **Wat is jouw reactie op het project?**
In één woord: SUPER! Ik vind het heel leerzaam en daarbij uitdagend!

13) Wat leeft er meer bij de kinderen, het maken van de opdrachten, of het lezen en reageren op andere opdrachten?

Het maken van de opdrachten leeft tot nu toe het meest denk ik, maar dat komt ook omdat ze daar het langst mee bezig zijn, en ik nog niet heel veel gereageerd heb met de klas. Ik denk wel dat een combinatie van beiden voor het beste effect zorgt.

14) Heb je het idee dat de kinderen een ander beeld hebben gekregen van Nederland/Namibië? Zo ja, wat is er veranderd?

Ja! De kinderen hebben zeker een beeld gekregen van Nederland. Sommige kinderen wisten niet wat treinen waren bijvoorbeeld, nu weten ze dat wel. Ze hebben geleerd dat Nederland een laagland is en veel water heeft zoals rivieren en meren. Dat hebben we hier niet op Curaçao. Het viel de kinderen op dat het water in Nederland veel minder blauw is! Sommige kinderen zijn wel eens in Nederland geweest en die konden tijdens de les vertellen wat ze allemaal anders vonden.

15) Zou u door willen gaan met dit project?

Ja zeker, dit was natuurlijk met een stageperiode, maar als ik later zelf een klas heb vind ik het heel leuk om dit door te zetten. Kennis wordt niet alleen verbreed met vakken, kennis wordt zeker ook verbreed door internationaal bezig te zijn!

Bijlage 16: Opdracht uitwisselingsproject, A day of your life.

SCHOOLDAY

1 we are sleeping

2. We are eating.

3. We brush our teeth

4. We brush our teeth!

5. We are walking to school.

4 we are writing a test

5 we are playing outside